

0205 1885a

ANTRI

METAI.

Pyrnute
LIETUVISZKAS

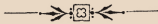
AUSZROS KALENDORIUS

ant metu

1885

turincziu 365 dienas,

visai Lietuvai ir Žemaitijai pritinkas.

Pagal senosios ir naujosios gadinės metu
skaitlių išleido

Lietuvos mīlētojai

broliams Lietuviams ir Žemaitiams ant naudos
ir pamokslo.

Bitēnai. 84

Kasztu M. Jankaus ir J. Mikszo.

Szentės keltinės.

Kalendorius.

Jau antrą kartą pradedu kalbėti,
 Su antru žingsniu noriu pažiūrėti
 Į svėtą ir placiausia ir mandriausia,
 Į žmogų taip menkiausia kaip didžiausia,
 Atrasti noriu savo pirmas pėdas,
 Kam miel's buvau, kur negavau asz gėdos;
 Žinoti noriu, pirmą balsą mano
 Katras užlaikęs meiliai dusioj' gano.
 Ir taip-gi geidžiu tūs vaikus pažinti,
 Kurie tėvinės stengias' balsą pr'inti.
 Manę vėrnai pažinęs, kas milėjo,
 Kas antro balso laukė ir norėjo;
 Dieve, tai tarnas tavo tas vėrniausias,
 Siusk jam žegnone, tai žmogus tikriausias!
 O kurs manę per metą bedėvėdams,
 Man szlovę draskė už nėkus turėdams:
 Dieve tas nėra — tas nēr' geras žmogus...
 Tegul tas — — — — —

Asz nesigirdams, tiktai auszros szviesa,
 Vėrnos mocziutės mokau vaikus tiesą.
 Esu dar silpnas, jog viena žvaigzdelė;
 Asz budinu vėrnūsiaus, jau dienele,
 Visi kad keltu ir už darbo imtu,
 Atėjus dienai sav' vaikus pažintu.
 Vaikai tėvinės Lietuvos brangiausias,
 Klausikit' balso motinos mieliausias,
 Pagirkit' savo motiną ir tėvą,
 Juk tas prisakim's ir' paties mus' Dievo.
 Taigi kur gimęs, zemė ta mieliausia,
 Ta ir žmogaus dėl motina brangiausia.
 To dėl, kad žodžiu Dievo paklausisim',
 Tai ant szio sveto laimę jau įgisim';
 Dar ir po smerczio garbę apturėsime,

A. B. Szpokas.

Pagal metu skaitlių
 seną: naują:

<i>Papėlczius</i> , pelenu diena	6. vasar.	18. vasar.
<i>Pusiaugavis</i>	27. vasar.	
<i>Verbos</i>	17. kovo	
VELIKOS	24,25.kov.	5,6. bal.
<i>Pravadai</i> , pravadu nedelė	31. kovo	
BLOVESZCZIUS	1 baland.	
<i>Križaunos dienos</i>	30,31. bal.	
SZESZTINES , dangun ženg. Vieszpaties	1. geguž.	
SEKMINES	2. geguž.	14. geguž.
DIEVO KUNAS	12,13. geg.	24,25. geg.
<i>Pirmi rarotai</i> , pirmi adventai	23. geguž.	4. biržio
	1. grūdz.	29. lapkr.

Didziosios metinės szventės.

Pagal seną ir
 naują m. skaitl.:

<i>Nauji metai</i>	1. sausio.
<i>Tris karaliai</i>	6. sausio
<i>Gramniczius</i> , irėdibos arba pasiszventinimas pa- nos szv. (vakarikszei vilija)	2. vasario
<i>Kazimėras</i> , Lietuvos patronas	4. kovo
<i>Blovėszczius</i> (dėl pravadu arba verbu ir didžio- sios nedelės keliamas į panedelį po pravadu)	25. kovo
<i>Petras ir Povilas</i> (su vilija)	29. biržio
<i>Zoliu szventė</i> , <i>Zolinė</i> , dangun ėmimas Marijos (su vilija)	15. rugpiuczio
<i>Szilinė</i> , užgim. szv. p. Marijcs (su vilija)	8. rugsėjo
<i>Visu szventu diena</i> (su vilija)	1. lapkriczio
<i>Nekaltas prasidėjimas</i> szv. p. Marijos (su vilija)	8. grūdzio
<i>Katėdos</i> : 1) užgim. Vieszpaties (su vilija)	25. grūdzio
2) Steponas muczelninkas	26. grūdzio

Pagal metu skaitlių
 seną: naują:

Rožancava (atleidai rožancziaus) 6. spalın. 4. spalın.
 t. i. pirmoje nedelėje spalınio m.

Pagal metu saitlių

Nėdelės litera: Metu czvertės:	seną:	naują:
	f.	d.
13., 15. ir 16. vasario	25., 27. ir 28. vasario	
15., 17. ir 18. gegužio	27., 29. ir 30. gegužio	
18., 20. ir 21. rugsėjo	16., 18. ir 19. rugsėjo	
18., 20. ir 21. grūdzio	16., 18. ir 19. grūdzio	

Dvilika dangaus ženklų,

žvaigzdzių abrozai, per kuriūs saulė, mėnū ir planėtos savo
 laiku, kaip mums rodosi, pereina:

tekis	vėzis	svarstiklė	ozis
jautis	liutas	kurklis	vandensviras
dvinucziai	pana	strėlczius	žuvis I*

Sausis,

januvarijus tur' 31 diena.

1885 m.

Dotumas	Dienas.	Dangaus ženklai.	Szvenčiu, atminties ir vardu dienos	senosios gadinės:	nauj. gadinės:	Mēnesio bertainiai, orai, židu szventės:
1 U.			Nauji metai	13 Iliariaus	14 Pelikso	4. sausio 10 ad. pm. p. jaunatis.
2 S.			Makaro op. iszp.	15 Mauriaus	16 Marcelliaus	
3 K.			Daneliaus	17 Antano viens.		
4 P.			Tito v. iszp.			
5 S.			Telesporo			
1. ned.			Apie grizima iz Egipto j Naz. Mat. 2.			12. saus. 2 ad. rite prieszpiln.
			Jėzus 12 metu mokina bažn. Luk. 2.			
6 N.			Tris karaliai	18 2. n. po 3 kar.		
7 P.			Lucijono	19 Kanuto		
8 U.			Sėverino	20 Pab. Sėb.		
9 S.			Marcijonės	21 Agnės		18. sausio 5 ad. vak. pilnatis.
10 K.			Agatono	22 Vincento		
11 P.			Igno	23 Mar. suvenz.		
12 S.			Arkadijaus	24 Timotėjaus		
2. ned.			Jėzus 12 metu mokina bažnicz. Luk. 2.			25. sausio 12 ad. vidurnaktije delczia.
			Apie svodbą Kanoje. Jono 2.			
13 N.			1. ned. po 3 kar.	25 Septuagės.		
14 P.			Iliaro	26 Palikarpo		
15 U.			Povilo	27 Jono Krizost.		
16 S.			Marcelliaus	28 Karolo didž.		
17 K.			Antano	29 Pranc. sal.		
18 P.			Katedr. s. Petro Rime	30 Martinos		
19 S.			Enrikos	31 Petro Nol.		
3. ned.			Apie svodbą Kanoje. Jono 2.			
			Jėzus gido raupsotus. Mat. 8.			
20 N.			2. ned. po 3 kar.	1 Vas. Seksag.		
21 P.			Agnėszkos	2 Marij. apcz.		
22 U.			Vincento	3 Blazėjaus		
23 S.			Vencz. p. Mar.	4 Veronikos		
24 K.			Timotėjaus	5 Agatės		
25 P.			Atsivert. Pov. ap.	6 Doriutės		
26 S.			Polikarpo	7 Romvaldo		
4. ned.			Jėzus gido raupsotus. Mat. 8.			
			Kristus nutildo mares. Mat. 8.			
27 N.			Sengavė	8 Kvinkvag.		
28 P.			Ildoniso	9 Apolonijos		
29 U.			Pranciszkos sal.	10 Užgavėnės		
30 S.			Martinos pan.	11 Užgav. ser.		
31 K.			Petro Nol.	12 Eilalijos		

Vasaris,

pėbruvarijus, ragutis, pusczius tur' 28 dienas.

1885 m.

Dotumas	Dienas.	Dangaus ženklai.	Szvenčiu, atminties ir vardu dienos	senosios gadinės:	nauj. gadinės:	Mēnesio bertainiai, orai, židu szventės
1 P.			Ignac. Vigil.	13 Katrinės		3. vasar. 3 ad. rite jaunatis.
2 S.			Gramniczios	14 Valentino		
5. ned.			Jėzus apsako savo kentėjimus. Luk. 18.			
			Jėzus velnio gundomas. Mat. 4.			
3 N.			Gavėtinė	15 1. n. gavėnės		
4 P.			Ansgaro	16 Julijonės		10. vasario 11 ad. pirm pietu prieszpiln.
5 U.			Agatės	17 Kanstancijos		
6 S.			Papėlczius	18 Papėlczius		
7 K.			Romvaldo	19 Kunrodo		
8 P.			Jono izz Mat.	20 Eleiterijaus		
9 S.			Apolonijos	21 Elejonorės		
6. ned.			Jėzus velnio gundomas. Mat. 4.			
			Jėzus ant kalno persiszvieczia. Mat. 17.			17. vasar. 5 ad. rite pilnatis.
10 N.			1. n. gavėnės	22 2. n. gavėnės		
11 P.			Liucijuszio	23 Romanos		
12 U.			Gaudento	24 Plavijono		
13 S.			Katrinės	25 Matijosziaus		
14 K.			Valentino	26 Aleksandro		24. vasar. 8 ad. vakare delczia.
15 P.			Paustino	27 Anastazijaus		
16 S.			Grėgoriaus X.	28 Romano		
7. ned.			Jėzus ant kalno persiszvieczia. Mat. 17.			
			Jėzus izzvaro velnią. Luk. 11.			
17 N.			2. n. gavėnės	1 Kov. 3. n. gav.		
18 P.			Kanstancijos	2 Simplicijaus		
19 U.			Kunrodo	3 Kunjundės		
20 S.			Eikarijaus	4 Kazimėro, Liet. kun.		
21 K.			Maksimilijono	5 Kvat. Eizėb.		
22 P.			Katedr. s. Petro R.	6 Priczkaus		
23 S.			Petro Dam.	7 Tamosziaus		
8. ned.			Jėzus izzvaro velnią. Luk. 11.			
			Jėzus valgdina 5000 žmoniū. Jono 6.			
24 N.			3. n. gavėnės	8 4. n. gavėnės		
25 P.			Motėjaus ap.	9 Pranciszkos		
26 U.			Aleksandro	10 40 muczeln.		
27 S.			Pusiaugavis	11 Eraklio		
28 K.			Romano	12 Grėgoriaus		
4. vasario			ira 1. adar'as			
			5645; 14. vas. = 11. adar'as			
			Estrės pastininkas.			

Kovas, kovinis m., mercas tur' 31 dieną. **1885 m.**

Dotumas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Szvenčiu, atminties ir vardu dienos	senosios gadinės:	nauj. gadinės:	Mėnesio bertainiai, orai, židu szventės:
1 P.			Albino	13 Rosinės		4. kovo
2 S.			Simplicijaus	14 Matildės		7 ad. vak.
9. ned.			Jėzus valgidina 5000 žmoniū. Jono 6. Židai nor' Jėzų užmuszti. Jono 8.			jaunatis.
3 N.			4. n. gavėnės	15 5. n. gavėnės		11. kovo
4 P.			Kazimėro Liet. kun.	16 Eriberto		6 ad. po p. prieszpiln.
5 U.			Perkėl. k. Vacl.	17 Gertrudės		18. kovo
6 S.			Marcijono	18 Eduvardo		6 ad. po p. pilnatis.
7 K.			Tamosziaus isz Akv.	19 Jūzapo žied. su		Matomas mėnesio užtemimas.
8 P.			Jono D'ėvo z.	20 Nicėto [Mar.		Pavasaris prasideda 8. (20.) kovo.
9 S.			Pranciszkos	21 Benedikto		26. kovo
10. ned.			Židai nor' Jėzų užmuszti. Jono 8. Jėzus joja ing Jeruzalę. Mat. 21.			4 ad. po p. delczia.
10 N.			5. n. gavėnės	22 Verbos		Nū 1 iki 10 szalta, nū 11 iki 19 daugiaus szilta ne kaip szalta, veik ukanota ir kraupi, veik vėjūta ir litūta, 22 ir 21 vėjūta ir litūta, 22 sniego, nū 23 iki 31 nesmagi, veik graži, veik vėjūta, litinga ir sninganti.
11 P.			Kanstantino	23 Ebergardo		5. kovo ira 1. židu nisan'as; 19. kovo, 15. nisan'a paszos pradžia; 20. kovo 16. nisan'a 2 szventė; 25. kovo 21. nisan'a septinta szventė; 26. kovo, 22. nisan'a asztum taszventė.
12 U.			Grėgoriaus	24 Gabrėliaus		
13 S.			Niceporo	25 Marijos aps.		
14 K.			Zakajosziaus	26 D. ketvergas		
15 P.			Zakarijosziaus	27 DIDŽ. PETN.		
16 S.			Ciriliaus	28 Didž. subata		
11. ned.			Jėzus joja ing Jeruzalę. Mat. 21. Apie Jėzaus prisikėlima. Mark. 16.			
17 N.			Verbos	29 VELIKOS		
18 P.			Gabrėliaus	30 VELIK. PAN.		
19 U.			Jūz. zied. su Mar.	31 Balbinės		
20 S.			Liudgerio	1 Balandis		
21 K.			Did. ketvergas	2 Pranciszk. i. P.		
22 P.			DIDŽ. PETNICZIA	3 Rikardo		
23 S.			Didž. subata	4 Izidoriaus		
12. ned.			Apie Jėzaus prisikėlima. Mark. 16. Apie netikintį Tamoszių. Jono 20.			
24 N.			VELIKOS	5 1. n. po veliku		
25 P.			VELIK. PAN.	6 Cėlestino		
26 U.			Tėvodozijaus	7 Ermono		
27 S.			Ruperto	8 Dijonizo		
28 K.			Siksto III. pop.	9 Marij. isz Kl.		
29 P.			Eistakijosziaus	10 Ezekėlio		
30 S.			Kvirino	11 Levono pop.		
13. ned.			Apie netikintį Tamoszių. Jono 20. Apie gerąjį piemenį. Jono 10.			
31 N.			1. n. po veliku	12 2. n. po veliku		

Balandis, karvelis, sultekis, aprilis tur' 30 dienu. **1885 m.**

Dotumas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Szvenčiu, atminties ir vardu dienos	senosios gadinės:	nauj. gadinės:	Mėnesio bertainiai, orai, židu szventės:
1 P.			Gauliu diena	13 Ermengildos		3. balandžio 7 ad.
2 U.			Pranciszk. P.	14 Tiburecijaus		pirm p. jaunatis.
3 S.			Rikardo	15 Anastazijos		
4 K.			Izidoro v.	16 Lamberto		
5 P.			Vincento	17 Rudulpo		
6 S.			Cėlestino	18 Apolonijaus		
14. ned.			Apie gerąjį piemenį. Jono 10. Po mažam kentėjimai. Jono 16.			9. balandžio 12 ad. vidurnaktije prieszpiln.
7 N.			2. n. po veliku	19 3. n. po veliku		
8 P.			Dijonizo	20 Agnės		
9 U.			Marijos Kl.	21 Anselmo		
10 S.			Ezekėlio	22 Sotėro		
11 K.			Levono I. pop.	23 Jurgio m.		
12 P.			Julij. pop.	24 Markosziaus		
13 S.			Ermen. kar.	25 Klėto		
15. ned.			Po mažam kentėjimai. Jono 16. Apie nuėjimą prie tėvo. Jono 16.			25. balandžio 4 ad. po p. delczia.
14 N.			3. n. po veliku	26 4. n. po veliku		
15 P.			Krescenc.	27 Anastaz.		
16 U.			Kaliksto	28 Vitalio		
17 S.			Anicėto	29 Petro mucz.		
18 K.			Apoloniaus	30 Katrinės sen.		
19 P.			Levono IX. pop.	1 Gegužis		
20 S.			Sulpicijaus	2 Atanazijaus		
16. ned.			Apie nuėjimą prie tėvo. Jono 16. Apie tikrąją malda. Jono 16.			Nū 1 iki 3 graži, nū 4 iki 10 litūta, kraupus vėjas, nevirta, nū 11 iki 17 szalna, szaltis, 18 graži, nū 19 iki 24 graži, szilta, 25 perkunija, nū 26 iki 30 litus.
21 N.			4. n. po veliku	3 5. n. po veliku		
22 P.			Sotėro	4 Plorijono		
23 U.			Jurgio m.	5 Pijaus V.		
24 S.			Vaitėkos	6 Jono		
25 K.			Markosziaus	7 Szeszt., Kr. d.		
26 P.			Marceliaus p.	8 Mikėlio [ženg.		
27 S.			Tevopiliaus	9 Grėgoriaus		
17. ned.			Apie gerąją malda. Jono 16. Apie pazadę dvasės s. Jono 15.			4. balandžio, ira židu 1. ijar'as; 21. balandžio 18. ijar'a lag-beomer's.
28 N.			5. n. po veliku	10 6. n. po veliku		
29 P.			Petro mucz. Kr. d.	11 Mamerto		
30 U.			Katrinės Kr. d.	12 Pankracijaus		

Geguzis, žiedis, militis, majus tur' 31 diena. 1885 m.

Dotumas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Svencziu, atminties ir vardu dienos		Mėnesio bertainiai, orai, židu szventės:
			senosios gadinės:	nauj. gadinės:	
1	S.		Pilipo ir Jok. Kr. d.	13 Servacijaus	2. geguž. 4 ad. po p. jaunatis.
2	K.		Szesztinės	14 Bonipaco	
3	P.		Atrad. križ.	15 Sopiijos	
4	S.		Plorijono	16 Jono Nep.	
18. ned.			Apie pažadėjamą dvasės s. Jono 15/16. Atsiuntimas dvasės s. Jono 14.		
5	N.		6. n. po vėliku.	17 SEKMINES	
6	P.		Jono ap.	18 SEKM. PAN.	
7	U.		Domicelės	19 Cėlestino	
8	S.		Stanisloyo	20 Bernardino	
9	K.		Grėgor. Naz.	21 Pelikso	
10	P.		Anton. arciv.	22 Julijos	
11	S.		Mamerto	23 Dėzidėrijaus	
19. ned.			Atsiuntimas dvasės s. Jono 14. Man visa galibė dūta. Mat. 28.		
12	N.		SEKMINES	24 S. Traicė	
13	P.		SEKM. PAN.	25 Magdalėnės	
14	U.		Bonip. mucz.	26 Pilipo	
15	S.		Zopiijos mucz.	27 Jono p.	
16	K.		Jono Nepom.	28 Vainikai	
17	P.		Paskalio	29 Maksimino	
18	S.		Venanto	30 Perdinando	
20. ned.			Man visa galibė dūta. Mat. 28. Apie didžiają vecziarę. Luk. 14.		
19	N.		SSS. Traicė	31 2. n. po sekm.	
20	P.		Bernardo	1 Biržis	
21	U.		Valenso	2 Erasmo	
22	S.		Julijos	3 Klotildės	
23	K.		Vainikai	4 Kvat. Kvirino	
24	P.		Jovanės	5 Bonipaco	
25	S.		Magdalėnės	6 Norberto	
21. ned.			Apie didžiają vecziarę. Luk. 14. Apie prapūlusią avelę ir grasį. Luk. 15.		
26	N.		2. n. po sėkminiū	7 3. n. po sekm.	
27	P.		Jono pop.	8 Medardo	
28	U.		Germano	9 Primo	
29	S.		Ledu d.	10 Margarėtės	
30	K.		Pelikso m.	11 Barnabo	
31	P.		Petronelės	12 Onupro	

2. geguž. 4 ad. po p. jaunatis.

9. gegužio 7 ad. pirm pietu prieszpiln.

16. geguž. 9 ad. vak. pilnatis.

25. geguž. 1 ad. rite delczia.

31. gegužio 12 ad. vidurnaktije jaunatis.

Nū 1 iki 5 litinga, nū 6 iki 12 vėjas ir grazi pagada mainosi, nū 13 iki 17 kraupus oras, nū 17 iki 19 graži, szilta, nū 20 iki 31 szilta, puiki.

3. gegužio ira židu 1. sivan'as; 8. geg. 6. sivan'a nedėlės szventė; 9. geg., 7. sivan'a, antra szventė.

Jaunis, sėjos m., birzelis, junijus tur' 30 dienu. 1885 m.

Dotumas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Svencziu, atminties ir vardu dienos		Mėnesio bertainiai, orai, židu szventės:
			senosios gadinės:	nauj. gadinės:	
1	S.		Pampilijaus	13 Antano isz P.	
22. ned.			Apie prapūlusią avelę ir grasį. Luk. 15. Apie Petro žvejiba.		
2	N.		3. n. po sekm.	14 4. n. po sekm.	
3	P.		Erasmo	15 5. n. po sekm.	
4	U.		Aleksandro	16 6. n. po sekm.	
5	S.		Bonipaco v.	17 7. n. po sekm.	
6	K.		Norberto	18 8. n. po sekm.	
7	P.		Roberto	19 9. n. po sekm.	
8	S.		Medardo	20 10. n. po sekm.	
23. ned.			Apie Petro žvejiba. Luk. 5. Apie Parizėjuszu teisibę. Mat. 5.		
9	N.		4. n. po sekm.	21 5. n. po sekm.	
10	P.		Margarėtės	22 10000 muczeln.	
11	U.		Barnabo	23 Edeltrudės	
12	S.		Onupro	24 Jon., raszosszv.	
13	K.		Antano isz P.	25 Prospero	
14	P.		Bazilijaus	26 Jono ir Povilo	
15	S.		Vito	27 Ladislovo	
24. ned.			Apie Parizėjuszu teisibę. Mat. 5. Jėzus valgidina 4000 žmoniū. Mark. 8.		
16	N.		5. n. po sekm.	28 6. n. po sekm.	
17	P.		Adulpo	29 Petro ir Pov.	
18	U.		Markosziaus	30 Atmin. Pov.	
19	S.		Gervazo ir Protaz.	1 Liepos m.	
20	K.		Silverijaus	2 Marij. apl.	
21	P.		Alovizo	3 Elijodoro	
22	S.		Paulino	4 Udalriko	
25. ned.			Jėzus valgidina 4000 žmoniū. Mark. 8. Apie netikrus pranaszus. Mat. 7.		
23	N.		6. n. po sekm.	5 7. n. po sekm.	
24	P.		Joninės, rasz.sz.	6 Jezajosziaus	
25	U.		Prospero	7 Vilibaldo	
26	S.		Jono ir Pov.	8 Kilijono	
27	K.		Vladislovo	9 Anatolijos	
28	P.		Levono II.	10 Amalijos	
29	S.		Petro ir Pov.	11 Pijaus I.	
26. ned.			Apie netikrus pranaszus. Mat. 7. Apie neteisingąjį užveizda. Luk. 16.		
30	N.		7. n. po sekm.	12 8. n. po sekm.	

7. junio 3 ad. po pietu prieszpilnis.

15. junio 12 ad. per pietus pilnatis.

Vasara prasideda 9. (21). junio.

23. junio 1 ad. po pietu delczia.

30. junio 6 ad. pirm pietu jaunatis.

Nū 1 iki 9 kartais perkunija, kartais litus, nū 10 iki 18 nesmagus oras, nū 19 iki 21 ukanota, 22 szalna, popiecziaus perkunija, tada graži, 29 litaus oras.

2. junio ira židu 1. tamus; 18. junio, 17. tamų pastininkas, bažnicziuos jėmimas.

Liepos m., szienpiuvis, julijus tur' 31 diena. 1885 m.

Dotumas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Szvenčiu, atminties ir vardu dienos	Mėnesio bertainiai, orai, židu szventės:
			senosios gadinės: nauj. gadinės:	
1	P.		Tevodoriko	13 Margarėtės
2	U.		Aplank. s. Mar.	14 Bonaventuro
3	S.		Elijodoro	15 Apasztalu dal.
4	K.		Jūzapo	16 Marijos isz B.
5	P.		Karolinės	17 Alekso
6	S.		Jėzajosziāus	18 Priczkaus
27. ned. Apie neteisngajj ūzveida. Luk. 16. Apie sugriovimā Jeruzalės. Luk. 19.				
7	N.		8. n. po sekm.	19 9. n. po sekm.
8	P.		Kilijono	20 Elijosziāus
9	U.		Zenono	21 Praksėdžio
10	S.		7 broliai	22 Marijos Magd.
11	K.		Pelagijaus	23 Apolinario
12	P.		Jono Gvalb.	24 Kristinės
13	S.		Margarėtės	25 Jokubo ap.
28. ned. Apie sugriovimā Jeruzalės. Luk. 19. Apie Parizėjusza ir muitinikā. Luk. 18.				
14	N.		9. n. po sekm.	26 10. n. po sekm.
15	P.		Enriko	27 Pantalevono
16	U.		Szkapl. s. Mar.	28 Viktoriaus
17	S.		Alekso	29 Martos
18	K.		Simijono	30 Abdono
19	P.		Vincento	31 Ignaco L.
20	S.		Elijosziāus	1 Rugpiutis
29. ned. Apie Parizėjusza ir muitinikā. Luk. 18. Apie kurtinij ir nebili. Mark. 7.				
21	N.		10 n. po sekm.	2 11. n. po sekm.
22	P.		Marij. Magd.	3 Stepono
23	U.		Apolinaro	4 Dominiko
24	S.		Kristinės	5 Marijos s.
25	K.		Jokubo ap.	6 Jėzaus persim.
26	P.		Onos	7 Kajetano
27	S.		7 broliai mieg.	8 Cirijako
30. ned. Apie kurtinij ir nebili. Mark. 7. Apie Samaritonā ir Levitij. Luk. 10.				
28	N.		11. n. po sekm.	9 12. n. po sekm.
29	P.		Martos	10 Laurino
30	U.		Abdono	11 Susanės
31	S.		Ignaco	12 Klarės

7. liepos m. 1 ad. rite prieszpilnis.

15. liepos m. 3 ad. rite pilnatis.

22. liepos m. 11 ad. vakare delczia.

29. liepos m. 1 ad. po pietu jaunatis.

Nū 3 iki 5 grazi szieno pagada, nū 6 iki 14 litūta, 15 iki 16 grazi, nū 16 iki 18 perkunija, 19 grazi, nū 20 iki 28 lijanti, 29 grazi, 30 ir 31 litaus.

1. liepos m. ira židu pirmas ab'as;

9. liepos m., 9. ab'ą bažnicios sudeginimas; 31. liepos m. ira židu 1. šul'is.

Rugpiutis, augustas tur' 31 diena. 1885 m.

Dotumas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Szvenčiu, atminties ir vardu dienos	Mėnesio bertainiai, orai, židu szventės:
			senosios gadinės: naujosios gadinės:	
1	K.		Petr. ap. apkal.	13 Kasijono
2	P.		S. Mar. an.	14 Eizėbijaus
3	S.		Atrad. k. Step.	15 Dang. ėm. Mar.
31. ned. Apie Samaritonā ir Levitā. Luk. 10. Apie deszimtj raupsotuju. Luk. 17.				
4	N.		12. n. po sekm.	16 13. n. po sekm.
5	P.		Marijos sn.	17 Liberato
6	U.		Vieszpat. pers.	18 Elenės
7	S.		Kajetano	19 Liudvikio
8	K.		Cirijako	20 Stepono
9	P.		Romano	21 Jovanės
10	S.		Laurino	22 Timotėjaus
32. ned. Apie deszimtj raupsotuju Luk. 17. Apie mamono szlužmā. Mat. 6.				
11	N.		13. po sekm.	23 14. n. po sekm.
12	P.		Klarės	24 Baltramėjaus
13	U.		Ipolito	25 Liudvikio
14	S.		Eizėbijaus	26 Zeperino
15	K.		Dang. ėm. Mar.	27 Jūzapo
16	P.		Roko	28 Augustino
17	S.		Mamerto	29 Nukirt. Jono
33. ned. Apie mamono szlužmā. Mat. 6. Apie jaunikaitj isz Naino. Luk. 7.				
18	N.		14. n. po sekm.	30 15. n. po sekm.
19	P.		Benignos	31 Raimundo
20	U.		Bernardo	1 Rugsėjas
21	S.		Jovanės	2 Stepono
22	K.		Simporijono	3 Serapino
23	P.		Zakarijosz.	4 Rozalijos
24	S.		Baltramėjaus	5 Laurencij.
34. ned. Apie jaunikaitj isz Naino. Luk. 7. Apie vandens liga sergantijj. Luk. 14.				
25	N.		15. ned. po sekm.	6 16. n. po sekm.
26	P.		Zeperino	7 Reginės
27	U.		Cezarijosziāus	8 Marij. gim.
28	S.		Augustino	9 Gorgonij.
29	K.		Nukirt. Jono	10 Nikalojaus
30	P.		Pelikso	11 Proto
31	S.		Raimundo	12 Macedonijaus

5. rugp. 3 ad. po p. prieszpiln.

13. rugp. 6 ad. po p. pilnatis.

21. rugp. 6 ad. pirm. p. delczia.

27. rugp. 10 ad. vak. ja unatis. Nematomas saulės užtemimas.

Nū 1 iki 10 litaus, nū 11 iki 13 grazi ir szilta, nū 14 iki 19 litaus, nū 20 iki 29 gražus rudens oras.

29. rugp. ira židu 1. tiszri's 5646 metu, naujas metas; 30. rugpicuzio, 2. tiszri' antra szvente.

Rugsejas, szilinis m., septembris tur' 30 dienu. 1885 m.

Dotūnas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Szvenciu, atminties ir vardu dienos		Mēnesio bertainiai, orai, židu szventės:
			sen. gadinės:	nauj. gadinės:	
35. ned. Apie vandens ligą sergantįjį. Luk. 14. Apie didžiausiąjį prisakimą. Mat. 22.					
1 N.	☾	☽	16. n. po sek m.	13 17. n. po sek m.	☾ 4. rugsėjo 7 ad. pirm p. prieszpilnis. ☺ 12. rugsėjo 9 ad. pirm p. pilnatis ☾ 19. rugsėjo 12 ad. per p. delczia. ☾ 26. rugsėjo 8 ad. pirm p. jaunatis Nū 5 iki 7 ukanūta, nū 8 iki 13 daugiausiai vēsiirdrēgna nū 14 iki 18 gera pagada, 19 ir 20 graži, 21 perkunija, žaibai, litausburiai, tada nesmagi, nū 27 iki 30 nesmagi. 1. rugsėjo, 4. tiszri gedaljo pastininkas; 7. rugsėjo, 10. tiszri suderinimo szventė; 12. rugsėjo, 15. tiszri lapbudziū szventė; 13. rugsėjo, 16. tiszri antra szventė; 18. rugsėjo, 21 tiszri verbu szventė; 19. rugsejo, 22. tiszri lapbudziū galas; 20. rugs. 23. tiszri zokano džiaugsmas; 28. rugsejo židu pirmas marszeszvan as.
2 P.	☽	☽	Stepono	14 Križ paaugszt.	
3 U.	☽	☽	Eiprozinės	15 Nikomėdžio	
4 S.	☽	☽	Rozalijos	16 Liudmilos	
5 K.	☽	☽	Laurino	17 Kvatemberio	
6 P.	☽	☽	Zakarijosz.	18 Tamosziaus	
7 S.	☽	☽	Reginės	19 Januvariaus	
36. ned. Apie didž. prisakimą. Mat. 22. Apie kaulligę sergantįjį. Mat. 9.					
8 N.	☽	☽	17. p. sek. Szil. Uzg. Mar.	20 18. n. po sek m.	
9 P.	☽	☽	Gorgoniaus	21 Matijosziaus	
10 U.	☽	☽	Mikalojaus	22 Mauricziaus	
11 S.	☽	☽	Petro	23 Teklos	
12 K.	☽	☽	Gvidono	24 Ruperto	
13 P.	☽	☽	Marceliaus	25 Klevopo	
14 S.	☽	☽	Paaugszt. križ.	26 Ciprijono	
37. ned. Apie kaulligę sergantįjį. Mat. 9. Apie svodbiszkaįjį rubą. Mat. 22.					
15 N.	☽	☽	18. n. po sek m.	27 19. n. po sek m.	
16 P.	☽	☽	Ciprijono	28 Venceslovo	
17 U.	☽	☽	5 ron. Pranc.	29 Mikolo	
18 S.	☽	☽	Tamosziaus	30 Ijeronimo	
19 K.	☽	☽	Januvariaus	1 Špalinis m.	
20 P.	☽	☽	Eistakijaus	2 Levodegaro	
21 S.	☽	☽	Matijosziaus	3 Kandido	
38. ned. Apie svodbiszkaįjį rubą. Mat. 22. Apie karaliszkaįjį sunų. Jono 4.					
22 N.	☽	☽	19. n. po sek m.	4 20. p. sek. R ož.	
23 P.	☽	☽	Teklos	5 Placido	
24 U.	☽	☽	Vladislovo	6 Brunono	
25 S.	☽	☽	Klevopo	7 Justinės	
26 K.	☽	☽	Jūzapato v.	8 Brigitės	
27 P.	☽	☽	Perkėl. k. Stan.	9 Dijonizo	
28 S.	☽	☽	Vaclovo	10 Pranciszk.	
39. ned. Apie karaliszkaįjį sunų. Jono 4. Apie nenaudėli tarną. Mat. 18.					
29 N.	☽	☽	20. p. sek. Mikol.	11 21. n. po sek m.	
30 P.	☽	☽	Ijeronimo	12 Maksimilijono	

Spalinis, oktoberis tur' 31 diena. 1885 m.

Dotūnas	Dienos.	Dangaus ženklai.	Szvenciu, atminties ir vardu dienos		Mēnesio bertainiai, orai, židu szventės:
			senosios gadinės:	nauj. gadinės:	
40. ned. Apie nenaudėli tarną. Mat. 18. Apie cėcoriaus graszį. Mat. 22.					
1 U.	☽	☽	Remigijaus	13 Kolomano	☾ 4. spalinio m. 2 adiną rite prieszpiln.
2 S.	☽	☽	Aniol. sarg.	14 Kaliksto	
3 K.	☽	☽	Kandido	15 Terėzės	
4 P.	☽	☽	Pranciszkaus S.	16 Galo	
5 S.	☽	☽	Placido	17 Edvikės	
41. ned. Apie cėcoriaus graszį. Mat. 22. Apie kunigaikszczio dukterį. Mat. 9.					
6 N.	☽	☽	21. n. po sek m.	18 22. n. po sek m.	☺ 11. spalinio 10 ad. vakare pilnatis.
7 P.	☽	☽	Justinės	19 Petro isz A.	
8 U.	☽	☽	Brigitės	20 Pelicijono	
9 S.	☽	☽	Dijonizo	21 Urszulės	☾ 18. spalinio 7 ad. vak. delczia.
10 K.	☽	☽	Pranciszkaus B.	22 Korđulos	
11 P.	☽	☽	Placidijos	23 Jono ėvang.	
12 S.	☽	☽	Maksimilijono	24 Rapaėlio	
42. ned. Apie kunigaikszczio dukterį. Mat. 9. Jėzus nutildo vėjus ir mares. Mat. 8.					
13 N.	☽	☽	22. n. po sek m.	25 23. n. po sek m.	☺ 25. spalinio 10 ad. vakare jaunatis.
14 P.	☽	☽	Kaliksto	26 Amando	
15 U.	☽	☽	Gedrigos	27 Prumento	
16 S.	☽	☽	Plorentino	28 Simono, Judo	
17 K.	☽	☽	Viktoriaus	29 Narciso	
18 P.	☽	☽	Lukosziaus	30 Klaudijaus	
19 S.	☽	☽	Petro isz Alk.	31 Vulpgango	
43. ned. Jėzus nutildo vėjus ir mares. Mat. 8. Apie kukalius tarp kviecziū. Mat. 13.					
20 N.	☽	☽	23. n. po sek m.	1 24. p. sek. Lapkr.	☾ Nū 1 iki 17 graži, 17 szalti pradeda, 18 sninga, 19 apsiukusi, nū 20 iki 24 ukanūta, kraupus vėjai, nū 25 iki 27 graži ir linksmas, nū 28 iki 31 litinga.
21 P.	☽	☽	Urszulės ir 10000 t.	2 Justino	
22 U.	☽	☽	Brunono	3 Vėliu, dusziū d.	
23 S.	☽	☽	Jono K.	4 Karolo	
24 K.	☽	☽	Rapolo ark.	5 Emerikio	
25 P.	☽	☽	Krispino	6 Levonardo	
26 S.	☽	☽	Evaristo	7 Engelberto	
43. ned. Jėzus nutildo vėjus ir mares. Mat. 8. Apie kukalius tarp kviecziū. Mat. 13.					
27 N.	☽	☽	24. n. po sek m.	8 25. n. po sek m.	☾ 28. spalinio irą židu 1. ki-slev'as.
28 P.	☽	☽	Simono, Judo	9 Tevodoro	
29 U.	☽	☽	Narciso	10 Andrejaus	
30 S.	☽	☽	Marceliaus	11 Martino	
31 K.	☽	☽	Liucijos	12 Kuniberto	

Lapkritis, vēliu m., novemberis tur' 30 dienu. 1885 m.

Dotumas	Dienos.	Dangaus zēnkļai.	Szvenčziū, atminties ir vardu dienos	Mēnesio bertainiai, orai, židu szventēs:
			senosios gadinēs: nauj. gadinēs:	
1 P.			Visu szventu d.	13 Stanislovo
2 S.			Vēliu, dusziū d.	14 Venerando
44. ned. Apie kukalius tarp kviečziū. Mat. 13. Apie garsticziū gruda. Mat. 13.				
3 N.			25. n. po sekm.	15 26. n. po sekm.
4 P.			Karolo B.	16 Otomano
5 U.			Zakarijosz.	17 Grēgoriaus
6 S.			Levonardo	18 Odono
7 K.			Erkulano	19 Elzbētos
8 P.			Karun. mucz.	20 Pelikso
9 S.			Tevodoriaus	21 Marijos ap.
45. ned. Apie garsticziū gruda. Mat. 13. Apie izspustijamā bīaurību. Mat. 24.				
10 N.			26. n. po sekm.	22 27. n. po sekm.
11 P.			Martino v.	23 Klemenso
12 U.			Martino p.	24 Jono nū kr.
13 S.			Didoko	25 Katrinēs
14 K.			Serapijono	26 Kunrodo
15 P.			Gertrudēs	27 Virgiliaus
16 S.			Edmundo	28 Sosterio
46. ned. Apie bīaurību izspustijamā. Mat. 24. Apie ženkļus priesz sudo diena. Luk. 21.				
17 N.			27. n. po sekm.	29 1. adventas
18 P.			Maksimso	30 Andrējaus
19 U.			Elzbētos V.	1 Grūdis
20 S.			Peliksonēs	2 Bibijonēs
21 K.			Apēr. Mar.	3 Praniczkaus
22 P.			Cēcilijos	4 Barbaros
23 S.			Klemenso	5 Sabo Op.
47. ned. Apie dangaus ir žēmēs sugaiszimā. Mat. 24. Jonas kalējime. Mat. 11.				
24 N.			28. n. po sekm.	6 2. adventas
25 P.			Katrinēs	7 Antonijos
26 U.			Kunrodo	8 Nekalto pras.M.
27 S.			Barlamo	9 Levkadijos
28 K.			Rupino	10 Juditos
29 P.			Saturnino	11 Damaso
30 S.			Endrējaus	12 Maksencijaus

2. lapkr. 11 ad. vakare prieszpilnis.

10. lapkr. 11 ad. pm. p. pilnatis.

17. lapkr. 3 ad. rite delczia.

24. lapkr. 2 ad. pop. jaunatis.

Nū 1 iki 4 szaltas litaus oras, nū 5 iki 18 sniego, paskujosios dienos szaltos, 19 ir 20 szalta, nū 21 iki 26 sninga, 28 pradedā szaltī ir iszsigaidriti.

21. lapkriczio, 25. kislevā bažniczios iszventinimas; 27. lapkriczio ira 1. tebet'as.

Grūdis, siekis, kalēdis, dēcemberis tur' 31 diena. 1885 m.

Dotumas	Dienos.	Dangaus zēnkļai.	Szvenčziū, atminties ir vardu dienos	Mēnesio bertainiai, orai, židu szventēs:
			senosios gadinēs: nauj. gadinēs:	
48. ned. Apie ženklus priesz sudo diena. Luk. 21. Apie Jono liudimā. Jono 1.				
1 N.			1. adventas	13 3. adventas
2 P.			Petro križ.	14 Spiridijono
3 U.			Prancisz. Ks.	15 Cēcilijono
4 S.			Barbaros	16 Adelaidēs
5 K.			Sabos Op.	17 Lozoriaus
6 P.			Mikalojaus v.	18 Gracijono
7 S.			Nekalto prasid. M.	19 Nemēzijaus
49. ned. Jonas kalējime. Mat. 11. Apie 15 metu valdzios Tiberij. Luk. 3.				
8 N.			2. adventas	20 4. adventas
9 P.			Valērijos	21 Tamoszias
10 U.			S. Marijos prie L.	22 Demetrijaus
11 S.			Damazo	23 Viktorino
12 K.			Senezijuszo	24 Adomo ir Jēv.
13 P.			Liucijos	25 KALEDOS
14 S.			Nikazijuszo	26 KALEDU 2. D.
50. ned. Apie Jono liudimā. Jono 1. Apie Simonā ir Onā. Luk. 2.				
15 N.			3. adventas	27 N. po kalēdu
16 P.			Eizēbijaus	28 Nekaltu kud.
17 U.			Lozoriaus	29 Tamoszias
18 S.			Gracijono	30 Dovidok.
19 K.			Nemēzijaus	31 Silvestro
20 P.			Pelagijos	1 Sausis 1886. N. m.
21 S.			Tamoszias ap.	2 Makarijaus
51. ned. Apie 15 metu valdzios Tiberij. Luk. 3. Apie bēgimā isz Egipto. Mat. 2.				
22 N.			4. adventas	3 N. po nauju m.
23 P.			Viktorijos	4 Tito
24 U.			Adomo ir Jev.	5 Telesporo
25 S.			KALEDOS	6 Tris karaliai
26 K.			KALEDU 2. D.	7 Valentino
27 P.			Jono ēvang.	8 Sēverino
28 S.			Tamoszias K.	9 Julijono
52. ned. Apie Simonā ir Onā. Luk. 2. Jēzus 12 metu bažniczije moka. Luk. 2.				
29 N.			N. po kalēdu	10 1. n. po triju kar.
30 P.			Dovido	11 Iginok.
31 U.			Silvestro	12 Ernestok.

2. grūdz. 7 ad. vak. prieszpiln.

9. grūdz. 10 ad. vak. pilnatis.

16. grūdz. 1 ad. po p. delczia.

Žiema prasidedā 9. (21.) grūdzio.

Nū 1 iki 9 szalnoja, nū 9 iki 13 nesmagi, nū 14 iki galo szalta.

6. grūdzio, 10 tebet'ā pastininkas, Jeruzalēs apgulimas.

RODIKLE

saulės tekėjimo ir nusileidimo paraszita pagal Varniu padangę padėtą po 55° žingio 46' minutes sziaurės platumos.

Sausis—Balandis.

Mėnesio dienos.	SAUSIS.		VASARIS.		KOVAS.		BALANDIS.	
	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.
	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.
1	8 22	3 38	7 22	4 38	6 16	5 42	5 7	6 53
2	8 20	3 40	7 20	4 40	6 14	5 44	5 5	6 55
3	8 19	3 41	7 18	4 42	6 12	5 46	5 2	6 58
4	8 17	3 43	7 16	4 44	6 11	5 49	5 0	7 0
5	8 16	3 44	7 14	4 46	6 9	5 51	4 58	7 2
6	8 14	3 46	7 11	4 49	6 7	5 53	5 56	7 4
7	8 13	3 47	7 9	4 51	6 4	5 56	4 54	7 6
8	8 11	3 49	7 7	4 53	6 2	5 58	4 52	7 9
9	8 9	3 50	7 5	4 55	6 0	6 0	4 49	7 11
10	8 8	3 51	7 2	4 58	5 58	6 2	4 47	7 13
11	8 6	3 54	7 0	5 0	5 56	6 4	4 45	7 15
12	8 4	3 56	6 58	5 2	5 53	6 7	4 43	7 17
13	8 2	3 58	6 56	5 4	5 51	6 9	4 40	7 20
14	8 0	4 0	6 53	5 7	5 48	6 12	4 38	7 22
15	7 58	4 2	6 51	5 9	5 46	6 14	4 36	7 24
16	7 56	4 4	6 48	5 12	5 44	6 16	4 34	7 26
17	7 54	4 6	6 46	5 14	5 41	6 19	4 32	7 28
18	7 52	4 8	6 42	5 16	5 39	6 21	4 30	7 30
19	7 50	4 10	6 44	5 18	5 37	6 23	4 28	7 32
20	7 48	4 12	6 39	5 21	5 34	6 26	4 26	7 34
21	7 46	4 14	6 37	5 23	5 32	6 28	4 23	7 37
22	7 44	4 16	6 34	5 26	5 30	6 30	4 21	7 39
23	7 42	4 18	6 32	5 28	5 27	6 33	4 19	7 41
24	7 40	4 20	6 30	5 30	5 25	6 35	4 17	7 43
25	7 38	4 22	6 28	5 32	5 23	6 37	4 15	7 45
26	7 36	4 24	6 25	5 35	5 20	6 40	4 13	7 47
27	7 34	4 26	6 23	5 37	5 18	6 42	4 11	7 49
28	7 32	4 28	6 21	5 39	5 16	6 44	4 9	7 51
29	7 30	4 30	—	—	5 14	6 46	4 8	7 52
30	7 27	4 33	—	—	5 11	6 49	4 6	7 54
31	7 25	4 35	—	—	5 9	6 51	—	—

RODIKLE

saulės tekėjimo ir nusileidimo paraszita pagal Varniu padangę padėtą po 55° žingio 46' minutes sziaurės platumos.

Gegužis—Rugpiūtis.

Mėnesio dienos.	GEGUŽIS.		JAUNIS.		LIEPOS M.		RUGPIUTIS.	
	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.
	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.
1	4 4	7 56	3 24	8 36	3 35	8 25	4 28	7 32
2	4 2	7 58	3 23	8 37	3 36	8 24	4 30	7 30
3	4 0	8 0	3 23	8 37	3 37	8 23	4 32	7 28
4	3 58	8 2	3 23	8 37	3 39	8 21	4 35	7 25
5	3 57	8 3	3 22	8 38	3 40	8 20	4 37	7 23
6	3 55	8 5	3 22	8 38	3 42	8 18	4 39	7 21
7	3 53	8 7	3 22	8 38	3 43	8 17	4 41	7 19
8	3 52	8 8	3 21	8 39	3 44	8 16	4 43	7 17
9	3 50	8 10	3 21	8 39	3 46	8 14	4 45	7 15
10	3 49	8 11	3 21	8 39	3 47	8 13	4 47	7 13
11	3 47	8 13	3 21	8 39	3 49	8 11	4 49	7 11
12	3 45	8 15	3 21	8 39	3 51	8 9	4 52	7 8
13	3 44	8 16	3 22	8 38	3 52	8 8	4 54	7 6
14	3 42	8 18	3 22	8 38	3 54	8 6	4 56	7 4
15	3 41	8 19	3 22	8 38	3 56	8 4	4 58	7 2
16	3 40	8 20	3 23	8 37	3 58	8 2	5 0	7 0
17	3 38	8 22	3 23	8 37	3 59	8 1	5 3	6 57
18	3 37	8 23	3 24	8 36	4 1	7 59	5 5	6 55
19	3 36	8 24	3 24	8 36	4 3	7 57	5 7	6 53
20	3 34	8 26	3 25	8 35	4 5	7 55	5 9	6 51
21	3 33	8 27	3 25	8 35	4 7	7 53	5 12	6 48
22	3 32	8 28	3 26	8 34	4 8	7 52	5 14	6 46
23	3 31	8 29	3 27	8 33	4 10	7 50	5 16	6 44
24	3 30	8 30	3 28	8 32	4 12	7 48	5 18	6 42
25	3 29	8 31	3 29	8 31	4 14	7 46	5 20	6 40
26	3 28	8 32	3 30	8 30	4 16	7 44	5 23	6 37
27	3 27	8 33	3 31	8 29	4 18	7 42	5 25	6 35
28	3 26	8 34	3 32	8 28	4 20	7 40	5 27	6 33
29	3 26	8 34	3 33	8 27	4 22	7 38	5 30	6 30
30	3 25	8 35	3 34	8 26	4 24	7 36	5 32	6 28
31	3 24	8 36	—	—	4 26	7 34	5 34	6 26

RODIKLE

saulės tekėjimo ir nusileidimo paraszita pagal Varniu padangę padėta po 55° žingio 46' minutes siaurės platumos.

Rugsėjas—Grūdis.

Mėnesio dienos.	RUGSEJAS.		SPALIU.		LAPKRITIS.		GRŪDIS.	
	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.
	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.
1	5 36	6 24	6 45	5 15	7 53	4 7	8 35	3 25
2	5 38	6 22	6 47	5 13	7 55	4 5	8 36	3 24
3	5 40	6 20	6 50	5 10	7 57	4 3	8 37	3 23
4	5 43	6 17	6 52	5 8	7 59	4 1	8 37	3 23
5	5 46	6 14	6 54	5 6	8 1	3 59	8 38	3 22
6	5 48	6 12	6 57	5 3	8 3	3 57	8 38	3 22
7	5 50	6 10	6 59	5 1	8 4	3 56	8 38	3 22
8	5 52	6 8	7 1	4 59	8 6	3 54	8 38	3 22
9	5 55	6 5	7 3	4 57	8 8	3 52	8 39	3 21
10	5 58	6 2	7 6	4 54	8 10	3 59	8 39	3 21
11	6 0	6 0	7 8	4 52	8 12	3 48	8 39	3 21
12	6 2	5 58	7 11	4 49	8 13	3 47	8 38	3 22
13	6 4	5 56	7 13	4 47	8 15	3 45	8 38	3 22
14	6 6	5 54	7 15	4 45	8 16	3 44	8 38	3 22
15	6 8	5 52	7 17	4 43	8 18	3 42	8 38	3 22
16	6 11	5 49	7 19	4 41	8 19	3 41	8 37	3 23
17	6 14	5 46	7 21	4 39	8 21	3 39	8 37	3 23
18	6 16	5 44	7 23	4 37	8 22	3 38	8 37	3 23
19	6 18	5 42	7 26	4 34	8 24	3 36	8 36	3 24
20	6 20	5 40	7 28	4 32	8 25	3 35	8 35	3 25
21	6 22	5 38	7 30	4 30	8 26	3 34	8 34	3 26
22	6 25	5 35	7 32	4 28	8 28	3 32	8 33	3 27
23	6 27	5 33	7 34	4 26	8 29	3 31	8 32	3 28
24	6 29	5 31	7 37	4 23	8 30	3 30	8 31	3 29
25	6 32	5 28	7 39	4 21	8 31	3 29	8 30	3 30
26	6 34	5 26	7 41	4 19	8 32	3 28	8 29	3 31
27	6 36	5 24	7 43	4 17	8 33	3 27	8 28	3 32
28	6 38	5 22	7 45	4 15	8 34	3 26	8 27	3 33
29	6 41	5 19	7 47	4 13	8 35	3 25	8 26	3 34
30	6 43	5 17	7 49	4 11	8 35	3 25	8 24	3 35
31	—	—	7 51	4 9	—	—	8 23	3 37

Apie meto laikus 1885 m.

Pavasaris prasideda, saulei įžengiant į *tekio* ženklą, prisiekiant ligdienį (ėkvatorių) ir pirmą kartą metę dieną bei naktį suliginant, 8. (20.) kovo 11 ad. pirm pietu. — *Vasarą* prasideda, saulei įžengiant į *vėžio* ženklą, pareinant per pietus sklasto punktu arčiausiai ir atgabenant ilgiausią dieną, 9. (21.) junio 8 ad. pirm pietu. — *Rudį* prasideda, saulei į *svartiktės* ženklą įžengiant, vėl pas ligdienį sugrįžtant ir antru kartą metę dieną su nakčia suliginant, 10. (22.) rugsėjo 10 ad. vakare. — *Žiemą* prasideda, saulei įžengiant į *ožio* ženklą, turint per pietus didžiausią atstumą nū sklasto punkto ir trumpiausią dieną padarant, 9. (21.) grūdzio 4 ad. vakare.

Laiko rokundas.

Dabarniksztis 1885 metas *krikszczioniszkojo laiko rokundo* nū Kristaus gimimo ira roktjamas. Jis ira paprastas metas 365 dienu arba 52 nedėliu ir vienos dienos ir prasideda su utar-ninku 1. sausio m. (13. sausio naujosios gadinės). — *Graikiszkoji bažniczia* savo metus nū svėto sutvėrimo, pagal taip vadinamąjį bizantiniskąjį gadinę, skaito. Pagal ju rokundą tapės svėtas sutvertas 1. rugsėjo 5509 pirm Kristui gimus ir pradėda savo 7393 metą su 1. rugsėjo musu 1884 meto. Rusai savo metus pagal szita laiko skaitlių iki Petro didžiojo skaitė. Isz pradžios praszokusiojo szimtmečio jie pasinaudoja musu metu skaitliu, ale szejp dar pagal senąjį (julijoniskąjį) kalendorių roktja. — *Zidai* savo metus nū svėto sutvėrimo skaito. Jie pradėda savo 5645 metą su 8. rugsėjo 1884 m. Ira tai paprastas metas turis 355 dienas. 29. rugpiuczio 1885 m. ju 5646 metas prasideda, kursai budamas priedėliniu metu su virszumi tur' 385 dienas ir su 17. rugsėjo 1886 pasibaigia. — *Arabai, Persai, Turkai* ir kiti iszpažintojai muamėdoniskosios tikibės savo metus pagal Muamėdo iszkeliavimą isz Mekos į Mediną skaito, kursai pas jus idszredu vadinamas. Jie pradėda 9. spaliu m. 1884 m. savo 1302 ir 28. oktoberį 1885 m. savo 1303 metą.

Užtemimai 1885 meto.

1885 metė Lietuvoje tik vienas mėnesio užtemimas bus matomas. Szisai atsitiks popieczio adinose 18. kovo, trucks mažumą per 3 adinas, ir pasibaigs priesz 8. adiną vakare.

Viriausios valdanczios gimines Auropoje.

Rusija. Graikiszkos tikibės. Cėcoristė. Petrapilė. Aleksandras III. gim. 26. vasario 1845 m., užženg. ant sosto 1. kovo 1881 m. Pati Marija Teodorutė. *Vaikai:*

Mikalojus Aleksandraitis gim. 6. geg. 1867 m.; Jurgis A. gim. 27. bal. 1868 m.; Ksenija Aleksandrutė gim.

25. kovo 1875 m.; Mikolas A. gim. 23. spalio 1878 m.; Olga A. gim. 1. jaun. 1882 m.

Broliai ir sesers:

Vladimēras Aleksandraitis gim. 10 bal. 1847 m.; Aleksis A. gim. 2. sausio 1850 m.; Sergis A. gim. 29. bal. 1857 m.; Povilas A. gim. 21. rugs. 1860.

Austrija. Vienna. Kat. tik. Karalius Prancas Jozėpas I. gim. 6 rugp. 1830 m. — **Badai.** Karlsruhė. Evang. tik. Didercikis Priczkus, gim. 28. rugp. 1826 m. — **Bajvarija.** Munchen's. Katal. tik. Karalius Liudvikas II., gim. 13 spal. 1845 m. — **Belgija.** Brüssel'is. Kat. tik. Karalius Levopuldas II., gim. 28. kovo 1835 m. — **Britanija.** Liundonas. Angl. bažn. Karalėnė Viktorija, gim. 12. geg. 1819 m. — **Czarnagora,** žiurėk Montenėgra. — **Danija.** Kopenhagen'as. Liut. tik. Karalius Kristijonas IX., gim. 27. kovo 1818 m. — **Graikija.** Atėnai. Graik. tik. Karalius Jurgis I., gim. 12. grūdž. 1845 m. — **Italija.** Rimas. Kat. tik. Karalius Umbertas I., gim. 2. kovo 1844 m. — **Montenegras.** Czetinjė. Graik. tik. Kunig. Nikalojus I., gim. 25. rugsėjo 1841 m., **Niderlantas.** Haag'as. Kalv. tik. Karalius Vilius III., gim. 7. vas. 1817 m. — **Norvegijai,** žiurėk Žuvėdus. — **Portugalas.** Lissabon'as. Kat. tik. Karalius Liudvikas I., gim. 19. spalio m. 1838 m. — **Prancuzija.** Republikė. Parizius. Prėzidentas Grėvis. — **Rumenija.** Bukaresztas. Kat. tik. Karalius Karlas I., gim. 8. bal. 1839 m. — **Saksonija.** Drezden'as. Kat. tik. Karalius Albertas, gim. 11. bal. 1828. — **Serbija.** Belgradas. Graik. tik. Karalius Milan'as I., gim. 29. liep. 1854 m. — **Spanija.** Madritas. Kat. tik. Karalius Alponas XII., gim. 16. lapk. 1857 m. — **Szveicarija.** Republikė. — **Turkija.** Kanstantinopolis. Muam. tik. D. Sultan'as Abdul-Hamid-Kan'as, gim. 16. szabaną 1258 (10. rugs. 1842 m.) — **Vengrija,** žiurėk Austrija. — **Zuvedai.** Sztokolm'is. Liut. tik. Karalius Oskaras II., gim. 9. sausio 1829 m.

Žemaicziu ir Augsztosios Lietuvos meturgiai ir kermosziai.

Kauno rėdibos:

Balsiūse (Szilelės parakv.): ant Pilipo Jokubo, ant szv. traicės, ant Simono Judo. — *Bėbroje* (Kursze): ant szesztiniu, ant Dievo kuno, ant žoliu szventės, ant užgimimo Marijos. — *Biržiūse:* 6. sausio, 26. liepos m., 29. rugsėjo. — *Eivriogaloje:* kas ketvergą nū Jūzapo iki vainiku, ant Laurino, ant Mikolo, ant szesztiniu, ant rožancavos. — *Gargždūse:* 4. kovo, 23. bal., 29. rugsėjo. — *Grinkiskėje:* Ant Jurgio, ant sekminiū, kas utarninką arkliu kermosziai nū Jurgio iki sekminiū. — *Gruzdžiūse:* ant Nėkalto prasid. Mar., ant Jūzapo, ant Roko. — *Ilukszte* (Kursze): ant triju karaliu, ant ritojaus po gramnicziu per 3 dienas, ant Marijos vardo per 4 dienas. — *Jokubsztate* (Kursze):

ant triju karaliu, ant gramnicziu, nūg pėtniczios pirm ūzgav. per 8 dienas, ant Marijos vardo per 4 dienas. — *Joniszėje:* kermosziai: per Didijį ketvergą, ant Jurgio, ant szesztiniu, ant vainiku, ant Jono, ant aniolu sargu; meturgiai: ant gramnicziu, ant pusiaugavio. — *Jurbarke* kermosziai: kas 15 dieną kovo, biržio, rugsėjo ir spalio m. — *Kalninėnuse:* ant rožancavos. — *Kalneliūse:* ant Pilipo ir Jokubo, ant sz. Laurino. — *Kabarijoje* meturgiai: nedėlės dieną po 2. liep. m. — *Kaune:* nū 24. biržio iki 24. liep. m. — *Kelmėje:* 15. rugpiuczio. — *Kėdainiūse:* 1. panedėlį gavėnės, ant sz. Jurgio, ant szesztiniū, ant s. Andrėjaus, ant s. Pranciszkaus, 4. spalio m. — *Krakėse:* ant s. Mateuszio. — *Kražiūse:* ant triju karaliu, ant sekminiū, ant s. Laurino, ant s. Mikolo. — *Kretingoje* (Zemaicziu): 25. grūdž., 21. saus., 2. bal., 21. bal., 9. jaun., 21. liep., 22. rugs. — *Kuršėnuse:* ant s. Jono. — *Kvėdanoje:* ant s. Kazimėro, ant szv. Stanislovo (8. geguž.). — *Laukwoje:* ant s. Apolonijos (9. vas.), ant szkaplėrnos. — *Linkave:* liepos m. — *Lidavėnuse:* ant szv. Petro. — *Lukėje:* ant s. Jurgio, ant szesztiniū, ant vainiku. — *Meszkucziūse:* ant s. Stanislovo (8. geguž.). — *Mintaujoje* Kursze: ant s. Jono (pagal naująjė gadinė). — *Nau-Aleksandrave:* 1. ned. po triju karaliu, 15. rugpiuczio. — *Naumėstije* (Paprusėje): ant nauju metu, 24. vasar., 19. kovo, 23. balandž., sekminiū 2. dieną, 10. rugpiuczio, ant rožancavos, ant s. Martino, ant s. Mikolo, kalėdų 2. dieną. — *Nemakszėziūse:* ant s. Baltramėjaus. — *Pacijunėliūse* (Baisiogalos parakv.): 24. biržio, ant s. Martino nedėlės dieną. — *Pajurėje* (Valaviczios, dabar Povstanskio): nū 19. iki 24. biržio, 15. rugsėjo, 28. grūdžio. — *Palangoje:* 21. vas., 25. birž. — *Panevėziėje:* nū 1. iki 10. saus., nū 1. iki 10. geg., nū 1. iki 10. rugs. — *Pasvalijė:* 24. biržio. — *Plungėje:* ant mugės, ant s. Jono kr. — *Ragave:* nedėlioje po žoliu szventės. — *Raseiniūse:* ant s. Jūzapo, kas ketvergą iki s. Jono nūg minavotos szventės, ant s. Jono. — *Rietave:* ant s. Mikolo, ant mugės sedros dieną pirm ūzgavėniu. — *Rozalėne:* ant paszventinimo bažniczios. — *Salantūse:* 4. sausio, 4. kovo, 24. liepos m., 16. rugp. 2. spalio m. — *Sartininkūse* (Vainuto parakv.): ant s. Jurgio, ant s. Martino. — *Sedoje:* ant gramnicziu, ant triju karaliu, ant szkaplėrnos, ant s. Mikolo. — *Skaisgirijė* (Nauj. Žagarės parakv.): ant s. Jurgio, ant s. Martino. — *Skaudvilėje:* ant atrađ. s. križ. — *Skūdoje:* ant s. traicės, 2. nedėldienę po žoliu szventės, vadinamas Marine, bobturgis panedėlio d. pirm ūzgavėniu; kermosziai ant linu prasideda po s. Mikolo, kurie pripūla kas antrą ketvergą iki 1. grūdžio; meturgiai ant arkliu ira kas panedėlį pradėjus po verbu nedėlės ir nusitėsia iki panedėlio priesz szesztines. — *Subocziuje* (Kursze): ant s. Jurgio panedėlio dieną, ant s. Mikolo taipogi panedėlio dieną po jo szventės. — *Szėduwoje:* ant pusiaugavio ir nūg tos dienos kas ketvergą iki szv. Jono, ant žoliu szventės, ant szesztiniū, ant vainiku. — *Szėtūse:* per isztisą nedėlę nūg s. traicės. — *Szėliauliūse:* ant szv. Petro, ant paszventinimo bažniczios antrą nedėldienę spalio m., vadinamas „szlapuku“. — *Szėdlavoje:* 8. rugsėjo per isztisą ne-

dėlę. — *Szilelėje* (Sziladaržije): ant triju karaliu, ant gramnicziu, ant s. Onos. — *Tauragėje*: ant žoliu szventės. — *Titvėnūse*: ant s. Jono, Kalvarijos nedėlės diena. — *Tucziūse* (pakeleje nū Viekszniū, Pievėnu ir Kapėnu, ant Sedos, Viekszniū paraky.): arkliau kermoszius ant s. Andrėjaus. — *Vainute*: ant szesztniū, ant s. Jono. — *Varniūse* metturgis: ant s. Petro, 7. rugsėjo. — *Veiviržėnūse*: ant s. Jurgio, ant pusiaugavio, ant mugės panedėlio diena priesz užgavėnes. — *Vidžiūse*: 1. n. po triju karaliu, per pusiaugavi, 16. liepos m. — *Viekszniūse*: ant sekminiū, ant s. Jono, ant rožancavos. — *Vilkmergėje*: 29. birž. — *Žagarėje, Naujojoje*: ant s. Petro, ant atradimo s. križiaus, ant pusiaugavio, nedėlios diena po s. Laurino už mēsto prie karčiamos arti kapu (Kappu krogs) ant kelio Mintajon. — *Zalonėje* (arti Pavirvicziū pakeleje nū Tiszkiū ant Viekszniū) kermoszius: ant s. Martino. — *Zibikiūse* (nū Viekszniū pakeleje ant Tirkszliū) kermoszius: 8. geguž. m. — *Zidikiūse*: ant sekminiū per 2 dieni, bobturgis nedėlės diena priesz užgavėnes.

Vilniaus rėdibos:

Alitoje: 4. kovo, 1. lapkriczio. — *Aszmėnūse*: pēr s. Jurgj, per s. Mikolą. — *Borunūse*: per sekmines, 29. biržio, 1. spal. m. *Butrimancziūse*: per naujus metus, 18. biržio. — *Dolginave*: per devintines. — *Drujoje*: 6. iki 10. sausio, 1. ned. gavenės per tris dienas. — *Dumilovicziūse*: per tris karalius, 1. spaliu m. — *Eikszkiszkiūse*: per devintines, visą nedėlę per szesztnines. — *Godutiskūse*: per naujus metus, 20 geguž., 1. spaliu m. — *Galszėnūse*: per s. Jurgj, per s. Joną. — *Krevoje* (pirmojoje sostapilėje Lietuvos ant Nėrio): 9. geg., 1. spalinio. — *Liužkiūse*: 25. sausio, 8. rugsėjo. — *Mereczūje*: 1. spalinio m. — *Medžialoje*, karaliszkoje: per didžiąją nedėlę pirm veliku. — *Medžialoje*, ukiszkoje: 4. biržio, 12. biržio, 10. rugpiuczio, 30. spaliu m. — *Musninkūse*: ant s. traicės. — *Radoszkavicziūse*: nū 6. iki 9. geg. — *Smarganiūse*: nū 15. iki 18. sausio, vidurije gavėnės, nū 11. iki 13. gegužės, nū 29. iki 31. rugpiuczio, 8. rugsėjo, 29. rugs. — *Stakliszkiūse*: 3. balandžio. — *Szczuzvine*: nū 15. liepinio iki 15. spalinio po mėnesj. — *Szventėnūse*: nū 1. iki 6. sausio, nū 2. iki 7. rugsėjo. — *Vilniuje*: nū s. Jurgio sulig s. Zopijai (15. geguž.). — *Visznėve*: per naujus metus, 9. gegužės, 15. rugp., 15. rugsėjo, 28. spalinio. — *Zoshiūse*: 3. balandžio, 16. liepos m., 1. lapkriczio.

Suvalku rėdibos:

Augustave metturgiai utarninkais: po triju karaliu, po verbu nedėlės, p. s. Antano, po s. Vincento, po s. Baltramėjaus, po s. Martino. — Balbėriszkije utarninkais: po sekminiū, po s. Marijos Magd., priesz s. Mikolą. — Kalvarijoje utarninkais: po szesztniū, priesz s. Joną, po s. Baltramėjaus, po s. Martino. — Lazdėjūse utarninkais: po triju karaliu, po pusiaugavio, po Dievo kuno, po s. Onos, po s. Katrinės. — Liudvikave ketvergais: po užgim. s. Marijos, po atlankimo s. Marijos. — Naumėstije (Vladislovave) utarninkais: po triju ka-

raliu, po gramnicziū, po s. Stanislovo; panedėliais: po s. Petro, po paaugsztinimo s. križ., priesz Simaną Judą. — Pilviszkije, seredomis: po s. Agnėszkos, po s. Vaitėko, po s. traicės, po s. Baltramėjaus, po s. Matėuszo, po s. Martino. — Prienūse panedėliais: po triju karaliu, po s. Motėjaus; utarninkais: po s. Antano, po s. Onos, po užgim. Marijos, po s. Martino. — Seinūse utarninkais: po gramnicziū, po s. Kazimėro, po szv. Stanislovo, po užgim. s. Marijos, po rožancavos, priesz s. Mikolą. — Senapilėje (Marijampolijē) seredomis: po triju karaliu, po s. Vaitėko, po s. Petro ir Povilo, po žoliu szventės, po s. Mikolo, po visu szventu. — Serejūse utarninkais: po s. Jurgio, po s. Antano, priesz s. Lauriną, priesz Simaną Judą, po s. Liacijos. — Simnoje utarninkais: po atsivert. s. Povilo (25. sausio), po s. Jurgio, po s. Petro, po dangun ėm. Marijos. — Sudarge seredomis: po triju karaliu, po s. Jurgio, priesz s. Joną, po Pranciszkaus serap. — Suvalkūse seredomis: po s. Romvaldo, po s. Benedikto, po s. Stanislovo, po s. Roko, po s. Justino, po s. Andrėjaus. — Szakiūse pėtniczioimis: priesz s. Pilipą Jokubą, priesz s. Lauriną, priesz kalėdas. — Vilka-viszkiūse utarninkais: po s. Jūzapo, priesz szesztnes, po aplank. s. Marijos, po rožancavos, po s. Martino. — Virbalave seredomis: po s. Kazimėro, po s. Jurgio, po s. traicės, priesz Simaną Judą. — Zapiszkije utarninkais: priesz s. Joną, po rožancavos

Gradno (Gartino) rėdibos.

Balstogėje (Bialystok): 24. biržio. — Augsztamiame Litauske: nū 25. liep. m. 2 nedėli. — Syislocziuje: rugpiutije metturgiu Zelvoje pasibaigus. — Zelvoje (prie upės Zelvos) nū 25. liep. liki 25. rugpiuczio.

Vitebsko rėdibos.

Bėszenkovicziūse: 29. biržio. — Dinaburke: nū 25. grūdž. iki 7. sausio, nū 6. iki 25. biržio. — Liucine: nū 2. vasario ir nū 15. rugpiuczio prasidedant po 2 nedėli. — Nevelėje: nū 6. sausio ir nū 20. liepos m. po 1 nedėli. — Osvėje: pėtniczioje priesz s. Petrą, 24. liep. m., per szesztnines.

Prusu Lietuvos metturgiai.

(Pagal naująją gadinę. Sutrumpinimai: *a* = arkliau turgus, *g* = galviju turgus, *k* = kromo turgus, *ga* = galviju ir arkliau turgus, *kg* = kromo, galviju ir arkliau turgus, *ad* = audimu turgus, *kl* = kumeluku turgus. Skaitlius sukabose ženklina metturgio dienu skaitliū.)

Alenburkije (Vėlupos pav.) 13 vas. ga, 17 vas. k 1 geg. ga, 5 geg. k, 4 rugs. ga, 8 rugs. k, 13 lapkr. ga, 17 lapkr. k. — Angerburkije 25 kov. ga 26 kov. k, 11 geg. ga 12 geg. k, 14 rugs. ga 16 rugs. k, 23 lapkr. ga 24 lapkr. k. — Darkiemije 4 kov. ga 5 kov. k, 1 liep. ga 2 liep. k, 2 rugs. (2) kl, 16 rugs. ga 17 rugs. k, 16 grūdž. ga 17 grūdž. k. — Galda-

pēja 2 kov. ga 3 kov. k, 29 jaun. ga 30 jaun. (2) k, 7 rugs. ga 8 rugs. (2) k, 23 spal. ga, 14 grūdz. ga 15 grūdz. (2) k. — Gastūse (Endriksvaldēja, Pakalnēs pav.) 2 vas. kga, 29 jaun. kga. — Gumbinēja 13 vas. ga, 16 vas. (3) k, 8 geg. ga, 11 geg. (3) k, 8 jaun. (6) vilnu, 10 liep. ga, 31 rugp. kl 1 rugs. kl, 16 spal. ga, 19 spal. (3) k 19 spal. (6) vilnu, 11 grūdz. ga. — Īsrutēja 9 vas. a 10 vas g 11 vas. (2) k, 4 geg. a 5 geg. g 6 geg. (2) k, 6 liep. a 7 liep. g, 4 rugs. kl, 12 spal. a 13 spal. g 14 spal. (2) k, 6 grūdz. a, 8 grūdz. g. — Kaimūse (Labguvos pav.) 9 bal. ga, 6 spal. ga. — Karaliaucziuje 10 bal. skuru, 6 jaun. (6) ad, 12 jaun. (8) k, 19 jaun. (3) vilniu, 8 spal. (2) skuru, 17 grūdz. (10) k. — Katicziūse (Tilzēs pav.) 2 vas. ga, 5 vas k, 31 rugp. ga, 3 rugs. k. — Kaukēntūse (Pakalnēs pav.) 9 saus. k, 27 kov. ga, 11 jaunio ga 12 jaun. k, 11 rugs. ga, 4 grūdz. ga. — Klaipēdoje 7 jaun. (2) ga, 6 liep. (7) k, 16 rugs. (2) ga. — Krance (Pajurēja) 18 geg. k, 26 spal. k. — Kraupiszkoje (Ragainēs pav.) 28 saus. ga, 10 jaun. ga, 7 spal. kga. — Kretingoje (Prusu Lietuvoje, Klaipēdos pav.) 9 saus. ga, 10 bal. ga, 16 spal. ga. — Labguvoje 27 vas. ga, 4 geg. (2) k, 22 jaun. ad, 26 jaun. ga, 6 liep. (2) k, 9 spal. ga, 12 spal. (2) k. — Lazdinūse (Pilkainio pav.) 24 kov. kga, 19 geg. kga, 22 rugs. kga. 19 grūdz. kga. — Liskaszokūse (Karal. pav.) 2 spal. ga. — Mēlaukiūse (Labguvos pav.) 7 geg. ga 8 geg. k, 15 spal. ga 16 spal. k. — Naujojoje (Pakalnēs pav.) 16 vas. ga, 5 spal. ga 6 spalju k. — Pabēcziūse (Fiszauzu pav.) 16 kov. kg, 19 spal. kg. — Pavundžiūse (Karal. pav.) 6 geg. ga. — Piliavoje 14 bal. (2) k, 7 spal. (2) k. — Pilkainije 18 vas. gā 19 vas k, 8 liep. ga 9 liep k, 26 rugp. ga 27 rugp. k, 21 spal. ga 22 spal. k, 2 grūdz. kga. — Piszauzūse (Fischhausen) 10 vas. (2) k, 16 jaun. (2) k, 20 spal. (2) k. — Plaszkiūse (Tilzēs pav.) 17 bal. ga, 21 rugp. ga. — Priekulēja (Klaipēdos pav.) 24 bal. ga, 27 bal. k, 19 jaun. ga, 18 rugs. ga, 21 rugs. k. — Ragainēja 12 vas. (2) kga, 18 jaun. (2) kga, 15 spal. (2) kga, 17 grūdz. (2) kga. — Rusnēja (Szilokarcziamos pav.) 25 saus. (1½) k, 18 geg. (1½) k, 19 spal. (1½) k. — Sekenburkije (Pakalnēs pav.) 10 vas. ga, 9 jaun. kga, 20 spal. kga. — Skaisgiriūse (Pakalnēs pav.) 2 kov. ga, 7 rugs. ga. — Smalininkūse (Ragainēs pav.) 5 saus. (2) k, 22 jaun. (2) k, 12 spal. (2) k. — Stalupēntūse 23 vas. ga 24 vas. k, 20 bal. ga, 22 jaun. ga 23 jaun. k, 14 rugs. ga 15 rugs. k, 26 spal. ga 27 spal. k, 21 grūdz. ga. — Szilokarcziamoje (Szilutēja) 16 saus. ga, 19 saus. (1½) k, 8 geg. ga, 11 geg. (1½) k, 24 liep. ga, 16 spal. ga, 26 spal. (1½) k. — Szirvintoje (Pilkainio pav.) 2 vas. ga 3 vas. k, 4 geg. ga 5 geg. k, 29 jaun. ga 30 geg. k, 5 spal. ga 6 spal. k. — Szoksvitēja (Karaliaucz. pav.) 27 vas. k, 14 rugp. k, 23 spal. k. — Szventoje Lipkoje (Rastenburkio pav.) 8 jaun. (3) k ir ad. — Tepliavoje (Vēluvos pav.) 17 vas. ga 18 vas. k, 13 geg. k, 27 spal. ga 28 spal. k, 16 grūdz. k. — Tilzēja 4 geg. k, 16 jaun. (6) vilnu, 14 rugs. (2) kl. 17 rugs. (6) vilnu 22 rugs. (8) k 22 rugs. g, 28 rugs. (3) a (didisis), 12 mažu turgu arkliu

vienos dienos kas pirmajā subatā, kožno mēnesio. — Trem-pūse (Darkiemio pav.) 4 vas. ga 5 vas. (2) k, 22 bal. ga 23 bal. (2) k, 23 rugs. ga 24 rugs. (2) k. — Valdavoje (Karaliaucz. pav.) 11 bal. kga, 5 spal. kga. — Vargūse (Piszauzu pav.) 16 spal. k. — Vēluvoje 26 vas. a 27 vas. g, 13 liep. (6) ad, 13 liep. (3) a 14 liep. skuru, 16 liep. (2) g, 21 liep. (2) k, 16 spal. ga, 20 spal. (2) k. — Ziliūse (Ragainēs pav.) 6 vas. kga, 9 spal. kga. — Židkiemije (Galdapēs pav.) 21 saus. kga, 27 geg. kga, 23 rugs. kga.

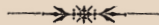

Paslaptiniai mįsliai.

Ant naujo meto.

Vėl sulaukēm' naują metą,
 Vėl reik' Dievui siųsti malda!
 Te-suteikia mums sveikata
 Ir meilingai mumis valdo.
 Melskim', broliai, Dievą gerą:
 Te nū pikto mus užlaiko,
 Te-gul javai musu dera,
 Te-nejauciam' sunkaus laiko.
 Apgink, Dieve, mus' nū grėko,
 Vesk laimingai keliauninką;
 Te-gul mes nedarom' nėko,
 Kas tav', pone, nepatinka.
 Te-gul meilė ir sądora
 Szirdise mus' randa vieta,
 Te tą riksztė tavo bara,
 Kurs per daug jau mili svėta!
 Pradėdami metą naują,
 Na-gi, broliai, pažadėkim':
 Kas grėsziyo, lai paliauja,
 Kas ir' gero — atsesėkim'!
 Vaikus tavo, geras pone,
 Lai suszelpia tavo ranka,
 Lai suteikia mums malonę,
 Vislab, ko mums nepritenka.
 Te-gul vaikai tavo junta,
 Jog tai tėvas jiems daleido
 Givent' laimėj', o kartunta
 Dūk regėti savo veidą!

P. Trupinėlis.

1.
 1. Mumis pakarcziui
 Keturi lanko,
 Visaip perverczia
 Darbus ir mantą:

Vien's — su linksmibę; (Pavasaris.)
 Kit's — su gražibę; (Vasara.)
 Treczias — turtingas; (Rud.)
 Ketvirt's — baimingas; }
 Vadinam's „Pusczius“ (Ziema.)
 Padaro tuszczius.

2.
 Baltos buvę Kaip kas žinojo,
 Vandenij' žuvis, Taip sav giedojo;
 Dabar žaliūtja Ir taip, kas diena
 Ir marguliūtja. Links mibė viena.
 Visur gražibė, Biržis po mojo,
 Visiems links mibė: Viskas sustojo.
 (Pavasaris.)

3.
 Draskau žiediniczią, Tegul darbūjas',
 Taisau vaisiniczia Kol tik jiems klojas',
 Nekultais sėju, Lai atim' sėklai
 Kiek pati spėju. Ir savo vėplai:
 Daugiaus: Kaip pradėd' kulti,
 Leidžiu piovėjus, Asz einu gulti.
 Paskui — grėbėjus;
 (Vasara.)

4.
 Metūs' kart' lankau Kadą vargdieniui
 Vargszus ir turtingus; Asz padarau gerą,
 Visus padarau Tada didžturcziai
 Vienkartu laimingus: Liekt' szirdis nedora.
 (Rud.)

5.
 Asz kaipo motina tikra Ir visai visą naturą
 Savo vaikus glaudžiu „Baltu ploszczium“ siaucziu.

Visas givibes parvarau	Bet silpnas ir maž teēdes
Isz lauku į trobas,	Greit sutiksi smertį.
Szilimoj' vaikus uždarau	Laukit, pakol saulei
Ir senius ir bobas.	Vėl szilditi leisiu
Sziltai mitęs apsirėdęs	„Baltą ploszczių“ meiliai
Tegal' laukan eiti,	Nū visu atskleisiu.

(Ziemai)

Nei vien's manęs nemato	6. Bet ką paskui genu,
O visi manę žino,	Tam malonu eiti.
Isz kurio szvelpiu kraszto,	Asz esmi be koju,
Tūm' vardu vadina.	O visur apeinu,
Asz girias lankstau,	Debesius gainioju
Daug laužau ir raunu;	Neturėdam's sparnu.
Stogus arda, spardau	Klausk žinovu-viru
Ir trobas sugraunu.	Kur ant svėto baisiau?
Ketursparnius suku	Sakis, jog ant „Juru“,
Žiemą ir vasarą,	O tai vis asz taisau.
Tadą žmonėms tinku,	Visur viską arda,
Nės jiems darau gerą.	Ką kiti padaro;
Nei vien's nenor' manę	Kalnus vercziu — pildau
Prieszais susitikti,	Pustinėj' Saharo.

(savėjai)

7.
 Katrą tėvai iszmokin',
 Tas daug valgo
 Užtektinai tur',
 O vis valgit' nor'. —
 Kas pats iszmoko,
 Tas mažai tevalgo,
 Mažai tur',
 Mažai ir tenor'. —
 Kas valgit' nemok',
 Tas kitam piningus mok':
 Kurs jo turtą ēda,
 Gražiai apsirėdo. —

(Kas nekoko nežino, tas samdo advokata.)

M. Sl.

Latviai, Igauniai ir Lietuviai.

Sziaurės link už Lietuvos rubežiaus givena musu pusbroliai Latviai, o anapus ju — Igauniai arba Ēstai. Szitiedvi genti — pagal savo praeitę labiausiai Lietuvai priligsta. Kaip Lietuvius parusnėnėszkius triliaktamė szimtmetije Vokiecziai-Križeiviai pamuszo ir daugibę Lietuviu isznaikino, taip liginai tame pacziame laike ir Latviai su Igauniais teko į nagus kitos karizskos draugistės „Kardininku“. Per ilgus paskiaus amžius Latviai su Ēstais neszė sunkią nasztą vokizskos verguvės. Nū 1864 m., kad viresnibė panaikino baudžiavą, palengvėjo ir Latviams su Ēstais. Nū szios gadinės pradeda jie lengviaus giventi; nū szios tad gadinės prasideda ir juju dvasizskas atgijimas, o drauge su jūmi pradeda jie lengviaus isigriebti ir į turtą. Daugibė apszviestu Latviu pradeda dabar prekionę variti; užmanita tapė įtaisimas laivu dėl prekionės su svetimomis žemėmis. Kaip mes pakrasztije jurės, taip ir Latviai su Igauniais tam' pacziam' pakrasztije givena, ir nū senovės ira pažįstami kaipo drąsus marininkai. Ant karizsku ir prekionizsku laivu Maskolijos isz senovės laiko Latviai su Igauniais ira žinomi kaipo geriausieji marininkai. Neatsimenu gerai, bet regis' apie 1876 m. užmanita tapė įsteigimas įpatingu Latviujo mokslaviecziu, kuriose skelbtūsi Latviu kalboje mokslas marininkams reikalingas. Per rupėstį pagirtino viro ir karszto savo tėvinės milėtojo, p. Valdemaro, tokios mokslavietės tapė jau įtaisitos, kaip man dabar 1878 m. pasakojo pats p. Valdemaras. Sziantdien skaitome Czeku laiszke „Národní Listi“ nū 6 d. spalinio mė-

nesio, tolrasziu isz Petrapilēs atleista tokią žinią: pirm koku penkiolika metu Igauniai ir Latviai neturėjo nei vieno savo laivo dėl tolimesnės per mares kelionės; sziandien bet turi sziimtą visokių garlaiviu ir laivu, kurie pakelia dvidešimt tukstancziu tonnu*). Revalije (mėste Ėstijos) tapė įsteigta akciijiszka marinės prekionės draugistė, vardu „Linda“, prie kurios jau prisidėjo tukstantis sąnariu; Rigoje įsteigta kita vėl Latviu draugistė „Austra“, kuri surinkusi reikalingą mantą, išigamins savo laivus. Ventėnūse (Vindavoje) toka-gi draugistė įtaisita, vardu „Kuržemė“. Toliaus tam pacziam czekiszkam laikraszczui ir a raszoma, jog per sziutu marinės prekionės draugiszciu įsteigimą, Igauniai ir Latviai daug labai pelnisę, nės daug pardaviniu (tavoru), kuriūs sziandien svetimi laivai įgabena į Maskoliją ir isz ten iszgabena, bus pervezami Latviu ir Igauniu laivais į tolimiausias svetimas szalis. Sziandien tas pelnas tenka daugiausiai Vokiecziu laivu apturėtojams, Prancuzams ir Anglams.

Laimingi musu pusbroliai Latviai ir Igauniai! Jie turi sziandien nevien savo mokslavietes, daugibę laikraszcziu ir kningu svėtiszko mokslo, mokslo ir giedojimo draugistes, turi jie ir savo laivus ir garlaivius! Kaip Lietuviai velijame szirdingai tiems musu sziaurės link gyvenantiems broliams kų gražiausios naudos isz visu jūju užmanimu! Bet negalime neisztarti tą liudną klausimą: kada-gi mes, Lietuviai, prasimanisime tai vis, ką sziandien Latviai ir Igauniai turi? Regis' dar ilgai, ilgai turėsime laukti, o ko sulauksime — kas gali dabar žinoti? Mes patis taip mažai dar rupinamėsi apie savo Lietuviu reikalus!...

Vindabonėje 1882 m.

Bs.

Apie Mindaugą.**)

Raszo J. S. Kūksztis.

Žinomu ira daigtu, kad jau gimus Kristui Lietuviu tauta atkeliavo į litotą, pelkėtą ir miszkėtą

*) Viena tonna sveria du tukstancziu ir du sziimtu svaru.

***) Tai raszant, man buvo paramcziu: 1) Petri de Dus-

kraszta, kuri mes dabar vadiname Lietuva, ir apsigiveno paupiūse ir paažeritūse, tarpmiszkiūse ar ant aikszeziu vienkiemiais, giminėmis. Viriausieje giminėje regimai buvo kiekvienos giminės perdėtiniais ir valdimerais; tie tai virszininkai giminės buvo taip sakant jos vietininkais, kada reikėjo susineszti su kaimėnais ir vadovais, kada reikėjo atremti prieszininką. Kiekviena giminė buvo ligi kitoms ir liūsa, ir nepažino kito valdimėro kaip tiktai savo virszininką. Bet jeigu nebuvo neįjokio svėtiszko visūtino mazgo tarp giminiu musu tautos lig pradžios XII amž., tai Lietuviai turėjo visūtina dvasiszka valdimėrą Krivą Krivaicziu, kurs nevien buvo tarpininku žmoniū su dievais, skelbiku dievu mokslo ir likimo, bet drauge ir viriausiu tiesos sprendėju. Szventa ir garbinga vieta Lietuviu, vadinama Ramnavą ar Romovę, buvo Parusnėje ant salos, kurią Nemūno vandenis pirm įtekėdami į kursziszka jurę skalūja ir plauna. Ten tai puikiame alke ažuļu stovėjo aukuras dievaiczio Perkuno, ten tai susibėgdavo isz visu krasztu Lietuviai pagarbintu augszcziausį Dievą ir jam aukas neszti, ten ant galo žmonės plusdavo iszklausitu įsaku paties Krivo Krivaicziu. Tas kuningas turėjo po savimi apstų burį krivu, vaidilucziu, žigunu, žiniu ir dar kitais vardais vadinamu kuningu, kurie pasklidę po visą Lietuvą buvo vietininkais Krivo, mokino žmones, kaip reikia garbinti dievaiczius, malditi ju narsą apcziomis aukomis, o taipo-gi buvo ir sudžiomis (tiesos sprendėjais) giminėse. Ir taip dvasiszkas raisztis traukė į kruvą visus Lietuvius, ir tikėjimo vienodumas buvo ženklū bicziūlistės dėl Lietuviu.

Tokį teokratiszka gyvenimą Lietuviu ėmė trikinti

burg: Chronicon Prussiae; 2) Ipatskaja lėtopisj; 3) Novgorodskaja lėtopisj; 4) Napėrskij: Russko-Livonskije akty; 5) Voigt: Codex diplomaticus Prussiae; 6) Bunge: Codex Diplomaticus; 7) Baliński: Starożytna Polska, III; 8) Strykowski: Kronika; 9) Voigt: Geschichte Preussens; 10) A. v. Kotzebue: Geschichte Preussens; 11) Lelewel: Historya Litwy aż do Unii Lubelskiej 1569r.; 12) T. Narbutt: Staroż. Dzieje Litwy; 13) Antonowicz: Oczerk Istorij Vel. Kniaż. Litovskavo; 14) Daukanto „Pasakojimas apie veik. Liet. tautos. I.“

Skandēnai IX. ir X. amž. Ant laivu jie atkeliandavo isz Zuvēdijos i Kurszā, i Zemaicziu pajuri, ir prisiplēsę grobio atsitraukdavo i savo krasztā, kolek ant galo jie neįsimanē vergti musu žmones ir statiti musu kraszte pilutes. Isz tu pilucziu iszpuldami, jie plēszdavo apielinkinias gimines, ir pergālęjē jas sutraukdavo po savo valdzia. Tie tai ateiviai padarē pradzia platesnēs svētiszkos galēs pajurinēse szalise, apgiventose musu tautos.

Kitoniszkas rēdas turėjo įsigauti ir visoje Lietuvoje, kadā Lietuviai pasijuto esā apsiausti prieszininku, pasižadėjusiu miszkinieczius isznaikinti isz pat dugno, jeigut jie neiszsizadēs savo senu paprocziu, o labiausiai tikėjimo. O tais taip atkakliais prieszininkais musu tautos radosi Vokiecziu zokonininkai. Pagalėje XII. am. su prekikais atsikėlē isz Vokietijos i Padauguvį kataliku apasztalai, kurie veikiai įkurē mēstā Rigos, 1201 m., susitelkē pagalbininku isz savo žemēs, isteigē zokonā vadinamā Kardinkais ir ēmē versti Latvius prie krikszto. Latviai atlēzē ir susilpnējē tankiai kariaudami su kuningaikszcziiais Krievu, sēdinzcziiais Gērcikoje ir kitūse mēscziukūse, atsiturēti negalėjo priesz ginklūtus zokonininkus, kurie skaudziai plēszē prieszginingus giventojus, nenorinczius pamesti senūliu tikėjimā ir liūsibē. Kardinkai naikino žmones, atimbliojo nū ju žemę ir turtā, kuriā pasidalijo savitarpe, o užsiturėjusius ant vietos spirē didelius mokeszczius mokēti, žodziu sakant, kaip įmanē, taip ateiviai kankino tikiā szakā Latviu. Latviai įieszkojo globos pas Lietuvius, kurie vienkiemiais, kaip sakiau, givendami, o visūtinos galēs neturēdami neiszsizagalėjo atremti Vokiecziu, taip kad Latviai susirizo ir su savo pirmnikszcziiais prieszininkais Krievais; bet ir tai jau nėko neprisidėjo: Kurszininkai, Žemgaliai ir Letgaliai per triszimtmetinę karę pergālēti apsikriksztijo ir vaitojo neszdami sunkų jungā zokonininku.

Veikiai po atsikraustimo Vokiecziu zokonininku i Padauguvį randame tą pacziā piktenibę Parusnėje. Tankus antpūliai Parusnēnu, tikru broliu Lietuviu, ant Lenku žemēs, prispirē Konradā, kuningaiksztį Maza-

vos, apsižiurēti, bene ras kur antkaklį, kurs Parusnēnus nutramditu. Jis pasikvietē Križeivius, kurie 1225 m. ir atsidangino i Parusnį, įsikurē pilutes ir pradėjo varginti Parusnēnus. Bet Parusnēnai buvo ir skaitliumi apstesni ir taip stamantresni ne kaip Latviai, ir už tafa ilgiaus stengē priesz Križeivius. Križeiviai radē stiprų atspirių tarpo Parusnēnu, ir matidami, kad patis stabmeldziu nenuveiks, nors pagalbininkai pludo isz visu kercziu Vokietijos, susidėjo su rigiszkais Kardinkais 1234 m., ir taip susistamantriję ēmē galvomis eiti po Parusnį. Jie vargino žmones, liepē mokēti baisų mokesztį, ju žemes atēm ir atidavinėjo Vokiecziu naujokams, ukę ardē, iszverzē mantā ir turtā; kas dar klausiti nenorėjo, tą varē i kalėjimā, pardavojo i vergistę, degino ant malkiniu ar patilomis nusmaugē. O tai vis darē krikszcziionu kuningai, zokonininkai, ant garbēs Dievui, o sav ant pelno! Parusnēnai taip prispausti, tokias kanczias kentēdami kartskartėmis graibstē už ginklo, bet kad neatsiturėjo priesz tvanā Križeiviu, tai givu balsu szaukēsi prie Szventopelko, Pamario kuningaikszcziio, kad jis vargszus globtu. Tas doras kuningaiksztis, kurs savo žmones stengēsi apginti nū Lenku, numanē svarumą zokonininku, priēmē noriai Parusnēnus po savo sparnu, ir stengēsi isznaikinti zokonā, kurį iszdilditi jam jaugi nepasisekē, per tai kad zokonininkai papirko daugį jo padonuju, kurie jo darbus trikino, bet-gi vis ant laiko norint užtvenkē ugį zokono. Parusnēnu viena szalis po kitos niko, kolek ant galo po 40-metinēs stangos visi ju 11 skricziai (sritis) nesugniužo ir neapsikriksztijo. Nelaimingiejie, kurie galėjo iszbēgti, traukē buriais i Lietuvā, ir ten rado globā pas savo vienteauczius. Keletā metu ju stangos atrasime toliaus, kadā sznekēsime apie Didį kuningaiksztį Mindaugā.

Dabar pažiurēkime, kas dėjosi tūmi tarpu Lietuvoje?

Lituviai, kurie rubeziavo su Ruskiu ir Lenku kuningaiksztistėmis, jau anksti pradėjo gulti ant arcziausiuju Ruskiu žemiu, kaip szitai ritūse jie buvo

įtraukti į namines kares męsto Palacko; tai padędavo jie kuningaikszeziams nužeminti kępą arba visųmenę, kuri noręjo pati savę ręditi, tai jie žmoniu pakviesti į talką, eidavo laužti sprandą kuningaikszeziams, norintiems užsivirsziti ant kępos. Į pietu pusę Jūd- ir Baltvižiai (Jatviai — o tai buvo ketvirtoji szaka Lietuviu tautos ir rubežiavo su Lenkais) ne kartą užklupdavo Mozurus, nuplęszdavo ju žemę, ir laimęję apstų grobį parsineszdavo namon. Taipo-gi netrukđdavo antpūliu ir į piet-riczius. Žinoma, kad ir Ruskiai su Lenkais ne kartą užpuldinęjo musu žmoniu krasztą ir ką rasdami, ar žmones ar bandą ar turtą iszdangindavo į savo pusę. Toks ira pobudis kariavimo lig pradžios XIII. amž. Žmonęs iszvidę silpnumą kaimėnu rinkdavosi į pulkus, užgdavo isz neticziu prieszininką, apgrobstę jį grįždavo namon, ir mislidavo, kadą vėl teks pasipeszti svetimo lobio.

Tūmi tarpu, kaip virsziaus sakiau, užęjo nelaimiu metai ant Parusnėnu; nelaimingiejie, kurie nebeisztrivojo persekiojimu zokono, bęgo į Lietuvą ir ten įieszkojo globos. Krikszezionis iszvarę isz Parusnio ir patį dievaitį Perkuną, suardę jo aukurą, užgesino amžinai deganczią ugnį, nukapojo ažušus, žaliūjanczius ant Perkuno garbės. Perkunas ir jo Krivas atrado globą ant Nevęzos kraszto. Czia senoviszkaì vaidilucziai garsino narsumą savo tautos, czia jie skelbė isztvermę kareiviu, nužuvusiu kovoje su krikszezionimis, czia ant galo susirinko daugis pergaletu Lietuviu apie szventą ugnį ir skundęsi broliams savo nelaimes ir vargus. Ir szitai įnirtę Lietuviai už prastojimą vakarūse savo žemės, tūmi karsztesniai pasineszė ant Ruskiu. Veikiai garsą Lietuviu trimieczio iszgirdo nebevien Palackas, bet Smalenskas ir Naugardas Didisis ne kartą drebęjo pamatęs ginklą Lietuviu. Nemenkiaus viko Lietuviams ir piettise, kadą Kijavos kuningaiksztistė susilpnęjo per ginczą ir varžą giminaicziu kuningaikszezio dėl jo sosto. Praęjo laikas, kadą lengvu buvo Ruskiu kuningaikszeziams pergaleti burelį isz vienkiemiu susibęgusiu Lietuviu, nės dabar jau iszdigo tarpo Lietuviu naujas rėdas,

o tai buvo *kuningaiksztis*, narsiausias ir sumacziausias kareivis tarp savuju, kurs mažne be jokio atkorio ir atramczio perbęgo su savo kareiviais Ruskiu valsezius.

Ir taip, isz viso apsakito matome, jog akstinu perkeisti senoviszką gyvenimą ir visūtinaį raisztį buvo sloga svetimuju tautu ant musosios. Isz tikiu medžiotoju ir miszkiniecziu Lietuviai, visose pusėse susispirę su prieszginiais, palieka nožmiais ir tvarkiais kareiviais, ir greta dvasiszkosios galės tame laike iszdigsta svētiszka galė — kuningaiksztis, kurs isz pradžios pats kareivis ir kareiviu vadovas, pradeda palengva žmones glausti po savo sparnu, pradeda didinti ir platinti savo galę. Taip tai pradžioje XIII. amž. jau randame po Lietuvą iszsimecziusius kuningaikszezius, kurie savo spēką stengęsi apsiausti žmones nū tvinstanczios galės ateiviu ir svetimu tautu. Bereikęjo tiktai atsirasti valdimėruì galingesniam ir nūmoningesniam už savo kaimėnus ir už tikro veikiai turęjo užaugti Lietuvoje valdžia, kuri galėtu ligintiesi savo galingumu valdžiai Krivo. Isz tiesu ilgai to laukti nebereikęjo. Ringultas arba Ringaudas, sunus Algmanczio, narsus ir sumandagus vadovas, surinko po savo sparnu daug iszbarstytu daluczium Lietuviu tautos, ir prasivadino Didziu kuningaikszeziu. Jis, sako, pirma turęjęs sostą Kernavoje, o apie 1230 m. perkėlė jį į Naujapilę. Jo ginklą veikiai pajuto aplinkiniai prieszininkai. Ringaudas, norėdamas iszveržti Žemgalius ir Kurszininkus isz geležiniu nagu gobiu ir plęsziku zokonininku, ējo Latviams į talką. Bet už tai mistras Kardininku Volkvinas atkerszidamas isigrudo į Lietuvą labai giliai ir pikecziausiai siaubė krasztą. Ringaudas su saviszkais skubęjo atkarti prieszininką ir kad jį patiko pas Akmenę (1236 m.), tai isztiko baisus ir kraujingas muszis, kuriame atliko ant vietos pats Volkvinas su daugibę savo raitininku. Ta buitis taip buvo garsi, jog pats Rimas apie ją nugirdęs subugo, kad Lietuviai su szaknimis neiszrautu zokono. Isz antros pusės priesz Ringaudą buvo Ruskiu kuningaikszeziai susikvietę Tutorius. Kad zie emė ką rasdami Lietuvoje naikinti, ir jau pa-

siekė Nemūną, tai Ringaudas atkorė jūs arti Mogilnos ir-
iszblaszkė prieszininkus. Taip tai Ringaudas savo veika
lais apgarsinęs Lietuvą ir Lietuviu vardą pasimirė 1240 m.

Ringaudo nebetekus valdžia atiteko jo iszmintin-
gam ir narsiam sunui Mindaugui, kurį rasztininkai
vadina tai Mendagu, tai Mindovę, tai Mindaugu.
Mindaugas po palikimu tėvo įsigusztavo Naujapilėje
ir isz ten stengėsi suturėti visas szalis Lietuvos po
savo valdžią. Galibė Mindaugo isz pat pradžios ku-
ningaiksztavimo turėjo buti didelė, nės Danielis, Ga-
liczo kuningaiksztis, paskui Lietuviams įkirus prieszi-
ninkas, aną metą jieszkojo jo globos, kad kariavo su
Konradu, Mazavos kuningaikszeziu. Taipogi atmin-
kime, kad Lietuva tadą jau buvo labai plati: nės ne-
gana, kad Mindaugas valdė tikrąją Lietuvą, Žemai-
czius ir Jatvius, jam prigulėjo tuli Ruskiu krasztai,
kaip szitai valstijos Krievu ritūse, o pietūse jam pri-
derėjo mēstai: Vilkaviskė, Slūnimas, Gardinas, juk
ir Pinsko kuningaikszečiai skaitėsi jo tarnais. Bet
geležiniai valdžiai Mindaugo, kurs menkesniūsius pa-
sieninius kuningaikszečius gniaužė ir trēmė, neužteko
minėto ploczio kuningaiksztistės. Ritūse tankiai už-
puldinėjo Lietuviu szalį Ruskiai, geisdami atsigerbti
už pirmnikszečius antpūlius Lietuviu, už tatai Minda-
ugas norėdamas ten įdiegti rimastį ir sątaiką, iszsiuntė
savo brotainius Ardvilą, Vikintą ir Tautvilą, kad už-
eitu szalis Palacko, Vitesbės, Smalensko ir kad už-
eitus krasztus valditu jo, dėdžio, vardan.

Brotainiai Mindaugo įsikuningaiksztavę: Ardvi-
las Smalensko pusėje, Vikintas Vitesbėje, Tautvilas
Palacke, ir susimokę atsiskakė dėdžio beklausiti. Tadą
Mindaugas beregint užniko Palacką; brotainiai isz-
vide, kad jie vieni patis dėdžiui nėko nepadaris ir ne-
iszsisuks nū jo bausmės, pabėgo isz savo žemiu. Taut-
vilas nutruko galvą pas savo gentis Danielį, Galiczo
kuningaiksztį, ir jo brolių Vasilką jieszkotu globos.
Danielis netiktai pažadėjo žentą suglobšes kareiviais,
bet nusiuntė į Lenku žemę pasiuntinius telkdamas
Lenku kuningaikszečius į karę priesz Lietuvius, kadą
jię savitarpe susivaržė; to negana; jis pats panudo

atimti Ruskiu mēstus nū Mindaugo ir jūs pasisavinti.
Bet pirma negu jis užgulė Lietuvius isz pietu pusės,
jis iszsiuntė Vikintą į Vidžemį, kad jis iszmelstu talką
Kardininku. Kadą matei, kad zokonininkai be szaunaus
užmokeszcio suszelpu stabmeldžius? Brotainiai Min-
daugo turėjo nevien iszsižadėti tolesniai garbinti die-
vaiczius, ir apsikriksztiti, bet dar pažadėti mistrui (vir-
szininkui Kardininku) visą Žemaičziu krasztą ir Jat-
viu žemę, kadą tiktai atims nū Mindaugo. Tadą tai
zokonas davė žodį naikinsęs Lietuvius, ir to negana,
susiriesz su prieszginiais Mindaugo pacziūse Žemai-
cziuose ir Jatviu kraszte.

Ozia sutinkame klausimą szit tokį: Kas-gi Že-
maicziūse ir Jatviūse tarp pacziu Lietuviu, galėjo par-
kupezauti savo krasztą taip nelabiems prieszginiais
Lietuviu? Lengvu ira ant to atsakiti: Geležinė ranka
Mindaugo, jo virsziausia valdžia nepatiko menke-
sniesiems kuningaikszečiams, taipat kaip jo paties bro-
tainiams, kurie norėjo savotiszškai valditi. Tie tai
kuningaikszečiai, regimai dar gundinami vaidilucziu
priesz Didį kuningaiksztį, kadą-gi jiems Mindaugo
galibė buvo įkiri per tai, kad jis aptemdė taip sakant
ir sumažino valdžią ir įtekmę Krivo Krivaicziu, be
paliovos tiekėsi atsimesti nū Mindaugo ir už tai ne
divai, kad jie iszgirdė tiek prieszininku kilant ant
D. kuningaikszečio, veikiai suderėjo ir prisidėjo prie
neprieteliu.

Ir taip, ugis galibės D. kuningaikszečio, paojin-
gas dėl kuningaikszečiu, gobiu valdžios, ir dėl Krivo,
o iszkilmė, stamantrėjimas ir saugimas Lietuvos per-
szėjo pasieniniam valdimėram, ir už tatai jie visi
užpūlė ant Mindaugo ir norėjo laiku iszdraskiti ir
iszarditi jo galę. O czia Mindaugas ir parodė savo
didumą, savo nūmonę; jaugi jis su vidaus ir lauko
pusės prieszininkais besigalabidamas nustojė silos ir
galą gavo, bet jo žingsniai nenuėjo ant vėju; jis isz-
varė vagą palitikoje (vieszvilėje), kuri Lietuviams pa-
rodė, ką jie turi dariti, jeigu jie nori džiaugtiesi liū-
sibę, ir iszmintingiejie jo įpėdiniai pasekė jo paveikslą
ir iszaugsztino Lietuvą.

Mindaugas iš savo pusės neturėjo tiek silos, kad nutramditi upą priešzininku, gulanciu ant jo iš visu kampu; o ir tai jis mokėjo atsilenkti nū artaus nūpūlio.

Danielis vieną dalį kareivių išsiuntė ant pagelbos žentui į Palacką, kur atėjo ir Vikintas su Kardinkais, taip jog Mindaugas nebeapgalejo Palacko ir turėjo atsitraukti; tadą-gi užsikvietė jį Kurszininkai į talką prieš Ditrikį Gruningiszkį, kursai tris pilis Kursze pastatęs (tarpo tu Kuldigą 1245 m.) ėmė jį skaudžiai spausti mokesčiais. Čzia Mindaugas atėjo 30000 Lietuviu vedinas ir apgule Ambotės pilį. Ir Kursze Mindaugui nepasisekė. Nakties buvije mistras išlindo iš miszko, užpūlė iš neticziu Mindaugo kariuoną, ją pergalejo, ir Kurszininkai vėl pagrižo po sunkaus jungo zokono.

Mindaugui besirūsziant po Kurszą Tautvilas užgulė ritiniją Lietuvą, kuri neturėjo apginklo Mindaugui nū Palacko atsitraukus, siaubė ją smarkiai ir nuvergė daug žmonių. Jaugi Mindaugas iš Kurszo paskubėjo ant pagelbos nuskaustiems Lietuviams, valiojo Tautvilą, išžginė jį iš savo kraszto, bet tai mažai teprisidėjo, nės Danielis be atspiriau vis gilin ir gilin grudosi į Lietuvą. Jis užėmė mēstus: Zditavą, Gardiną, Slūnimą, Vilkaviszkę. Čzia pamatė Mindaugas, kad karės laike jam neviko, už tatai jis visu pirmiausiai nulenkė Danielį, stipriausi savo priešzininką tūmi, kad atskelė nū Lietuvos „Jūdają Rusiją“, kur ira minėti mēstai Slūnimas ir kiti, ir atidavė Danieliui ją kartu su Pinsko kuningaiksztistėmis. Kad sustamantriti tą sądorą Mindaugas išleidė savo dukterį už Szvarno Danielaiczio, ir per laidą, jog nepakels ginklo prieš Galiczio kuningaiksztį, išsiuntė ir savo sunų Valstininką (Vaiszėlką) į Galiczą. Ir taip placziu žemės gabalu Mindaugas užkimszo gerklę vieno ir stipriausio savo priešzininko.

Tūmi tarpu Ditrikis Gruningiszkis iškeliauvo į Rimą, ir į jo vietą pastojo Endris Stuklandiszkis, kurs taipat laimingai kaip ir jo pranokėjas kariavo prieš stabmeldžius Lietuvius. Endris išblaszkė ka-

riauną Mindaugo Kursze, nūsisuko į Žemgaliu kraszta, Žemgalius nutrēmė, paskui taipat greitai apsirūszė su Žemaicziais, kur Trainaitis prie Vokiecziu prilipo, ir ant galo pasiekė Viliją (Nėri), pakelėje viską naikindamas ir grobdamas. Ką jam bedariti? Kovose jis neiszagalėjo atremti priešzininkus, pagelbos tarpo savuju mažai terado, kada-gi kuningaiksztėliai ant jo kerstavo ir atvedė svetimas tautas arditį jo žmones. Vienas takas pagelbos beliko Mindaugui; jis meldė nū Endrio atilsio ir sądoro, ir pasikvietė jį pas savę. Endris be baimės vienas pats atkeliauvo pas Mindaugą, bet nenorėjo girdėti apie sądorą, kolek Mindaugas neatidūs zokonui Žemaicziu ir Jatviu žemes, kaip jo brotainiai buvo žadeję, ir ant galo kolek D. kuningaiksztis nesiliaus aukauti dievaicziams ir nepagarbins pagal jų nūmonę tikrąjį Dievą. Zokonas iš savo pusės sakėsi iszmelsęs nū popėziaus karaliską vainiką dėl Mindaugo.

Veikiau po to atkeliauvo zokonininkai kuningai apszviesti D. kuningaiksztį, jo paczią ir vaikus tikėjime; vienas tu mokintoju Kristijonas paliko pirmūju viskupu musu kraszte. Tadą tai pasiuntiniai zokono išsvaziavo į Rimą, kad išsprasziti karalibę Mindaugui nū popėziaus. „Man ger“, raszė Inakentis IV., „kad Dievas tavę apszvietė, o to dėl asz tavę ir tavo valdistę priimu į apginklą szv. Petro, ir atidūdu tav visas szalis stabmeldžiu, kurias jau valdai ar dar apimsi valditi.“

Su didelią iszkilmę mistras Kardinku ir viskupai atsirūszė į Lietuvą du vainiku nū popėziaus neszini; ant lauku Naujapilės arkiviskupas Rigos apkriksztijo Mindaugą ir jo giminę su szesziais szimtais Lietuviu, ir patepė naują karalių, o Endris uždejo vainikus Mindaugui ir jo pacziai ant galvu. (Pati Mindaugo po krikszto gavo Martos vardą).

Taip tatai 1252 m. nū gimimo Kristaus Mindaugas per gūlį priešzininku ir priespuđį nelaimiu paliko krikszczionimi ir karaliumi. „Kam prisidėjo jam krikszczionistė, kad krikszczionis atlupo jam didesnią

pusę kraszto, ir kam prisidėjo karalibė, kad D. kuningaiksztis buvo stamantresnis už karalių!“

Į dvejus metus po apsikriksztijimo Mindaugas įsteigė lietuviszką viskupistę; pagal norą zokono jis viskupui dovanojo valsezius Raseiniszki ir Betigaliszki. Zokoni-gi nepakako nei to, kad jis įsigavo į krasztą Žemaičiu ir Jatviu, nei kad turėjo po savimi Lietuvoje viskupistę gausiai apveždėtą, jis nū szio laiko vis daugiau ir daugiau ėmė sloginti karalių geisdamas vis nauju szaliu nū jo; lig 1259 m. Mindaugas atidavė Vokiecziams didesnią pusę palikusios jam valdistės, o jau 1260 m., kad Endris atvažiavo į rumą Mindaugo, szis užraszė visą savo karalistę zokonui, jeigu jis numirtu nepalikęs savo tikru vaiku.

Keblu ira atsakiti ant szit tokio klausimo: kas buvo priezastimi tokio dosnumo musu karaliaus? Tuli rasztininkai, kuriūs asz skaicziau, sako, kad Mindaugas atidavinėjęs savo krasztą isz gudrumo. Žinodamas pobudį savo žmoniu, ju norą iszlaikiti savo laisvę, ir matidamas persekiojimus ir sunkumą svetimo jungo, Mindaugas buk vilusiesi turėti pelną, jeigu dabar jo atkaklus žmonės pamėgintu pakelti nasztą, kurią ant ju uždės Kardininkai. Kad žmonės pribos, įkirės zokonininkai, tadą, gird', jie susimetavoję grįsz prie jo ir glausis' po jo sparnais. Bet ar galima sutikti su tokią mąstimi? Ar galima sznekėti, kad Mindaugas isitikėjęs į tai, ką atnesz tamsi ateitė, iszdavinėjo Vokiecziams savo žemę? Juk tai mąstis kudikiszka, ne brendusio žmogaus, ir butu jūkai ją prisavinti tokiam virui, kaip Mindaugas. Man dūdasi, kad artimiausią priezastimi iszsisklaidimo Lietuvos buvo szit ta. Mindaugas anaip galingas kuningaiksztis, kadą apėmė sostą tėvo, prieszginiau apniktas isz visu pusu, nustojo savo galės per ilgas kares, ir paveiktas, turėjo didesnią pusę valdistės atidūti užgultojams, taip kad jam beliko taip sakant vienos pasamos senosios galibės. Tadą tai nebebuvo sunku zokonui gniauziti karalių, ir iszveržti nū jo, ką tiktai norėjo; juk vargu atsiturėti priesz sriautą nelaimiu. Vokiecziai taip ant jo sugulė, kad jis ar

szeip ar taip matėsi visko nustosęs, o už tatai isz dvieju piktibiu pasiskirė menkesniąją, ir mėgino laimė atidavinėdamas žemes; czia ji jaugi galėjo džiuginti ir viltis, kad Lietuviai veikiai nusikratis apszmeižą, kad jie susiburiūs apie ji, kadą numusz valanda atsigerbimo. Bet ilgai Mindaugui prisiejo laukti valandos atkerszto; nės tiktai į deszintus metus po avainikavimo Mindaugas tekėlė bruklį priesz savo prieszininkus, įtrauktas į karę Žemaičiais ir givu balsu globos szaukiančiais Parusnėnais ir Latviais. Dabar už tatai laikas žvilgterėti, kas dėjosi anose szalise, kurias musu nelaimingas karalius įkiszo zokonui, pirma negu Mindaugas vėl suzvangino ginklą.

Zokonininkai pirmiausiai skuba užeitame kraszte kurti pilis, kad aulinkui be didelios stangos galėtu nuturėti pakersztingus ir prispaustus žmones. Taip 1252 m. Vokiecziai įkurė Klaipėdos pilį ant salos, tarp upėmis Nemūno ir Danijos, Žemaičiu pusėje. Į trejus metus po to, ties Pragaro upę jie pastatė pilį Karaliaucziaus. O jau 1258 m. Artmonas Grumbakas pastatė Labguvos pilį, kad jąją pridengti Klaipėdą. Kad parusnėniszkiei Vokiecziai taip krupszštėjo, Burkardas Ornausziskis ant greituju įkurė Korszavos pilį, kad sulaukiti Kurszininkus. Kad Kurszas už tatai ėmė mausti, tai zokonas sutraukė kariauną į Kursą 1259 m.; prie Burkardo Ornausziszkieo prisidėjo Endris Botelis isz Parusnio su talkininkais Danais. Žemaičiai nebetvėrė tokį priespudį matidami, susimetė į burį (nū 4000 žmoniu), išmuko į Kurszą, ėmė graibstiti, ką tiktai patiko ar žmogų ar givūlį. Pajutę tai zokonininkai traukė su skubą tremti atgal antpūlikus; jūs sustamantrijo Latviai išrigę už nuvergimą gencziu, pacziu ir vaiku ir už pagrobtą turta. Bet kad jau Kardininkai paginė Žemaičius ir žadėjo stoti į kova, Latviai apsiskundę zokonininkams savo nūpūlį maždavo, kad po pergalės jiems pagrąžintu, kas ju ira; bet zokonininkai jiems smarkiai atsakė, jog laikosi karės įstatimo, o pagal tą įstatimą apkalintieji vergauja apkalintojams. Prasidėjo kova su Žemaičiais; kaip tiktai szie atstovėjo pirmą karsztą užgulį zoko-

mininku, tai Kurszininkai sukirto Kardininkams isz užpakalio, taip kad po asztūnadinės kovos priespaudėjai prarado pusanthro szimto raitininku ir paguldė savo mistrą.

Po tos pergalės Žemaiczium ir Kurszininku ant kraszto Durbės upės viena pilis po kitos atiteko pergalėtojams. Visi Zemaicziai ir Kurszas sukilo, o maizstas ir sukiltis pasiplėtė ir į Parusni. Inirtusiems Parusnėnams visi krikszczionis, kurie neužsidarė į pilis, įdavė savo kauszą; jie ardė bažniczias, biau-rojo szv. indus, smaugė kuningus. Tartum, kad jau numuszo paskutinė valanda dėl zokonininku, labiausia kad jie ir savitarpe susivaržė ir nudėjo savo per dėtini.

Kad sukiltis nesimažino ir netilo, atkeliavo Žemaiczium ir Parusnėnu pasiuntiniai kartu su Trainaiczium pas Mindaugą melddami, kad jis jų priimtu po savo valdžią, o mestu sužinias su Kardininkais ir krikszczionistės atsižadėjęs pamėgintu senoviszka garbindamas dievaiczium atsispirti priesz kraugėrius.

Ir taip po ilgos kanczios ir vargo Mindaugas at-rado progą greibti už ginklo. Tūjau jis metė szalin krikszczionistę ir karalibę, kada-gi tai vis jam kito nėko neatneszė, kaip tiktai gėdą ir nužeminimą, ir surinkęs burį Zemaiczium ir Lietuviu vardan dievai-czium nērė į Parusni, nuginijo tą krasztą, kur Vokie-czium naujokai buvo apsigivenę, suardė ir sudegino pilutes, parsivarė daugibę bandos, o apkalintus krikszczionis kankino tukstanteriopai.

Tokiū keliū zokonininkams beliko didesniosios pi-lis, ir tos gali butu iki paskutiniuos sudilusios, jeigu popėzius Urbonas IV. nebutu isz visu krasztu su-kvietęs Križeivius per tai, kad pažadėjo kožnam, kurs panorės kariauti priesz Lietuvius, atleidimą prasikal-timu ir dangaus karalistę! Geisdamas įgiti žadėtus popėžiaus atlaidus, naujas Križeivium tuntas atviko arditi Parusnėnus. Parusnėnu saujelė ėjo priesz naują prieszininką ir sutiko jį netoli nū Pokarvio; vadovu Parusnėnu buvo kablus Endris Montė, kurs žinodamas

kariavimą Križoku, pramokė savūsius taipat kariauti; isz pradžios muszio galas buvo abejingas, bet veikiai visi narsieji Križeivai paguldė galvą, o palikucziai paleidė bėgsztą.

Krikszczionis visu stabmeldziū naikinami nebe-tvėrė piliukėsė, nės tas griovė narsus Lietuviai, bet traukėsi ir slėpėsi į didžiausias pilis, kaip kad „sle-piasi persekiojami žmogžudžiai į urvus, kur isz visur apsiausti virpa ir laukia teisingo atkerszto.“ Taip zokonininkai užsidarė Karaliaucziume; bet czia veikiai ėmė kęsti alkį, nės maisto pritruko, o isz lauko pu-sės suszelpti jų nėkas negalėjo, nės Lietuviai gulėjo netiktai aplink męsto pilas, bet tiltu užtvenkė ir upę. Tada tai zokonininkai atsidėję ant viso ko sulipo į lai-veles, priplaukė prie to tilto, nors viliczios kaip snigte snigo, jie-gi iszlipo ant tilto kraszto, apveikę Paru-snėnus nuginė; po to Elbingiszkaiai tūjau suteikė jiems mitalą. Veikiai atėjo Parusnėnams į talką Endris Montė, bet czia staigu pervėrė viliczia tą narsų jau-nikaitį, taip kad jo kareiviams szirdis iszpūlė, ir jie pasitraukė.

Tos paczios nelaimės kaip kad Parusnijoje perse-kiojo Vokieczium ir Kursze; czia žvangėjo ginklai Mindaugo, kurs savo spēką pagausino raiszczium su Ruskiū kuningaikszcziais. Isz kur tadą zokonininkams begauti pagelbą? Lenku žemė padalita į dalis dre-bėjo priesz suvienūtu Lietuvium ginklą. Nusiminusius iszgelbėjo isz naujo popėzius su atlaidais. Jam meldžiant Vokietija vėmė taip sakant gaujas Križeivium, taip kad zokonininkai perpiln vėl turėjo pagelbininku. Bet Parusnėnu spēka sumėrnėjo, sumažėjo, jiems žmonės neaugo isz žemės; juk tai ne jūka karė per keturias deszimt metu! Jie nebeisztvėrė; vieni isz-sikraustė į Lietuvą, kiti-gi iszniko bekariaudami. O tai ką daro apjekimas, kurstomas tikejimo!

Mažne kartu su nelaimingais Parusnėnais gavo galą ir Jatviai per „nedoribę Križeivium, nerupestį (geriaus sakitum — smaugimą) Lenku, isziveržimą Danielio“, kuningaikszczio Galiczio, nės 1264 m. dau-giose kovose paveikti jie mažkū visai iszdilo, o kas

dar izliko givas, tas izsikēlē ī Lietuvā. Ir krasztas, pirma gražiai izdirbtas, po to tai apaugo miszkais, tai apsidengē smiltimis.

Bet jau grīzkime prie paties Mindaugo. Tas akilas kuningaiksztis nebesulaukē taip skaudaus ir verksmingo izdildimo dvieju szaku savo tautos. Nēs matēme, kaip jis nusikratēs nasztā krikszczionistēs skaudžiai nusiaubē ir izszardē krasztā Vokiecziu naujoku; po to jis atsidurē Kursze, kur īveikēs Kardininkus atēmē Žemgaliu žemē. Taip su zokonininkais apsidirbēs jis ketino užklupti vienā Ruskiu kuningaiksztī (Brensko k.). Tarsite, kad Lietuva veikiai atsigims tose naujose karēse ir apsvainikūs vienibē. Bet tai nebuvo jai lemta. Kaip tiktai Mindaugas susuko ī sziurksztokā zokonininkus, ir regejosi, kad ojus andainikszcio užgūlio praējo, tai mažesniejie kuningaikszciziai Lietuvos vėl ēmē mausti ir tiekiesi izszisukti iz po valdžios Mindaugo. Czia susitarē Trainaitis, kuningaiksztis Žemaiczīuse su Daumantu, Utēnischkiu kuningaikszcziu, nuzurdoti D. kuningaiksztī; prie ju prisidējo ir kiti, tarp kuriu buvo Tautvilas, kurs buvo vėl īsikuningaiksztavēs Palacke. Mindaugas apie tokiā sutartī nežinodamas davē Daumantui kariaunā nugalēti minētā Brensko kuningaiksztī. Szis-gi ažuť traukti priesz Ruskius, pasisuko priesz patī D. kuningaiksztī. Nakties metā jis apstojō su savaisiais namus Mindaugo, ir ten nusmaugē jī ir jo du sunu, Rēplā ir Repeikā (Gerstukā, raszo kiti). Tai atsitiko 1263 m.

Daugis rasztininku priežastī mirio Mindaugo ap-temdē sakidami, kad Daumantas tiktai iz pakersztō jī nuždē. Mindaugas buk tokiu keliu buvēs užgavēs szirdī Daumanto. Kadā Mindaugo pati, Marta, mirē, tai ant jos laidotuviu Mindaugas pakvietēs seserī Martos, kuri buvo izstekējusi už Daumanto, Utēnischkio kuningaikszcio. Mindaugui patiko pati Daumanto, ir jis jā pasiturējo. Daumantas-gi už tatai užpikēs, buk susineszēs su kitais valdimērais, su jais susidējēs ir atkerszijēs už suviliojimā savo paczios D. kuningaikszcziui.

Taip pabaigē givenimā vienas iz didžiausiu kuningaikszcziu XIII. am. Mindaugas matē laimingā ateitē savo tautos, jei jinai sujungtomis silomis giniosis' nū iz visur apsiaucziancziu Lietuvā prieszininku, o už tai jis norējo sutalpinti po savo galingā ranā visus krasztus, kuriūs valdē kuningaiksztēliai. Bet ant savo ir visu Lietuviu nelaimēs per atkaklumā ir priesztarā mažmoželiu, valdžios gobiu kuningaiksztēliu, per ju vilius ir apgaulius jis nepasidžiaugē klotimi, nēs apie tautos gerā bemislijant jī užklupo giltinē. Norint-gi jis prie savo givos galvos nepasiekē vienibēs Lietuviu, taigi jo valdimo takas taip īsikerējo, jog ir jo užmuszējai nepasidalijo, kaip tikētūsi kiekvienas, krasztus, D. kuningaikszczio valditus, savitarpe, nepasiskirstē ī atskirias kuningaiksztistes, bet ēmē pesztiesi ir tāsitiesi už pavaldimā sosto Didžio kuningaikszcio.

(Tas rasztas skaititas 1881 m. susirinkime Lietuviu draugistēs Maksvoje.)

Nusidavimai Lidos pilies.

Lidos mēstas guli pietiniame kraszte Vilniaus rēdibos, ant paczios ribos senovēs Lietuviu ir Szlovēnu tautos. Įsteigimas jo atsitiko pirmoje pusēje XIV. amžiaus, kadā Lietuviai po valdžią garsingo Gedimino užkariavo nū Gudu arba Szlovēnu Dainavos kuningaiksztistē. Nū to laiko Dainava, buvusi sosto pilimi kuningaiksztistēs, perleidē savo vietā Lidai, kuri iki sziam atsitikimui buvo menku Lietuvos kaimeliu. Dainava guli ī vakarus nū Lidos už 10 verstu prie upēs Ditvos; sziandien tiktai dvaras, bet senovėje buta czia pilies, kurios griuvēsiai iki sziai dienai ira matomi ant kalvelēs ir pakalnėje netoli dvaro. Pilis buvo apsodinta skroblais, nēsa atžalos ju stiro dūbese prie griuvēsiu, o szis medis visoje aprubēje nēkur neauga: iz to reikia suprasti, jog szitas drutmedis tapē iz tolo pargabentas dėl stipribēs sienu medinēs pilies. Czia-jau guli baisiai didelis akmū, ant kurio, jei galima tikēti sakmei, teisdariai žudē kaltininkus.

Szitas akmu, sako, riogsojo ant kiemo priesz duris (angą) kuningaiksztio buto. Dainavos kuningaiksztistė pridurė prie Garteno, t. e. prie szios dienos paviečiu: Garteno, Vilkaviszškės, Slūnimo, Naujamėsztio. Lidos pilį įsteigė Gediminas 1326 m.; ją krovė akmenininkai iš Kijavos ir vergucziai Gudai iš Valinjos. Pilis senovėje buvo iš triju szaliu apsemta vandenimi, o nū mēsto atskirta dideliu ir giliu rėvu. Ji ketvirtainiszkai pastatita: kiekviena siena turi 32 sieksniu ilgio, 2 sieksniu storio ir kūne 6 sieksnius augsztio. Ant dvieju kampu dar riogso palaikai boksztu, o apaczioje ritinio boksztu ira vartai. Nū paties įsteigimo viename bokszte buvo bažniczia dėl krikszczioniupilioniu iš Gudu. Taip garbingas musu prosenis arupino szitą pilį stipribę, kurią Lida ir parodė per ilgus amžius. Sunus Algirdo, kuningaiksztis Jogėlis, pavėdė Lidą savo sesers virui (svainiui) Vaidilai. Apie szitą Vaidilą pasakojama, jog jis kilo iš žemos giminės: pirmiausiai buvo tarnu Algirdo, o paskui Jogėlio, kuriam taip pamėgo, jog kuningaiksztis išleidė už jo savo seserį Auksinę (po kriksztu: Mariją). Vaidila buvo didis viltvilis ir per tai suvedė į barnį dėdį su brolevaikiu: Keistutį su Jogėliu; išz to kilo naminė karė, kurioje Keistutis įėmė Vilnių, paėmė į nelaisvę Jogėlį, o sugavęs Vaidilą, kaip priezastį nelaimės, liepė pakarti Vilniuje. Nū szio laiko norint daug nelaimiu ir audru atsitiko Lietuvoje, norint ji iszkentėjo vidurinius sumiszimus ir vedė daugumą kariu su praszaliecziais, nusidavimai iki 1392 m. nėko nekalba apie Lidą. Szitame mete musu garsus prosenis Vitautas, Križeiviams pradėdant, išzvijo iš Lidos Gudu kuningaiksztį Koributą sėdintį czia su govėdą kareiviu. Vitautas netik jį iszginė, bet daugibę jo lobiu ir visokiu kareiviszku pabukliu sav paglemzė. Tokioje nelaimėje ir mēstas ir pilis daugel nukentėjo, neveik užgidė žaizdas, padaritas laike karionės. Vos dviem metam praslinkus užpūlė ant pilies Križeiviai, valdomi mistro Konrado Jungingėno, kuriūs atvedė kuningaiksztis Svidrigailis norėdamas atkersziti savo pusbroliui Vitautui. Visas plotas žė-

mės tarp Kauno, Vilniaus ir Garteno buvba o isiai nuvargintas nū Križeiviu. Minios vietiniu giventoju kliuvo į rankas Vokiecziu ir tapė arba nugalaui arba nuvesti į verguvę; likusiejie pasislėpė giriose ar pelkėse išz bado tukstancziais mirė. Taip tai visados ant svėto: kadą didžiunai daro pramonės savo didistę pakelti, vargdieniai klonius aszaru lieja ir badą kenczia! Nū 1396 m. iki 1399, leidžiant kuningaiksztziui Vitautui, Lidoje giveno su visą savo szejiminą Kanas Auksinės Ordos — Taktamiszius. Metūse 1406 Smalinėnu kuningaiksztis Jurgis užpūlė ant Lidos paslaptomis, norėdamas iszgelbeti savo paczią, kuri buvo tūmet sziczia nelaisvėje, bet virszininkas pilies Jokubas Selickis pamuszo atėjunus ir nuvijo. Metūse 1434 nustumtas nū sosto Vilniaus kuningaiksztis Svidrigailis eidamas su buriais kareiviu į Vilnių, vėl užklupo ant Lidos, iszdegino mēstą, iszdauzė giventojus, bet pilies neįstengė pamuszti ir dėl to, it musę kandęs, nuėjo savo keliu. Apie 1443 m. valdonu Lidos buvo Kanas Girėjus, kurį iszrinko Krimo Tutoriai, pagal norą Lenku ir Lietuvos karaliaus Zigmanto Seniuko, savo Kanu (valditoju). Mete 1659 laike karionės Lenku su Maskoliais Lida tapė sudeginta ir pilis sugriauta Gudu kuningaiksztio Kovanskio; nū to laiko, nors buvo taisoma, bet nėkad nebuvo suvis isztaisita. Pradžioje XVIII. amžio Žuvėdai tankiai traukidamasi po Lietuvą, vėl sudraskė pilį ir viską išz jės iszgabeno, kas tik galima buvo, o mēstelį sudegino išz pamatu. Visi metraszcziai apie Lidą tapė nugabenti į Smalėnus (Smalenską), o czia 1812 m. laike baisingos karionės su Prancuzais sudegė; išz tos priezasties szilandien nelengva surasti tikrą žinią apie praeitę pilies. Pradžioje ir pusėje XVIII. am. pilije giveno ir ją sziek-tiek taisė jės virszininkai, bet nū 1794 m. apleistu stovi szilandien kaip nebilis liudninkas baisiu audru ir nelaimiu, kurias perkentėjo musu žemelė. Teisingai ir gražiai pasakė apie ją giesmininkas:

Kad liežuvį ji turėtu,
Kiek tai mumis pasakitu!

Kas ir' pikto — netilētu,
Vis tai pirsztais iszkaiszitu!

Ak, daug-daug naujienu mums pasakitu, kuriu menkas szis mano darbelis negali aprasziti. Ak, kaip pabartu ji Lidenus, kurie suvis szilandien už-mirszo prigimtą lietuviszką kalbą, o lenkiszka! pošmūja! Pasakitu mums apie didibę ir garbę senovės Lietuvos kuningaikszeziu, apie platumą ju vieszpa-tistės; pagirtu ir apsakitu mums doribes ir narsumą Gedimino, Algirdo, Keistuczio ir to didvirio Vit uto! Nevienam ta žinia uždegtu szirdije meilę tėvinės ir prigimtos kalbos; nevienam iszspaustu aszara: isz akiu tos nelaimės ir tie vargai, kuriūs iszkentėjo per kelis amžius szita vietelė.

P. Trupinėlis.

Kas kaltas.

Iszleidamas pakabinau
Vamzdelį ant glūsneliu,
Keliaudamas n'atsiminiau
Lietuviszku giesmeliu.

Toli ir tarp kitu žmoniū
Man givastis patiko,
Vos, tarp kitokiu pramoniu,
Kalba dar pasiliko.

Man Lietuvoj' — ei dūk isztart' —
Daug, daugel prieszais ėjo,
Nės tie, kurie mus tur' užtart',
Užtartū nenorėjo.

Tu juk pažįsti ponukus,
Kur apsikreip' už nėką,
Dėl Diev's žin' ko, Lietuv'ninkus
Ir prova ju palieka,

Kurie teisibę gal' sakiti,
Jei tikl sakit' norėtu,
Jei ne su ponais pasižyt'
Jiems prie szirdies gulėtu.

Tūs ponukus, beje, žinai,
Kuriūs — žinai, kas — klausė:

„Ar atsiliesent tai gerai,
Kad dar toliaus mus spause!“

Jei butu tie kalbėje, sztai,
Pagal szirdies vėrnibę,
Tai gautu jau Lietuvninkai,
Senos kalbos teisibę.

Bėda, kurs n'iszsidrįsta taip,
Kas ir' teisu, kalbėti,
Bet nor' labiaus visur, visaip,
Augsziems prisisznekėti!

Dėl tokiu musu Lietuva
Negavo dar teisibę —
Ju nevėrnibė ir' kalta,
Nei jokia viriausibė.

D-rs. G. J. J. S. isz/Gr.

Laksztangė.

Giedojau anksti ant pavasario,
Kad brolis mano, Lietuvis, arė;
Ir kad jis smarkiai savę kankino,
Mano giesmelė jį ramino.
O dirva buvo ta neaparta
Seniai, jau seniai, nei vieną kartą;
Bet brolis mano, Lietuvis, arė —
Jam tai didžiausią linksmibę darė.
Žmonės į jį piktai žiurėjo,
Kad jis tą dirvą apart' norėjo
Ir kad žadėjo grūdą ten mesti,
O paskui vaisiu nemažai rasti.
Bet jis neklausė, ką žmonės tarė,
Be pertrukimo dirvas arė,
Ir liudnas buvo — tik jį linksmino
Mano giesmelė, szirdį ramino.
O kad jo dirvos visos žaliavo.
Smulkaus litelio gegužės gavo:
Tadą man brolis, Lietuvis, tarė,
Kad dėl tėvinės tas dirvas arė

Garnis.

I.

Asz už mariu žiemavojau,
 Nės žiemos szaltos bijojau,
 O pavasario sulaukęs
 Linksmas vėl atgal asz traukiaus.

Per upes, mares ir kalnus
 Buvo kelias visur valnas,
 Ale tolimas be galo:
 Navat man szirdis apsalo.

Ale kas-gi manę traukia,
 Kas-gi manę czion parszaukia
 Per taip tolimą kelionę?
 Tai tikros szirdies malonė.

Pamatit' tėvu, tėviuku
 Ir kitu garbiu seniuku
 Tėviszkę, kurioj' giveno,
 Begivendami paseno,

Aplankiti mēstą Kauną,
 Nemūnėlį, upę — sriauna,
 Savo kaimą ir tą vietą,
 Kur asz užgimiau ant svėto.

Nėkur szirdžiai nēr' ant svėto
 Miela taip, kaip szitoj' vietoj':
 Linksminu czion szirdį savo,
 Nės tai tėviszkė ir' mano!

Givenu czionai laimingas,
 Bet neilgai busiu givas;
 Jau daugiaus vargiai sugrįsziau,
 Lietuvos neb'atlankisiu.

II.

Lietuviai, jus mano broliai,
 Ar milėjot' jus ik' sziolei
 Lietuvą, tėvinę savo,
 Kaip tas pauksztis milėdavo?

Ne, nemilit' jus tėvinės,
 Kaip tėvai senos gadinės:

Jie tėvinę taip milėjo,
 Kad ir kraują už ją liejo.

O-gi jus ką sziandien darot'?
 Savo kalbą laukan varot',
 Ir maskoliszkąją kalbą
 Szandien imate į darbą.

Vokiszcai szejp-taip vebliojat',
 Jau ir lenkiszcai palojat' —
 O lietuviszką užmirsztat' —
 Ir į ką-gi jus jau virstat'?

Kam-gi jums Gudais pastoti,
 Kam-gi vokiszcai veblioti?
 Imkit' savąją į darbą,
 Rasit' czion didesnį skarbą!...

31. XII. 1883.

J. Sankunas.

Meilė tėvinės.

Kad asz sparnelius turėcziau,
 Po visą Lietuvą lekiocziau
 Ir brolius Lietuvius mokincziau,
 Kad jau laikas Lietuvą pažinti,
 Kad jau laikas tėvinę atminti
 Ir taip', kaip senovėj' ją garbint'.

Nės jau szandien jus turit' perstot'
 Taip miegot', reikia tikrai pabust',
 Kad žusta tėvinė, reik' pajust'.

O Lietuvi! jei nepabusi
 Ir vis savo kalbą nėkinsi,
 Tėvinės Lietuvos nustosi.

Tadą graudžiai verksi pabudęs,
 Savo seną kalbą prazudęs
 Ir savo tėvinės neradęs.

Nors aszaru upes iszliesi,
 Bet tėvinės neatgrąžinsi,
 Jau tadą naszlaitėliu busi.

Kad jau nēr' Lietuvos valdistės
 Ir mes bunam' be viespatistės,
 Tai galim' naszlaicziais vadinties'.

Dar reik' žinot' dėl tavęs vaiko,

Kad kalba tėvinę palaiko,
 Kuri gimtojų szalių pateko
 Ir esti sznekama tarp jusu,
 Szita brangioji kalba musu,
 Kuri paaugsztinta tarp visu.
 Dėl to dabar reik' mumis žinot',
 Kad jau tik lieka kalbą milėt',
 Kad tik tėvinės nepražudit'.

Dėl to kalbą nesigėdinkim',
 Savo gimtą szneką milėkim'
 Ir vis lietuviszkai sznekėkim'.
 Mažu tėvinę palaikisim',
 Mažu tėvinę atgaivinsim'
 Ir jos liudnos nepražudisim'.

Tada mus' gimta kalba atgis,
 Tada sena Lietuva praszvis,
 Tada mus' tėvinė neiszniks;
 Tada man szirdį perstos skaudėt':
 Tėvinės nereiks atsidžadėt',
 Jogiai ją visi norės milėt'.

V. Vaicz

Graudus atminimas tėvinės.

Klausikies', Lietuva, klausikit', Žemaičiai!
 Ko dėl musu gentė jau seniai naszlaicziai . . .

Ui skauda, skauda man szirdį
 Matant tėvinės prapultį.

Jau seniai apstojo Gudai ir Burliokai,
 Musu szviesią kalbą apvertė į jūką:
 Gudai murmulijų lenkiszkaizkai,
 O Burliokai maskoliszkaizkai.

Lietuviai padarė kaip tas balandėlis,
 Kuriam vanag's sakės' busęs apginėjis,
 Paskiaus pagriebęs nus'neszė,
 Lėtą paukztelį suplėszė.

Taip-gi ir musiejie Gudams atsidavę,
 O patis ant amžiu savę apsigavę,
 Vaitoj' po jungu svetimu,
 Netur' priglaudęs nū namu.

Ir patis Lietuviai savo kalbą peikia,
 Kas kitaip ževernoj', man rodos', kad keikia:

Jie žmogaus vardo nēr' verti,
 Iszgamom's tokius reik' szaukti.

Bet kaip pelenūse ugnies kibirkszėtlė,
 Paslėpta Lietuvoj' senovės kalbelė,
 Kurią lig sziol Diev's mums laiko,
 Kaip milimą savo vaiką.

Už tai Dievui garbę visi atidūkim'
 Ir ant ano valės visai atsidūkim':

Buk pagarbint's, pone visu,
 Tu, tėvas tėvinės musu!

30 d. lapkr. 1881 m.

M. Sl.

Linksmibė.

Gana verkti ir raudoti,
 Gana ir dejūti,
 Bile Dievas manę leido
 Ausztant paburkūti

Toli given' mano broliai!
 Negaliu regėti,
 „Laimė“, kad asz nū ju galiu
 Žodelius girdėti.

Broliai, už jus meldžiu Dievą.
 Kalbu — nemelūju;
 Laukiu, kadą iszausz diena,
 Ir kitiems rokūju.

13 siekio 1883.

Bet kad daugel ira svėte
 Lig miszkiniu žmoniu,
 Nenor' szviesos nei regėti
 Kaip tarpo pagoniu . . .

Tokius tegal suvalditi
 Žandus surakinus,
 Kaip miszko žvėris vadzioti
 Muszant prisiminus.

Gana to, bil': „Dievas musu
 Ira gelbėtoju,
 Tvirtibę prispaudimūse
 Radęs — padėtoju“ (Ps. 45).

M. Sl.

Raudonkrutinis.

Penktoje deszimtije metu szio amžiaus buvo visur
 Žemaičiaiuse kalbama apie taip garsų žmogų — „razbai-
 ninką“, „Raudonkrutinį“. Tokiu vardu paprastai va-
 dino jį žmonės, nežinodami jo tikros pavardės, bet
 jo tikroji pavardė buvo Jonas Vaitkus; pramanita jį
 szaukti Raudonkrutiniu nū to, kad jis visados dėvė-
 davo raudoną kamzūlę (szalbėrką). Ant augumo
 jis buvo nei didelis nei mažas, bet ant pažiuros di-
 deliai gražus Žemaičiuukas, kaip „piene plaukęs“.

Isz jo visos žmogistės nėk's negalėtu sakiti, jog jis gali buti tokiu baisiu „razbaininku“ arba jog jis neiszmintingas žmogus. Jo darbu buvo, kad jis ateidavo į Augsztgirus ar į apielinkę, vargdienius palinksminti bei pagelbėti, kiek tiktai jis galėjo. Prusu pusėje nėkur nei mažiausios pragaiszties nedarė, nei mažiausio žmogelio neužkabino, atsilenkdamas kožno vieno. Daug žmonių, turinczių tikrą pažintį, dar iki sziai dienai giria ir garbavoja, kiek tik įgalėdami, jo veikalus. Taip antai pasakoja, kad jis sutikęs žmoną, neszanczią valgi virui į lauką vasaros metą, apdovanodavęs piningais ir mandagiai pakalbindavęs: „O kaip žmonės turi sunkiai dirbti, vien tiktai sav dūnelę vargingai pelnidami! te, matuszait', du rubliu, ir pataisik gerą valgimą darbininkams rito dieną; sakik, kad Raudonkrutinis jiems tai dovanojęs, jausdamas ju vargu ir sunkius darbus“. Pas ukininką kūlaik apsilankidamas, ar tai Augsztgiriūse ar tai kur kitur, kad matė žmogelį varge begivenant, iszklausdavo priežastį nusūsimo ir iszgirdęs, kad žmogelis „turįs skolos, o to dėl esąs toks blogas jo gyvenimas“, papildavo, kiek reikiant, piningu ant stalo. Pasakęs: „Žmogel', szit tav piningai, dabar givenk geriaus nekaip iki sziu laik“, eidavo szalin nei dėkui sakant nelaukdamas nū žmoneliu, kuriems buvo gerą padaręs. Ir taip givendamas Prusūse pikto nepadarė nei tiek, kiek po nagu jūdumos. Bet ko dėl ėjo apie jį pikta paskelba, buk jis turėdamas sėbristę su 400 viru einąs kaip koksai kraugėris žudidamas žmones ir ju turtą pasiplėszdamas?

Kiek girdėjau, Raudonkrutinis ira gimęs Žemaicziūse surukusioje grinteleje; iszaugęs jis ilgus metus vargo vargus, eidamas baudžiavon. Czia jis nevieną kartą, norint nėko pikto nepadaręs, gaudavęs nukentėti skaudzius smugius botagu, nės ponai tūlaik galėjo žmogų, kiek įmanidami, žuditi, o jau kad pagrisdavo žudimas, padūdavo vargszą į kariauną, kur jis savo amzių nusivargdavo. Tokį tai savo ir kitu žmonių priespuđį regėdamas, Raudonkrutinis įpiko labai ant ponu ir norėjo visus į mirių prakeikti,

bet matidamas, jog isz to nėko gero nėra, pasprudo per rubezių į Prusus, parsisamdė czia už berną ir buvo geru darbininku. Bet nelaimė. Jis pamilėjo jauną ukininko mergelę ir geidė ją gauti į moterį, bet tėvai sū tūmi nesutiko, butent už tai, kad jaunikis esąs vargužis-beturtis. Tadą Jonas Vaitkus pagrižo į Žemaiczius, nuėjo į namus savo buvusio pono ir vargintojo, pasivogė nū jo daug piningu, daugiaus ne kad jam btu reikėję, ir pabėgo. Bet ponas iszsiįautojęs, jog jo namūse sukinosi Jonas ir sužinojęs jo buveinę Prusūse, ėmė žmogelį gauditi. Nū pradziūs Jonas bėgiojo isz vieno kiemo į kitą; bet matidamas, kad czia apsibuti negalės, pagrižo į Žemaiczius ir susitaręs su keliais sėbrais, ėmė variti vagistę ir plėszimą, ant galo bėris jo draugininku įaugo į 400. Su tais savo sėbrais Raudonkrutinis ėjo dvarus skriausdamas. Atsitiko, kad jo draugininkai užmuszo du ponu, o keliems, naktį užgulę ir suriszę, labai kailį iszpėrė, tūs buk žodziūs įkalbinėdami: „Jūs, velniu padarinės, jau gana žmonelius spaudziate ir muszate ir darote, ką norite, norint tie vergucziai vargus vargdami jums piningus krauja ir jus peni kaip penimas kiaules. Taigi dabar žinokite, kaip ira smagu, kad kas peria kailį ir kitą vargina.“ Taip tai tie virai naktimis vaikszeziudami vargintojams nugaras manksztino.

Raudonkrutinis laimingai varė savo darbą bene 5 metus, po tam jau ir jis žmogus daug bėdos turėjo kentėti. Kad Raudonkrutinis perbėgo per rubezių, Prusu viresnibė pasiuntė isz Tilžės dragunus sugautu Raudonkrutinį. Bet veltū: vakarui prislinkus, pats Raudonkrutinis karcziamoje su dragunais muszo kartas, gėrė alų ir taip vakaru vakarus jam besidarbujant nėk's nei kniostelėjo, kad tai butu ju jieszkomas Raudonkrutinis. Jau-gi neužilgo buvo Raudonkrutinį du prusiszkiu žandarų besugaunanczių, bet szis paszovė anu arklius, žandarai subugė muko szalin, o Raudonkrutinis pasislėpė — ir visas gaudimas nuėjo ant nėku.

Reikant piningu Raudonkrutinis nueidavo į Žemaiczius, apnikęs ponus pasiplėszdavo ju lobį, bet

givasties nėkam neatėmė, už tai ir paskelba, buk jis buvęs žmogžudžiu — tai melai. Tiktai jo draugai vieną ar kitą storpilvį prisvaigino. Kad viresnibė Raudonkrutinį ėmė gauditi, palengva možo ir jo galingumas. Prie to apniko žmogų liga, ir gulėjo ant jo neapikanta ponu. Maskoliu viresnibė pažadėjo daug piningu dūti tam, kurs jį sugreibtu. Įsirgęs Raudonkrutinis nuėjo pas savo gerą kaiminą Szorį į Ginczaiczius ir tenai sarginosi. Bet Szoris nūgirdęs, kad gaus daug piningu nū viresnibės, jeigu sugaus Raudonkrutinį, taisėsi savo draugą iszdūti. Raudonkrutinis jau buvo tūmet pagijęs. Vieną siki Szoris pasikvietęs du žandarų, Raudonkrutiniui to nežinant, ilgai gėrė karcziamoje su Raudonkrutiniu. Geroms iszvakarėms atėjus anūdu grįžo namo. Raudonkrutinis eidamas liepteliu į prieangį paslido ir pavirto, o Szoris, kurs ticzia ėjo paskui, užgulė anam ant sprando, szaukdamas: „Virai, szen, asz jau jį suėmiau.“ Žandaru, nutvėrusiu Raudonkrutinį labai muszo. Kad Raudonkrutinis teko į rankas Maskoliu valdžios, tai jį nugabeno į Petrapilė, buk dėl to, kad cėcorius jį pamatitu, paskui jį atgal pargabeno į Lietuvą ir czia ėmė jį baisiausiai kankinti bei žuditi. 100 rikszcziu gavęs, jis dar visai sveikas buvęs. Muszamas Raudonkrutinis kalbėjęs, jog jis nekaltai turis rikszczes kentėti ir jog jam neteisingai nori givastį atimti, juk jis nei vieną nenužudęs; ko dėl jį nestatą į sudą ir nedūda jam nusiteisinti? Bet nėk's jo tokiu žodžiu neklausė, jį užmuszo kaip padukusį szunį. — Taip tai nubai gė savo amžių žmogus, kurio vardą vieni mena su pasibaisėjimu, o kiti jį garbina. Kaip ten nebuk, Raudonkrutinis ira ženklų gadinės, ir ponai jo bijojo taip, kaip kad Rimėnai Annibalo: visi drebėjo iszgirdę, jog „Raudonkrutinis ateina“.

M. Jankus.

Žvilgis į lietuviszką raszliavą.

Raszo Jonas Szlūpas.

Broliai! Žmogaus, givenanczio ant žemės, rupeszcziai ira visokeriopi; norėdamas iszlaikiti savo gi-

vastį, jis turi, prakaitą braukdamas, pasijieszkoti maista, apdangalą ir pastogę. O juk to negana. Žmogus turi priklausiti rėdo, kurs ira siųstas nū amžinojo Dievo, t. e. saugodamas savo tiesas, žmogus turi atlikti savo pareigas ties artimu, butent turi artimą milti, ir buti ties jūmi teisingu. Jeigu žmogus nuskriaus artimą, jis bus kaltinamas toje draugijoje, kurios tarpe jis givena. Juk žmonės negali paneszi ir apkęsti tokį, kurs kitiems daro prapulti. Neteisingasis žmogus visur bus ant žemės persekiojamas.

Bet ant žemės neamžinas givenimas. Nusidėvi žmogaus kunas, ar liga jį apninka — žmogus turi mirti, ir jo dvasė eina į amžiną givenimą (taip žmogus tiki). Norint įgiti laimę danguje, reikia ant žemės gražiai, doriai giventi, klausiti Dievo ir sąžinės įstatu. Geri darbai, malda, nusitikėjimas Dievu, meilė artimo, teisingumas — žmogui patiekia amžinąją laimę. Juk žinome, jog Dievas esti teisingas; už tai jis mili gerūsius ir teisingūsius, bet ligiai jis neapkenczia piktų žmogaus darbu. Kada-gi Dievas žmogui ira davęs norą, taigi žmogus gali turėti gerus ar piktus norus ties tūmi, kokius linkėjimus jame isztaiso apielinkė, ir pasielgti gerai ar piktai. Dievui pasigėrint žmogaus gerais norais ir darbais, o neapkencziant piktų padarimu, žmogus pelno už gerus darbus ir norus — laimę danguje, o už pikto pageidavimus ir skriaudimą artimo, jis esti Dievo nukaltinamas ir pavaromas į pragarą.

Taigi matome, jog žmogus rupindamasi apie iszlaikimą savo givasczio ant žemės, nemažiaus taisosi į aną amžiną givenimą.

Ir isz tiesu, žmogus nū amžiu daugiau rupinosi apie ateinanczią amžinasti. Kam nemeilu nusipelniti laimę danguje iszvengiant nepabaigtinias kanczias pragare? Nū pradžios, iki žmonės neturėjo raszto, jie isz galvos garbino Dievą žodžiu; tėvai mokino vaikus tai, ką jie buvo iszmokę nū savo tėvu, taipogi isiklausidavo atidžiai tai, ką kuningai apsakinėdavo. Atsiradus rasztui, žmonės ir nemokėdami visu maldu

isz galvos, galėjo jas pasiskaititi patis tam tikrose kningose, o ir jas palikti savo vaiku vaikams. Prie maldų jau ėmė žmonės prikaisioti apmąstimus apie dangų, Dievą, pragarą, ir laikinį žmogaus gyvenimą. Kaip kitos tautos, taip ir Lietuviai labai nesukupėjo isitiiekti tokias kningas. Galėtumėme surasziiti didelią daugibę kningu, kurias parengė tai nūbažni kuningai, tai ūlus žmonės ir artimo milėtojai. Czia tiktai keletą paveikslu primetame, kad paroditi, jog nū keliu szimtu metu musu žmonės ėmė melstiesi isz raszto. 1533 m. apgarsinta „Kelonė duszios į aną gyvenimą“. 1545 m. iszėjo „Katekismas ir maža biblija“ senprusiszkoje kalboje, o 1547 m. Mažvidis apgarsino mokslą skaitimo, liuteriszką katekismą ir 10 dvasiszku giesmiu. 1579 m. B. Valentis atspaudino „Evangelijas dėl evangeliku“. 1591 m. Brėtkunas paleidė į svėtą „Postillas“. 1599 m. iszėjo „Iszguldimas evangeliju isz lenkiszko“ per Mik. Daukszą. 1625 m. atsirado „Psalmos“. 1629 m. parėjo „Punktai sakimu“ kn. Szirvido. 1638 m. Pr. Szrubauskas apgarsino „Lietuviszkas katekismas“. 1653 m. iszėjo „Kninga nūbažnistės“. 1660 m. S. B. Kilinskas Liundone iszvertė szv. Rasztą. 1719 m. Endr. Lisius iszleidė „Mažas katekismas d-ro Mert. Lutario“. 1752 m. B. Gaileviczius atspaudino „Mokslą krikszczioniszką“. 1799 m. M. Alszauskas leidė į svėtą „Bromas atvertas į vėcznastį“. 1816 m. Jūzas Arn. Giedraitis pasiuntė į svėtą „Naują Įstatimą“. 1824 m. Rėza įbruko skaititojams „Visą szventą rasztą seno ir naujo Įstatimo“. 1859 m. apgarsėjo „Prieprova nū grėku valnu pastoti“, o 1862 m. — „Prasta ale už auksą brangesnė skarbniczėlė Dievo vaiku“. 1863 m. apleidė spaustuvę „Prisivertimas grėszno žmogaus į Dievą“, o 1864 m. — „Dvasiszkos atgaivnimo adinos“. 1866 m. Rambakas apgarsino „Apmąstimą visu kentėjimu Kristaus“. 1871 m. Meszkaitis iszdavė „Kasdieniszkas ranku kningas“. 1872 m. C. V. O. Glogavas iszleidė „Szv. raszto nusidavimus“. 1877 m. atsirado „Kancijonolas“, „Bažniczia ant ūlos kurta“, „Koks ira žmogaus mirimas be Kristaus, koks

jo mirimas per Kristų bei su Kristumi“ (Kelkio), „Iszganimas žmogaus, kurio szirdije Jėzus givena“ (J. Gosnerio). — Norėdamas paeiliui suskaititi visas kningas, apie tikėjimo dalikus raszitas, turėcziau ilgą, labai ilgą sąraszą padariti. Pakaks, man regisi, jau ir padātu žiniu, kad kiekvienas matitu, jog Lietuviai visadą labai stropiai ir rupestingai geidavo iszmelsti Dievo malonę. Atmetę szalin visus žemiszkus vargus, jie ramino savo szirdį tūmi, kad ūlibę ir maldistę itinka Dievui.

Maldas ir tikėjimo rupeczsius atlikę, Lietuviai rūszėsi apie iszdailinimą savo kalbos; juk dusik pamėgino žvilgterėti ir į svetimąją. Pasibaigiant XVI. am. kn. Szirvidas apskelbė trikalbį žodiną (lietuviszkos, lenkiszkos ir lotiniszkos kalbos). XVIII. am. P. Rujikis apgarsino lietuviszakai vokiszką žodiną. 1832 m. K. Kasakauskas iszleidė „Kalbrėdą žemaitiszko liežuvio“. 1837 m. Sim. Daukantas paraszė „Prasmą Lotinu kalbos“. 1861 m. J. Juszka raszė apie „Kalbas lietuviszko liežuvio ir lietuviszką statraszimą“. Apie 1863 m. apgarsinta kningutė palengvinanti iszmokimą lenkiszkos kalbos. Sziantdien jau žinome, jog neilgtrukus bus apgarsinti žodinai — Juszkevicziaus ir Miežitavicziaus. Prie to czia primenu, jog prusiszkiei Lietuviai jau nū daug metu siuntinėja į viresnibę praszimus, idant ji teiktūsi užtarti lietuviszką kalbą mokslavietėse. Isz to viso matome, jog mokinti virai ligiai kaip ir prasti žmonės laiko garbėje kalbą savo tėvu. O vienok patolek negalime pasigirti tūmi, kad praszaliecziai, tirinėjan tiejie musąją kalbą, mus nebutu pralenkę svarbumu savo veikalu.

Labai negerai, kad Lietuviai mažai patūlaik tesirupino apie patogų auginimą ir mokinimą vaiku. Isz viso randame tiktai keletą kningucziu, kurios nevisos dar ir paminėtinos būtu. „Elementorius“, kelis kartus atspaudintas; Sim. Daukanto ir A. Juszkevicziaus „Abėcėlādėl mažų vaikeliu“; „Piemieniu knin gelės“ K. Neiso (Tilžėje, 1857 m.); prusiszkis „lietuviszkas fibelis“, ant galo R. Jakobio 1880 m. apgar-

sinta „liet. mokintuvė“, ir 1879 m. M. J. A. Vökelio parupinta „liet. pradinio mokslo kningutė“ — tai maž-daug viskas, ką Lietuviai įstengė suteikti savo vaikams. Ar divai, kad Lietuvaicziai ėmė kripti ir eiti suntuakiais! BroLIAI, isz mažuju, gerai užaugintu iszmokintu, tegali užaugti milėtojai Dievo, tėvu ir tėvinės!

Dainistė pas mus turi gražius pumpurus sumezgusi. Dvasė musu žmonių — tai neiszsemiamaš szal-tinis dainu. Turime jau keletą stropiu rinkėju tokiu dainu, pamenu czia Steneviczių ir A. Juszkeviczių. Bet ir pagirtinu dainiu mums netruksta; pirmūju bene buvo Dūnelaitis; vėliauspaskilbo A. Strazdelis, D. Poszka ir kiti. Szandien taipo-gi girdime vieną ar kitą dainių czilubenant gražias dainutes. Isz svetimu kalbu vertė „Pasakas“ Krilovo 1863 Jūz. Želvaviczius, o isz Kraszauskio Praniauskikė ir J. A. V. Lietuvis.

Turime keletą gražiū papasakojimu; szauniausieji tie: Ivinsko „Genavaitė“, „Palangos Juzė“, „Sziaulėniskis senelis“, „Mažu vaiku kningutė“, „Paugusiu žmonių kningelė“, „Jonas iszmisloczius kromininkas“, „Jono Bunijano amžiaus bėgis“ (F. Matukaitis, 1878), „Atsimink, idant dieną szventą szvėstum“, „Apie žemę ir atmainas oro“, „Jurgis Stefensonas“, „Pas mus ir kitur“, „Jonas ir Aniutė“, „Dvi naudingos sznekos“ ir k. Prie to turime prikergti Daukanto verstas „Pasakas Pėdro“, Tatarės „Pasakas Aisopo“ ir „Jaunąjį Robinzoną“ E. Radziuno. Norint tai nedidutis burelis kninguczių, vienok skaititojas jas perbėgdamas pasigėrės, kadagi ras apraszimus paproczių, sąprotavimus ir nūmones žmonių pastebėtas ir apraszitas; tie tai rasztai mažne visi užsielpno amžina vertibė. — Prie to prisideda pilna raszliava apie girtibę ir blaivistę.

Nereikia misliti, jog Lietuviai patolek negreibė tirinėti nei draugijos nei gamtos nei ukės. Jaugi tame dalike negalime pasigirti daugumu darbu, bet vis-gi turime pasakiti, jog geri virai jau ira darbą pradėję. Grudelis prie grudelio, susideda kruvelė; o kaip visi suniks darbūtiesi, tai rasis' ir kruva.

Istoriszki rasztai, patūlaik spaudinti, ira keturi. 1845 m. Daukantas apgarsino „Budą senovės Lietuviu Kalnėnu ir Žemaicziau“, 1846 m. jis pats iszvertė „Givatas didžiūju karvaidu“, paraszitas Kornėlio Nepo; 1848 m. visk. Valanczauskas apskelbė „Apraszą Žemaicziau viskupistės“. Ilgus metus Lietuviai lukuriavo naujo veikalo. Ant galo 1881 m. atsirado „Jeruzalės iszpustijimas“, rasztas iszgulditas isz graikiszkos kalbos. Girdime, jog ira daug rankraszcziu, kurie patūlaik nerado piningūtu iszdaviku. Tarpo kitu tebelaukia apgarsinimo Daukanto raszitas „Pasakojimas apie veikalus Lietuviu tautos“.

Apie draugijos dalikus ira raszės B. Dėbskis, o taipo-gi esą spaudinami „Vargai ir vaistas nū ju“ vieno musu žmoneliu vargdieniu milėtojo. Prie to nereikia užmirszti, jog jau 1882 m. buvo lietuviszkai iszgulditi „Istatimai apie valseczionis iszėjusius isz vergingo prigulėjimo“. Taipo-gi prusziszkaju įstatu turime keletą iszguldimu.

Reikia paminėti, jog Lietuviai turėjo virus, tirinėjanczius ir gamtą. Tarpo kitu apgarsėjo L. Ivinskas, kurs savo kalendoriūse raszinėdavo apie gamtą, vaistimą ir ukę. Pranciskus Lipsztas paliko mums „Apraszimą žemės turtu“. — Daktaristės dalikūse parengė jaunasis Kurszaitis „Ligoniu prietelių“ (1883 m. 5. kartą spaudinta jau ta kningutė).

Ant galo Lietuviai neužmirszo nei to, jog ju laukai bus tūmi vaisingesni, ir jog darbas ir prakaitas žmogaus tūmi geriaus apsimokės, jū jie ims moksliszškai įtaisiti savo ukę. Už tai virai mokslo pasirupino apgarsinti tam tikrus veikalus. T. a. Daukantas raszė, kaip reikia „rinkti medinią sėklą“, „pamokslus apie sodnus arba daiginus vaisiniu medzių“, „apie auginimą apiniu“, „tabako“, „apie bitis“, „apie paszaro žoles“. Nemažiaus krutus buvo Ivinskas, kurio kalendoriai nū 1846—1863 m. pilni geru pamokinimu dėl ukininku. 1863 m. Gomaliauskas apskelkė „aplankimą seniuko“, kurraszėjas įbruka daug naudingų patarmiu ukininkams. Neseniai p. Radziunas paraszė „Bicziau kningeles“, o 1883 m. apleidė spaustuvę taip garbingi ukiszki

rasztai p. Nėrio: „Trys pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadoriu sodiečių“.

Tai gi isz to, kas augszcziaus pastebėta, galime numaniti, jog Lietuviai palengva kruta ir aina į prieszakį, neužmirszdami nei Dievo, nei kalbos, nei ukės, nei savo praeitės. Jaugi tai, ką jie padarė dėl savės, ira labai mažai; dėl mokslo patūlaik jie nėko nepriemetė. Ne divai, jog taip mažai apie mokslus besirupinant Lietuviams praszaliečiai emė jūs apjūkti ir sakiti, jog Lietuviai negana kad nerūsznus žmonės, bet jie ir neprotingi ir neiszmintingi; jūs turi praszaliečiai visukūmi aprupinti; atsilikę visam — kame vargiai Lietuviai ilgai begivensė. Už tai jau mums kapą kasdami, praszaliečiai ir draugistes įtaise, kurios renka liekanas musu kalbos, senovinius rastus daigtus ir pasigėri, jog mes žustame, nės sunikę, sako, jog jūs į savo vietą bent užleisime! Ar tai nepikt!

Lituviai turi netiktai keletą kningu, bet dar ir burį laikraszcziu. Jaugi nevisu pagirtini darbai, vieni lituviszškai raszdami, nū Lituviu gaudami ir dūną ir pelną, bet pasipūsę svetimomis plunksnomis, emė Lituvius apszmeižti, nėkinti, ir nori jūs atitraukti nū savo milimuju tėvu ir ju palikimu; bet ira ir tokie, kurie rupinasi atkelti gaisztanczią kalbą ir stengiasi pamokinti žmones, praneszdami jiems atsitikimus svėte. Maskolijos Lituviai patūlaik neturi nei laikraszcziu nei kningu, jiems valdzia draudzia lituviszką rasztą, norėdama, kad žmonės rusiszką rasztą priimtu. Tiktai Prususe musu broliai skaitinėja laikraszczius. Czia pamenu jūs paeiliui. 1832 m. iszdigo „Nusidavimai apie evangėlijos praplatinimą tarp židu ir pagonu“ (Kelkis). 1849 m. Lituvius emė lankiti „Keleivis“ (Kurszaitis); nū 1880 m. jis apsiszaukė „Naujūju Keleiviu“, kurs 1883 m. vėl persikriksztijo į „Keleivį“ (Einaras). 1863 m. Szilokarcziamoje apskelbė „Lituvininku paslas.“ Nū 1878 m. Klaipėdoje M. Szernius spaudina „Lituviszką Ceitungą“. Kitąkart buvo „Tiesos prietelius“, kurs bene 1881 m. apsisvardino „Konzervativu draugistės laiszku“, jis iszeina Priekulėje. „Tilžės Keleivį“ leidė Kelkis, o sziantien

Raudonius. Nū 1883 m. iszeina „Auszra“, o nū 1884 m. „Lituviszkas polit. laikrasztis“ (Kibelka). Gale 1884 m. iszeis „Niamuno sargas“ (Mikszas). Dėl 200000 giventoju Lituvininku Prususe tas skaitlius lituviszkuju laikraszcziu labai nemažas. Tiktai nugailėtinas tas daigtas, kad tarp ju labai mažai terandame tikru bicziūliu lituvistės ir žmonių, didesnė ju dalis nori vien tiktai iszliežti graszį isz skaititoju kieszėnės. Už tatau nauda, kokią gauna Lituviai skaitidami tokius laikraszczius, netaip didelė, kaip kad butu galima lukėti.

Suėmę viską į kruvą, matome, jog žmogus ugterėjęs gali norint neplaczią įgiti szviesą, skaitidamas jau ir sziantien esanczias kningas ir gazėtas. Gailu ir skurdu tiktai, kad isz ano burio kningu daugibė jau nusidėvėjo, suretėjo, taip kad jas mažai kas begali įsigaminti. Antrapus pridursiu, kad auginti vaikus ant tu kningu mažkū visai nėra galima. Už tai ne divai, kad vaikai mokslavietėse tegirdi vien tikėjimą lituviszškai iszguldam (norint jau ir tikėjimo daliktuse sziamė laike daugiur mokintojai nenori pasigauti lituviszkąją kalbą), o visus kitus mokslus, svetimu kalbu nepermanidami, jie negali suprasti. Tai gi kas sakis, jog auginimas vaiku mokslavietėse sziantien nėra palaikis? Ko vaikai nesupranta, to nei į szirdį nei į protą neima; prie to ilgai sėdėdami moksluse, veltū laiką kleidzia ir sveikatą gaiszina, ant galo ir nenorą įgija aulinkui besimokinti ką gero. Tai szitai priezastis, kodėl Prususe taip taukiai Lituviai leidė praszimus į viresnibė, idant jinai teiktusi atkelti lituviszkąją kalbą. Bet kūlaik Lituviai patis nesiims už darbo ir iszleilėję nesirupins apie giminę ir jos reikalus, vargiai viresnibė, norint ir norėtu, pakels augsztin lituviszkąją kalbą. Ką patis dėl savės nepadarisime, ar norite, kad kiti galėtu ar norėtu padariti! Tiktai musu pacziu prakaitas ir rupescziai galės pagelbėti nū pražuties.

Sziantien jau ir Lituviai patis suprato tą teisibė. 1882 m. p. Sauerveinas praszneko Lituviams,

jog reikėtu jiems įsitaisiti tam tikras mokslavietes, jeigu jie nori savo vaikus taip užauginti, kad jie įtiktu Dievui, tėvams, artimui ir tėvinei. Tai mislei pritarė p. Basanavicius sakidamas, jog lietuviszkoji kalba niksta per tai, kad Lietuviai neturi nei moksliszku kningu, nei tam tikru lietuviszku mokslavieciuziu. Radosi ir kiti Lietuviai, kurie tame dalike pritarė (cnf. „Liet. Ceitunga“ 1882 m. NN. 12, 15, 17, 31, 32 ir 33). Tada patogus virai ėmė rinkti paraszus žmoniuziu, pasižadancziuziu isz anksto szį ar tą mokėti į aną įtaisimą „lietuviszkają mokslu ir apszvaistos draugistę“. Jau susirinkus kelioms deszimtims vien-taucziuziu, paketinusiu pristoti prie draugistės, 12 d. sausio m. 1884 m. draugistė turėjo į Tilžę susiėjusi įsigiventi. Bet taip neįviko. Szitai ką raszo p. Kūdelis „Tilžės Keleivije“ N. 3, 1884 m.: „Susirinkimas ‚lietuviszkosios mokslu ir apszvaistos draugistės‘, kurs pagal apgarsinimą turėjo buti 12 d. sausio atliktas, neįviko. Palicija buvo savo įvelijimą dėl susirinkimo davusi. — Ant įsteigimo tos draugistės, kurios lin-kėjimu ira lietuviszka kalbą atkelti ir paraszitus moksliszkus rasztus lietuviszkoje kalboje spaudzinti, ir taip užaugusiems žmonėms naudingus pasiskaitymus, kaip ir kudikiams gražius pamokinimus suteikti, buvo labai daug žmoniuziu susivažiavę. Priežastis neįvikimo ano pirmojo susirinkimo ira tai, kad gaspadininkas, kurs savo gaspadaū tai dienai buvo pažadėjęs, isz ne-permanomos priežasties, kaip žmonės pradėjo susi-rinkti nebedavė. — Kaip tai negražu, kad žmonės, kurie reikalus apszvietimo savo broliuziu buvo susiėję apsznekėti, taip nemeilingai ir rugszcziai gaspadininko priimami buvo. . . .“

Svetur tokios draugistės atgabeno žmonėms di-delią naudą; pasitikime, jog ir musiszkoji butu geru parameziuziu Lietuviuziu tautos. Žinomas tai daigtas, jog draugistės iszsigalėjimas augs, jeigu rasis didelis buris žmoniuziu, paglobiancziuziu ją piningais, ligiai ne-mažai ir rasztininku, kurie patiekę rasztus jai pavestu ant iszspaudinimo ir paplatinimo. Juk tiktai vienibė dūda stipribė. Lukėkime, jog visi tie, kurie mili

Dievą, artimą, tėvus ir savo vaikus, o ligiai ir savo kalbą, prisidės prie ano pulkelio, kurs ėmėsi draugistę įtaisiti, ir plės garsą apie draugistę savo kaiminams. Už tą darbą atsimokės vaiku vaikai, kurie geresniu dienu sulaukė per rupestringamą tėvu, pasigėrės tėvu darbais, garbavos amžinai ju vardus ir laimins jų kapūse besiilsint

Kranklis.

Už giruzės teka upė,
Prie jos kaimas puikus,
Jūdas varnas ten nutupė,
Ir lest' szaukia vaikus.
Jieszko maisto ten po lanką,
Kur kardai skambėjo;
Snape laikė baltą ranką,
Ant jos žied's žibėjo. —

Isz kur varne atsiradai,
Tu ir tavo vaikai;
Kur tą baltą ranką radai,
Kurią snape laikai?
— Merguzėlė! ten giruzėj'
Didė kova buvo:
Kardai skambė', kulkos užė,
Jaunu daug pražuvo.

Kasė žmonės laidodami
Kunus viru narsiu:
Bėrė smiltis raudodami
Ant ju akiu drąsiu;
Staugė vilkai ir maitinos',
Draskidami kunus,
Blaszke rankas ten motinos
Apverkdamos sunus.

Merguzėlė girdėdama
Rankeles nuleido,
Verkė gailiai dusaudama
Ir pūlė ant veido:

— Dabar žinau, kas pražuvo,
 Kieno ranka balta.
 Tasai žiedas mano buvo,
 O asz jo — jam kalta!
 Isz lenkiszko perdėjo *Norkus*.

Onitė ir Joniukas.

Kad jau saulelė skaisti tekėjo,
 Jauna Onitė į miszką ėjo.
 Ejo tarp miszku žolinus rauti,
 O kitus kartus mėgė ūgauti.
 Bet kūczės ūgu miszke nebuvo,
 O prie ju noras nėkad nežuvo
 O pas kaimino jauną Jonelį
 Buvo daugibė viszniu sodnelij:
 Graži Onitė lipo per tvorą
 Ir darė tankiai darbą nedorą.
 Joniukui tankiai ant mislės ėjo,
 Kas visznes vogė, bet nenuspėjo.
 „O jei jūs žvirbliai kūczės les,
 Tai mano skraistė jūs iszgin“.
 Taip vieną ritą savę aptaisė,
 Kad isz jo butu baidiklė baisi,
 Su tamsią skraistę sav' apkabino
 Ir slapta vagies laukti ketino.
 Klauso, pamažu žolė kusztėjo,
 Lengvucziais žingsniais vagilka ėjo...
 Veidelis josios gražus kaip ritas —
 Buvo Onitė . . . o ne kas kitas!
 Ir pamažėliu prie tvoros slenka,
 O paskui viszniu szakelę lenkia,
 Ir raudonasias ūgas kabina,
 Daugel, ju daugel valgit' ketina.
 O czia ant karto . . . kaž-kas sugavo,
 Ir ilgai, ilgai vagį bucziauvo
 Tarp savo ranku Jonelis turėjo
 Ir pakoroti vagį žadėjo
 Ir aszarūtos buvo akelės,
 Nuraudonavo veidas Onelės

Jonelis meiliai į ją žiurėjo
 Ir dar buczyti vagį norėjo
 O paskui tarė: „Dėl tav' sodnelis,
 Dėl tav' asz patsai, mano karvelis“.
 Vagis nebaisią koronę gavo,
 Kad paskui linksmiai vėlios ūgavo.

1884.

Eglė.

Sugrižimas tėvo.

— „Mieli vaikeliai, jus už mēsto vartu
 „Pas križių szventą nubėgkit';
 „Maldingai visi suklaupkite kartu
 „Ir poterėlį kalbėkit'.
 „Tėtis negrižta, jau devintas ritas —
 „Kas žin' ar givas ar sveikas:
 „Užtvino upė, tiltas suarditas,
 „Žmogžudzių girioj' titveikas.“
 Vaikai iszgirde mamos paliepiimą
 Vieszpaties bėgo prasiti,
 Gražiai suklaupę poteriauti ima,
 Kad teiktūs' tėti gražinti.
 Bucziūja žemę, paskui Dievo kojas,
 Akeles į virszų kelia;
 Maldingai visi pirmiausiai žegnojas'
 Ir pradėd' szventą maldele: —
 Tūjaus: Tėve mus', ir Sveiką ir Tikiu,
 Deszimt's Dievo, ir Karunką,
 Kad poterėlius sukalbėjo sikiu,
 Kningelę atvožt' netrunka.
 Ir litaniją giedoti pradėjo,
 (Isz tolo buvo girdėti)
 „Susimilk Dieve! graudingei kalbėjo,
 „Susimilk, gražink mums tėti!“
 Tik sztai subarszkėjo — dirstėr' į szalį —
 Vėžimą vaikai pažino,
 Bėga pasveikint', kiek tik katras gali,
 Ant kaklo tėvui užsikabino.
 Prekėjas džiaugdams' apsiverkė gailiai —
 Vaikus pradėjo raminti:

„Ar sveiki vaikai? Ar elgiatēs' dailiai?
— „Ar sveika jūsu mamītē?
„Tētukē ar sveika? Kas gero girdēti?“
O šie lauktuviu vaikeliai —
Vien's klausia, kit's rēkia, nei susisznēkēti,
Taip visi džiaugias' ant kelio.
— „Vaziūkit', tarnai, jus prie mano rumu,
„Ik' mēstui varsnos tik liko —
„Mēs pēkszti eisim'! „Bet tik sztai isz krumu
Iszszoko dvil'ka plēsziku!
Barzdos ju ilgus, ustai pastatiti,
Kaip vilku akis žibējo,
Prie szonu kardai ir peiliai matiti,
Rankose lazdas turējo.
Suriko vaikai ir baisiai nublanko,
Prie tēvo glaudžias' nelaimēj',
Ir tarnai dreba, nēs žmogžudžiu rankoj',
Drašumą atēmē baimē.
— „Imkite turta, ką guli ant ratu,
„Ką norit', ką kas įmano,
„Tik nedarikit' isz vaiku — siratu,
„O naszlę — pacziutę mano!“
Neklauso ruja: keletas vežimą
Ir lobį visą jau ardo —
„Pingingus dūkie!“ kiti rēkti ima
Ir tūjaus griebia už kardo
„Paliaukit',“ tarē viresnis žmogžudis,
„Neimkit' lobio prekėjo —
„Keliauk sav, žmogau, nēk's tavęs nejudins.“
Ir tēv's su vaikais nuėjo.
Pamatęs prekėjas, kad givas iszliko,
Dėkavo' pūlęs ant kelio;
— „Nēr už ką,“ tarē, „tavę nū plēsziko
„Apginē maldos vaikeliu:
„Vaikai padarē, kad tu grįžti givas,
„Ir turtas tavo nežuvo.
„Dėl ko ir kaip-gi stojos' szitas divas,
„Klausik, prekėji, kaip buvo:
„Seniai mes apie turtingą prekėją
„Budami mēste girdėjom,

„Kad jis szitum' keliu tankiai važinēja,
„Dėl to jau laukti atėjom'.
„Atvikom' sziantdien — klausau isz tankumo
„Ir girdžiu vaiku verkimą,
„Isz pradžiu jūkiaus' isz ju maldingumo;
„Bet manę baimē apima.
„Tėvistę savo turėjau atminti,
„Isz ranku iszypūlė peiliai:
„Asz turiu paczią ir sunų mažiti
„Ir manęs laukia jie meiliai.
„Vaziūk sav, prekėji, į savo rumus,
„Vaikai, pas križių atbėgkit',
„Kadaž keliausit' pro szitus jus krumus,
„Už mano dusziaž dusėkit'“.
Pagal vokiszką paraszė P. Trupinėlis.

Skendinis.

Parbėgo vaikai isz lauko,
Iszsigandę szaukia: „Tėti!
„Tėti, upėj' lavon's plauko,
„Tik tu eikie pažiūrėti!“
— „Na, na rēkit', jus galgonai!“
Vaikams liepē tēv's nutilti —
„Bus kitokie jums lavonai,
„Kaip pradėsiu kailį pilti!
„Žinau prekį szio daliko:
„Seniai galva jau pabalo —
„Jau man sudai įsipiko:
„Pradėk su jais — tai nēr' galo!
„Kur lavonas?“ — „Czia tėvuli!“
Tiesa, upėj' prie karklino
Numirėlis baisus guli
Arti kranto, ant smiltino.
Kunas biauriai sudraskintas,
Mėlinūja ir sutino;
Ar vargdienis sukankintas
Vargus savo paskandino?
Gal' prigērē sen's žuvėjas,
Rasi girtas jaun's vaikas,
Ar turtingas koks vaikas —

Kas jį žino, kaip vadinasi!
 Žvejas pikto buvo budo:
 Galvą krato, kaktą rauko,
 Upėn' kuną vėl įgrudo,
 Kad išsplauktu iš jo lauko.
 Neveizdėdam' s į jo ronas
 Irklu kuną pastumėjo,
 Ir vėl nuplaukė lavonas,
 O žvejis namon nuėjo.
 Kas tai ira? Szia koks divas:
 Tartum buvo oras tikas,
 Tarpu bangu rodos' givas
 Ilgai vartės' nabasznikas.
 Tada žvejis vaikams tarė:
 „Jeigu nėkam nesakisit',
 „Kas czia sziaandien pasidarė,
 „Po piragą sav pelnisit'.“
 Naktije audra isztiko:
 Upė bangavo nū vėjo,
 Vėlai grincioje mužiko
 Balanėlė dar žibėjo.
 Miega pati ir vaikucziai,
 O žuvėjas mezga marszką,
 Sztai jis girdi: vėjas puczia,
 Ir už lango kas ten barszka!
 — „Kas tenai?“ — „Ileisk suszilti.“
 — „Na, kas-gi ten atsitiko?
 „Ar apvogti turi viltį?
 „Tavę sėbrai gal' paliko?
 „Kokis velnias naktij' trankos'!“
 Taip supikęs senis tarė,
 Nors išz baimės dreba rankos,
 Bet jis langą atidarė.
 Mėnū ant dangaus žibėjo,
 Ką jis regi? Stov' nūgalis,
 Nū barzdos vandū varvėjo,
 Kun's sutinėš ir pabalės.
 Biauru žiurėt' į tą kuną:
 Rankos žemin nusileido,
 Vėziai įsisegę tuno
 Ant krutinės ir ant veido.

Langą užtrenkė žuvėjas
 Ir suriko jį pažinęs:
 „Butam skradžiaais tu nuėjęs,
 „Nei taip manę išzgązdinęs!“
 Užė galvoje žuvėjo,
 Nors žegnojos' porą kartu,
 Bet lavon's per nakt bildėjo
 Tai po langu, tai prie vartu.
 Ir' tarp žmoniu padavimas,
 Kad lavonas pas žuvėją,
 Dievas žino, išz kur imas',
 Kas-met's kartą vaiksztinėja.
 Jau tą dieną kyla vėjas,
 Naktij' audra medžius varto
 Ir baldosi jis atėjęs,
 Tai po langu, tai prie vartu.

Isz maskolizsko guldė P. Trupinėlis.

Atradimas druskos Žemaicziūse.

Czia paminėsiu kelias vietas Žemaicziūse, apie kurias kalba žmonės, kad buvo rasta druska. Ir taip miszkininkas Neviaravicziaus išz Puziū, Nemakszcziū parakvijos, Raseiniu pavieczio, Mikolas Ignataviczius pasakojo, kad netoli nū tenai Zalpiūse p. Pliuszczauskio, Viduklės parakvijoje, kur jis pirma buvo tenai skerdziumi, priesz 20 metu (tas žmogus dabar turi apie 40 metu) su virszumi, turėjo tokį atsitikimą. Beganant jam bandą, karvė koją išzspirė druską krante, kur Žalpės upelis teka, miszke ant ganiklos po pat slinkiu arba griovos prie vandens to molinio upelio. Jis neszė druską gaspadinei į dvarą per visą metą ir už tai jis buvo visūmet jos vaiszinamas, bet ligu tiktai p. Pliuszczauskis (kurs jau pasimirė) apie tai nugirdo, uždraudė ir liepė druskinę dūbę žemėmis užversti. Ta druska buvo rausva ir ant virszaus turėjo gipsinę ūlą. — Druska taip jau buvo rasta tėviszkėje kitąsik Szemioto, dabar Landsbergo Saulėnūse, Sziauliu pavietije. Tenai kasdami szulinį ant 9 sieksniu gilumu rado gipsą, o apaczioje gipso, kurį pramuszo,

rausvą druską. Tai atsitiko ne pacziame dvare, bet givenime jam prigulincziame, į 4 viorstus toli nū tenai, arti pilkainio ir puzino. Tos druskos iszėmę tenai kelis gorczius dalino ir rodinėjo kaipo divus ponams ir ukininkams, bet tai nugirdusi palicija uždraudė ir užkasė tą szulinį. — Pasakoja taip jau, kad esanti druska ant Mirkliu kalno, arti Raseiniu, prigulinczio p. Jezerskiui. Isz tenai žmonės druską maiszais neszę, kaip girdėtiesi. Priesz 20 ar 30 metu, kaip buvo klebonu Seredziuje. Kauno pavietije, prie susidurimo upės Dubisos su Nemūnu, miręs jau kn. Jurgeleviczia, toksai buvo atsitikimas: Seredziuje, nū mēstelio, kurs ira po pat kalnu, sulig Nemūnu ir Dubisą, ira mažne pusė viorsto, dėl to-gi ten be szulinio ira sunku apsieiti, o vandū ira labai giliai po žemės. Kleb. Jurgeleviczia liepė tadą kasti szulinį dėl klebonijos. Labai gilų szulinį iszkasę atrado baltą ūlą, tai ira gipsą, o pramusę ją — melsvą druską. Pasigirė tadą priesz visus ir priesz asesorių (perdētini palicijos), givenanti Vilkijoje ties Nemūnu, Kauno pavietije, nuneszė jam dovanomis didelį druskos grumulą. Asesorius tai matidamas kū greicziausiai į Seredzių atviko ir liepė užversti szulinį taip skubina, jog klebonas nebesuspėjo nei rentinio, suręsto szulinije, laukon iszimti. — Turime dar surus szaltinius Druskininkūse ir Birsztonūse, Gradno ir Vilniaus gub., labai ligas gidanczius. Stulgūse, Arzvilko parakvijoje, Raseiniu pavietije, Jurgis Kaunackis kasdamas dūbę dėl degimo angliu, prie Szaltunos upės įtako, ant kalno rado raudoną druską, kurią ans kasė per visą savo amžių, o mirdamas vaikams savo jos nerodė, bijodamas, kad anu neprasuditu. Ta druska ira kaip akmū vienoje vietoje. Tas žmogus kaip mirė, bus jau 6 ar 7 metai. Tas atradimas įviko po 1831 metu. Pirma ten buvo girė, o dabar laukai. Tos vietos tikrai kad nėk's dabar nežino.

Nežinau, dėl ko musoji viresnibė draudžia Lietuviams kasti druską. Jeigu tai daro, norėdama gauti maitą, tai lai jinai uždėtu mokeszczius ant žemaitiszkosios druskos, tūmet bent vietiniai giventojai

turētu pigią druską. Juk Maskoliai leidžia druską neszti isz Prusu, norint jinai kitoniszka — smulki ir balta. Taipojau žinome, kad Lenku žemėje ira įvelita virti druską isz suro vandens szaltiniu ano kraszto, ir kad viresnibė iszjieszkinėjo kastinės druskos parubežį Austrijos Lenkijoje, nės ten jau ira arti anapus rubežiaus kasama druska Boknijoje ir Vėliczkoje.

Isisznekęs apie druską, paminėsiu, kad ji randama netiktai Maskolijoje surūse ežerūse, kuriu didžiausiu ira Eltonas, kur ji ira užtraukta ant vandens kaip ledas, ir kasama Boknijoje ir Vėliczkoje (Galicijoje), bet ir vidurinėje Aprikoje; Amėrikoje ežere Salt-Lake; Azijoje — Sirijoje, Mirusiose marėse ir t. t.

Kitą gadinę Lietuviai nežinojo, kad savo kraszte turi druską ir gabendavo ją Nemūnu isz Prusu. Križeviai mus kariaudami, o budami jau ponais Parusnėnu, tankiai mums druską uždraudavo, nū ko svėtas didelį kentėjęs vargą.

Rugpiutis 1883 m.

Vituris.

Szviaisa.

Buk pasveikinta, Duktė Stebuklingiausioji
Augszcziausiojo Szviespaties tviskanti skaistibėj'
Skriduliūse pasauliu — antoriu gilibėj!
Sotvarienė — Baltgalvė — Szviesia vaiskiausioji!

Akie Akapirmo ir Atspindi Jo kvapo!
Nutureja visgivio Nūturoj' veislinga,
Augivė — Motinėle aiszchiai daug galinga!
Vis, kas giv's, Tavęsp' spendžias' isz po tamsos kapo . . .

Ir mano dvasia podraug silpnais sparnais savo,
Cziulbenant tav girių — isz atklaniu tamsibės,
Zvanelio Svangsmo maldą smelkia į augsztibes.

Isz ancizio cėlastibės — Sviesalistės Tavo,
Uztvįsk tą jūdą naktį — naikintoją Tiesos
Ir tvokstelk ant Lietuvos placzią versmę Szviesos.

J. A. V. L.

Trīs medžiai.

Trīs ant kapeliu medžiai stovėjo,
 Kurie givasties jau neturėjo,
 Ileidē šaknis giliai tarp kuno
 Buvusio seniaus didžio galiuno:
 Ir leidē šaknis medžiai į dūbę,
 Jomis stamantriaus kuną apglobė...
 Medžiai augsztdangiai puikiai žaliavo,
 Kolek galiuno szirdies negavo;
 O szirdis ana tik sav' milėjo,
 Broliu nabagu ir nekentėjo!
 Zaliejie medžiai szirdį užgavę
 Paliko liudni, nugeltonavę,
 Ir ant ju paukszcziai giedot' perstojo,
 Nei vienas žmogus nenukapojo....
 Nugeltonavę medžiai stovėjo
 Ir labai seniai numirt' norėjo;
 Bet šaknis pikto givastį gavę,
 Giveno seniai nugeltonavę....
 Jū szirdin žmogus piktibę pila,
 Tęsiasi toliaus, o nenudįla.

Eglė.

Keleiviai ir szunis.*)

Per kaimą sutemus keleiviu du ėjo
 Ir meiliai tarp savęs patiką kalbėjo,
 Tik sztai isz po vartu sulojo szunitis,
 Pamatė keleivius ir ėmė jūs vitis'. —
 Ir antras ir treczias iszbėgo ant kelio;
 Ir taip susirinkę lojo ant žmogeliu. —
 Jau akmeniū mesti keleivis vien's taikė,
 Bet antras jo sėbras jam ranką sulaiķė:
 „Ak, broli, palaukie, ar gali tikėti,
 „Kad akmeniū szunį priversi tilėti!
 „Keliuukiva mudu, nusibos jiems loti,
 „Matis, jog nebijom', ir turės nustoti!!“

*) Dainius paveda tą pasaką p. Zero, kurs buvo užpūles „Auszra“ ir Lietuvius.

Teisibę pasakė. Vos varsnas nuėjo,
 Jau szunis mažumą nutilti pradėjo;
 Kad prieteliai verstą kokį nukeliavo,
 Jau szunis gulėjo visi namūs' savo.
 Žmogeli! jei tavo ir' sąžinė grina,
 Nepaisik, kad szlovę tav plėszo kaiminai,
 Teisingu keliu eik — žinokie, jog pajikas,
 Nors loja — nustoja, kaip pereina la kas.
 P. Trupinėlis.

Dūkit' mums ranką.

Dūkit' mums ranką, kelkit' isz purvu,
 Veskit' į szviesą isz tamsiu urvu!
 Dūkit' mums ranką, broliai, priglauskit',
 Musu tamsibę nors kartą bauskit'....
 Ui palikom' mes czia vieni,
 Pasilikę tamsus seniai;
 Po tais stogais szirdis musu
 Nori gauti mokslą traszų.
 Ko dėl vieni mes palikom'?
 Kiek-gi kartu nesuklikom'!
 Bet to balso negirdėjot',
 Ir padėti neatėjot'!
 Pas mus vargu dienos ėjo,
 Jusu szirdės nenuspėjo....
 Jus taip toli, ten už mariu,
 Ten dėl garbės ėsat' kariu!
 Pas mus garbė jau užmirszta,
 Ir doribė jau iszkirsta,
 Ir gūdonės nėkur nėra:
 Tokios dienos lik' sziol tėrą!
 Jus taip toli ten ant svėto,
 Ten vargūliui juk nevieta!
 Mums patvorij' szunis lodit',
 Vienas kitam piktą rodit'!..
 Ir dūkit' ranką, jau mes apakom',
 Iszgirskit' kartą, taip seniai sakom'!
 Nestumkit' musu, bet numaldikit'
 Ir atsiminę broliais palikit'.

Eglė.

Musu rupescziai.

V.

Ar tikėjim's tur' mus skirti,
 Ar negalim' žmogų girti?
 Jei darbūs' jo ir' teisibė,
 Te — nerupi mums tikibė.
 Kožnas — artim's, visi žmonės —
 Ar tai židai, ar pagonis.
 Serg'kim' matant paklidimą;
 Jei neklauso, tesizino.

Mės nedegs'me už ju grėkus,
 Dėl to nekalbėkit' nėkus,
 Kad kalvinas, ar liutėris,
 Eis į peklą, jei nevėris.
 O tu brolau, jeigut vogsi,
 Su jūm' drauge pekloj' szoksi,
 Ir tavim' svėt's neužvėris,
 Ir geresnis bus liutėris.

VI.

Daugel žmonės nukentėjo,
 Sažinės kol neturėjo;
 Dabar visi daug iszmano:
 Ir tas, kuris kiaules gano,
 Ir ta, kuri mėszlą krato,
 Jau prie kningu, jau priprato:
 Ar bažnicioj' ar namėje,
 Garbin' mokslą ir Mariją.

Vien's isz skepetos vinioja
 Kningą prigimtoj' kalboje,
 Kur po pažastę turėjo.
 Kas ir' savo, pamilėjo!
 Prie szviesos susėd' į ratą!
 Ir tiems, kurie *trumpiaus mato*,
 Paim' kningą ar „Auszrinę“^(*),
 „Isz Lietuvos“ skaito žinią.

Isz ten gauna paminėti,
 Kaip tai savo reik' milėti,

*) Taip Žemaitijoje ukininkai vadina „Auszrą“.

Kad Lietuvis ponu buvęs,
 Į vergistę ir' pakliuvs,
 Ir kad tokie mulkiai randas',
 Kur dūd lipti sav ant sprandos,
 Ir taip purvan susiminti,
 Kad mama negaun' pažinti.

Broliai, skųsiūsi priesz jumis:
 Prieszai dūbę kas' dėl mumis,
 Ir žalcziai tie dar rugoja,
 Jei mus' brolis aszaroja!
 Manij' nėk's neatsimaino,
 Koks asz dainius, tokia daina;
 Kokia žagrė, toks artojas.
 Vienok prieszai tedabojas'!

Isz visur ant musu pūla,
 Savo kalboj' kningas siulo;
 Bet anos dėl mus' nebrangios:
 Ein' su dumais į padanges.
 Rankos' mus' susitepliotu,
 Ir už kningas mums rugotu;
 Ką tur' puti ar pelėti,
 Tegul dega, ein' už klėtį . . .

Turim' kningu kalboj' savo
 Nespaudintu, neužtartu,
 Kuriu prieszai negeidavo;
 Kad žinotu, pasikartu!
 Ne nū sziandien musu buvis,
 Ne muzikas vien's — Lietuvis.
 Kaip nuskus'me Lenku dažus,
 Bus Lietuviai isz mus' gražus.

Ir ta vokiszka teplionė,
 Nū kurios saugok mus, pone!
 Ir po Rusu ir po Prusu
 Tegul grįžta kalba musu!
 Prusu ženklas — jūda varna,
 Nepalengvin' buvį tarno
 Kaip su Gudu bus karionė,
 Minsim' visus prieszus, pone!

Tegul jūkias', galvas krato,
 Burnas kraipo, apmaudūja,
 Te paikistē musij' mato,
 Kningas savo terokūja
 Sakosi, kad geradējai,
 Padaritus siulo darbus,
 Tegul nesza anus vējai!
 Mes neverti imt' tūs skarbus. (!)

Latvis, Czekas ir-gi Vendas
 Be kalbos ju apsieina
 Ir jos neim' i arenda,
 Ir dēl ju dar szeip teip eina! . . .
 Kad ji siulos', norint brangi,
 Tegul eina i padange
 Juju mokslas ir ku'tura.
 Tegij' mokslas kalboj' buro!
 Bur's gal' buriszakai suprasti,
 Toj' kalboj' tur mokslā rasti,
 Kaip bus kningos kalboj' buru,
 Svetimosios lauks už duru.

14 lapkr. 1883 m.

Apie džiovā arba džiutį.

Džiovos liga nēkas kitas kaip tiktai sunikimas kuno īsikrauscius i jį tam tikriems nūdams (*tuberkulīszki nūdai*) ir īvisus jame īpatingiems mezgeliams, kurie greitai pasigadina (*tuberkula*). Ties tūmi ar džioviniai mezgeliai īvīsta plaucziūse ar gerklēje ar gliczioje ūdoje grobu, turime *džiovā plaucziū, gerklēs ir grobu arba papilvēs*.

Praeitē ir priezastis. Daktarai pažišta džiovā nū senu gadiniū; visūse amžiūse ji buvo labai paplitusi ir pražutinga. Kaip stigavoja Hirszas, septinta dalis mirusiu žmoniu ira galā gavē nū tos ligos, o tai juk maž-daug ir ira teisibē.

Ta liga vieszi visūse klimatūse — szaltūse ir sziltūse; bet karsztūse krasztūse ji ira piktesnē ir greicziaus perbēga, ne kad vidutiniszkūse. Tulose szalīse visai ar mažne visai nēra džiovos, o tokias szalis

randame toli ziemije ir giliai i pietus. Visai ar be-
 maž kune visai neapeiname džiovos Isijoje (Islandi-
 joje), žieiminēje pusēje Norvēgijos ir Žuvēdijos, ligiai
 kaip ir vidurdalije Aprikos ir Kirgizu sziltūse piet-
 nēje Maskolijoje. Bet ir vidurije Auropos ira szalis,
 kuriose retai džiova atsitinka, taip antai tuli kampai
 Turingijos, Virszuarcis, o labiausiai įvairus Alpu
 krasztai (Davas, szv. Maurica, Angadinas ir kiti) garsi
 nebutimi džiovos.

Norēdami pareiszkinti nebuvimā džiovos tūse kam-
 pūse, daktarai tarēsi, kad ju *augsztumas* naikinas liga,
 kadaģi vietas apsaugotos nūdžiovos siekia 3—4000 pēdu
 augsztin, ir sakē, kad 2000 augsztumo jau padaro ru-
 beziū buviui tos ligos. Tokiose augsztibēse oras ēsas
 skistesnis, taigi plaucziai turį giliaus atsikvėpti, jeigu
 norį gauti ganētinao oro, o tokiu tobulesniu kvēpa-
 vimu buk plaucziai susistiprinā ir tūmi kliudā īsise-
 dimā tuberkulu. Bet kad vėliaus pastebēta, jog kra-
 sztai, kurie pirma garsējo stokā džiovos, pagaiszino
 savo sveikumā apsigivenus ten didesniam buriui gi-
 ventoju, kuriu pramonēs darbai sugadino orā, van-
 denį ir zemē, tadā jau nebegalima buvo tikėti, jog
 augsztis kraszto ira priezastimi nebuvimio ten džiovos.
 Tūjau buvo galima spręsti, jog czia tūse augsztūse
 miszkētūse kampūse *nesugadītas, geras oras* turi didesnį
 svarbumā ne kad augsztis, ir isz tiesu toks tai oras
 tūmi geriaus gaivina žmogaus kunā, jūmi krasztas di-
 džias esti *apgintas nū vēju* ir jeigu *temperatura staigu*
nepadoro dideliū atmainu.

Bet dar to negana, kad pareiszkinti džiovos re-
 teliūmā augsztūse nūszaliūse. Nebutis vēju ir stoka
 staigiu atsikietojimu temperaturos visūtinai gaivina
 sveikatā; svarbiausiu-gi daigtu ira *skidus skaitlius gi-*
ventoju, kurie givena sav vieni mažar turēdami pažincziū
su kitais krasztais, taigi nei progos neturi apsikrēsti īpa-
tiszkais džiovos nūdais. O juk visi žino, kad dideliai
 apgiventose vietose visadā ira keli žmonēs, kurie sirg-
 dami džiovā ir kitus apkreczia tājā liga.

Ir isz tiesu *džiova ira dideliai „limpanti“ liga*, t. e.
 ji pereina nū vieno žmogaus i kitā. Tai aiszkia pa-

rodo pirmiausiai Villemino*) mėginti sodinimai tuberkulu ir nelabai seniai Kocho Berline apgarsinti isztirimai gribetumo tuberkulizsku nūdu. Villeminas pakiszo gabalėlius džiovos nūdu į apaczią ūdos visokiu givūliu, labiausiai-gi mariniu kiaulucziu ir truszkiu ir į keletą sąvaicziu (nedėliu) rado vidurius perdaigstitus mažomis tuberkulomis (mezgeliais). Tūs tai tardimus Villemino atkartota daug sikiu su pasisekimu ir pamatita, kad vis ligū, ar tuberkulizšką padarą pakrausi į audeklėlius — apatinios ūdos, ar į krutinės ir pilvo urvus, ar į priesakinį akiu dūbutę, *tuberkulizskas padaras kitur persodintas, visadą užaugina tikrą tuberkulą*, kūmet persodinęs kitus padarus, k. a. paprastus sloginius skreplius, sutirsztėjusius oro vamzdžiūse, nėkadą nesulauksi prigijant tuberkulu. Taigi tuberkula irā visai *įpatingas* daigtas. Ant to įpatingumo rimo musu sziandiksztis džiovos supratimas, ir *priskaitoma viskas prie džiovos, kas pasidaro izz persodinto tuberkulizsko padaro ir kitiems įdavus vėl tikrą tuberkulą pataiso.* (Kohnheimas.)

Ne taip per seniai Robertui Kochui Berline pasisekė paroditi, kad tuberkulizski nūdai, taip pat kaip nūdai atkrintancziuju karszoziu ir blužnies degimo — tai įpatiszkas *gribelis*, kurs persodintas visados atgija ir suteikia džiova; tą gribelį randame ir galvijūse, kurie serga sausiu. Kaip Kochas sako, tas gribelis turi pavizdį gražios mažtelitės lazdelės, kurios ilgumas liginasi $\frac{1}{3}$ skersakisztės raudono krauju skritulėlio, ir irā rastas szvėziuose tuberkulose, sienose tuberkulizsku urvu, metalūse džiova sergancziuju irt. t. Kochui taip aizskiai ir isztikimai gribelius isztirus, negalima abejoti, kad neilgtrukus kiti patvirtins tai, ką Kochas apėjo, ir tūmi kaip ant plasztakos parodis, jog džiova irā limpanti liga.

Jeigu irā aizsku, kad džiova prideri prie limpancziuju ligu, tai labai irā svarbus daigtas suprasti, kaip atsieina ans prilipimas. Maž-daug jau davė atsaką buklas mėginimo; už tai czia paminėsime iszpėginimus Tappeinero, Szovó (Chauveau) ir kitu ir mridėsime tulus pastebėjimus ir patirimus daktaru.

*) Etud. sur la tuberculose. Paris 1868.

Tankiausiai žmogus *įkvėpāja* džiovos nūdus, už tai paprastai plaucziai apserga džiova.

Nesziotoju džiovos nūdu, kadą apsikrecziame kvėpūdami, irā iszkvėptas oras ir metalai džiova sergancziuju lignoniu. Kad metalai susargina, tai jau Tappeineras parodė keliu mėginimo.

Tappeineras uždarė 11 szuniu į klėtką, palaistitą vandenimi maiszitu su metalais džiovingu lignoniu. Atmetus vieną, visūse kitūse kunūse neilgtrukus pamusztu givūliu radosi džioviniai mezgeliai plaucziūse, o daugiur ir jaknose (kepenose), blužnijoje, inkstūse ir t. t. Vėlesni mėginimai, taipogi Tappeineras ir Kohnheimas, parodė, kad praeina 19—23 dienu (*sėdėjimo metas*), iki tuberkula užsimezga. O *įkvėpavęs* padrabstitą seilėtai-pulėtą metalą nedžiovingu žmoniu, nėkaip ligos negausi.

Mažne tokį pat vertį kaip ir mėginimai Tappeinero turi ans pastebėjimas Reicho. Mėsteliuje Neuenburge, kur irā giventoju 1300, taigi ir džiovos liga retai teatsitinka, apsigiveno dvi bobuti (gimdivi) pelnitu dūna. Viena buvo žiemą 1874 m. gavusi džiova ir mirė 1876 m. tąją ligą. Isz vaiku, kuriūs ta boba (gimdivė) gimdant gelbėjo, nū 11. liepos 1875 m. iki 29. rugsėjo 1876 m. mirė nemažiaus kaip 10 džiova smageninės plėvelės, norint nei vienas ju negalėjo gauti tą ligą nū sveiku tėvu, kūmet kitos, sveikosios bobos prižiurėtaju vaiku nei vienas nemirė džiovos ligą. Pirmoji boba paprastai *iszczuolpdavo* gimusiems vaikams glitis isz burnos ir isz kaklo, o atsitikus mažam uždusimui ji įpusdavo orą.

Kad kvėpavimu galima apsikrėsti džiova, rodo jos persikėlimas nū vieno szanario giminės ant kito. O juk tokie apsikrėtimai taip irā tankus, kad jau ir visi žmonės jūs pastebėjo. Szitai vienas atsitikimas, apsakitas Kunzės. Jauna ir sveika mergaitė isz giminės, kurioje nėkas nėkadą nebuvo sirgęs džiova, nutekėjo už keturvaikio naszlio, kurs antrą kart susitūkdamas jau turėjo gemalą plaucziu džiovos. Virui mirus, pamotė giveno drauge su pusvaikiais. Į keletą mėnesiu apsirgo džiova viresnioji 14 metu mergelė,

gulė į patalą ir neilgtrukus mirė greitąją džiova. Jauna žmona sargino liki galo kaip savo vyrą taip ir ligustingą podukrę, prie ko ji neapsisaugojo nū ligonio garu ir tankiai nusiveikdavo. Mirus podukrei veikiškai ir ji pati įgavo pradžia plaučių džiovos, dusulį, nulisimą ir t. t., ir neužilgu buvo aiszku, kad ji serga džiova. — Toks-gi pat buvo ir pastebėjimas Bryhns'o: džiovingas viras ima mergą isz sveikos giminės; virui mirus, pati ir jos sesū, kuri vieszėjo svainiui sergant jo namūse, suserga džiova. Paskutinioji isz-teka už sveiko viriszkiu, kurs neilgtrukus suserga plaučiu džiova, ligiai ir jo sesers duktė, kuri neilgai giveno jos namūse. Vaiku vienas mirė džiova smageniu plėvės, du turi gemalą plaučiu džiovos, vienas tėra sveikas.

Bet ir per stemplę įgaunama tuberkulizskus nūdus į kuną, ir Szovo truszkius (kralikus) susargino džiova, jūs penėdamas tuberkulingu ēdalu. Neabejotina, kad žmoguje įsigauna džiova pienu džiovingu žindiviu-motinu ir žindiviu. Bet tai nenusitinka labai tankiai, kadagi džiovingos motinos paprastai neturi gana pieno ir visūtinai ira silpnos dėl vaiku žindimo. Daugiausiai-gi reikia pasirupinti apie pienu karviu, sergancziu sausiu. Sausis galviju, kurs taipo-gi susitaiso isz mezgeliu, bene tiktai ira ta pati liga kaip ir žmoni džiova; norint isztirinėjimai tame daigte dar nepabaigti, daugumas pastebėtoju szneka, kad pienu, sausiu sergancziuju karviu, džiova pereina į pienu penimus žindulius. Nū pienu sausingu karviu kudukiai gauna taip tankiai pastebimą žarnu džiova, tabes meseraica.

Prie anudvieju apsikrėtimu per kvėpavimą ir penėjimą prisideda apsikrėtimas negimisiu vaiku per tėvus, tai szit pavaldimas džiovos. Lui (Louis), svarbus Prancuzu daktaras ir rasztininkas apie džiova, parodė, kad isz jam pažįstamu apsirgimu džiova $\frac{1}{10}$ buvo gauta per pavaldimą. Plaučiu džiova 3292 atsitikimūse, kuriūs surinko Bokendalis, 1709 kartus pavaldita ir 1583 kartus prilipusi. Pavaldimas gaunasi ar nū tėvo ar nū motinos ar nū abėju, o neretai džiova

atsigauna nū senucziu perszokusi viena gimine, taip kad džiova apninka nepczius (vaiku vaikus). Kartais dėdėnė (avinėnė) ar dėdė (avinas) serga neabejotinai džiova, kūmet tėvai ira tarsite visiszcai sveiki, o vienok reikia mąstiti, kad giminės krauje, taigi ir tėvūse guli džiovos diegas, kuri viename ar visūse vaikūse atgija ir surembėja. O kartais norint ir butu džiovos diegas giminėje, jis retkarcziais teiszauga į ligą, o kartais suserga ir mirszta džiova visa giminė. Norint džiovos diegas, kurs tupi giminėje, jau ira labai apmąstintinas daigtas, vis-gi reikia paminėti, kad tą diegą galima viename ar kitame žmoguje iszdilditi, taip kad jis palieka visai sveiku. Isz tikro žiroma, kad jau ir sustembstanti džiova plaučiu gali nueiti į sveikatą, ir ne siki kunus piaustant rasta sukredėjusia ir pragaiszusia plaučiu tuberkulą, antūs neabejotinus ženklus prabėgusios plaučiu džiovos žmonėse, kurie ira kilę isz džiovingu giminiu. Taigi nėra galima sakiti, buk nepagidoma ar tai pavaldita ar įgauta džiova. Džiova apninka netik plaučius, norint tie tankiausiai serga, bet ir plėves smageniu, ir labiausiai vaikai mirszta uždegimu smageninės plėvės, taipo-gi kaulus, gerklės kaulelį, žarnas, jakną ir kitus įtaisus. Neretai tuberkulus perėda visus kuno įtaisus (visūtina miliariszka džiova).

Labai ira pastebėtinu daigtu, kad apsikrėtimas džiova ar tai įkvėpūjant ora, ar metalus džiovinguju, ar geriant pienu, ar pavaldzius diegą džiovos nū tėvu, greicziaus ir tikriaus džiova sustambina ir suaugina, kadą kunas menkai tesipeni. O tai atsitinka sunkias ligas persirgus (k. a. piktūsius karszczius); czia taipo-gi prideri po kits kito gimdimas, ilgas žindimas, neganėtinas ir prastas valgis, daug žmoni kruvoje givenant sugadintas oras (tankumas kiemo trobu), nuvarginantiejie proto darbai ir t. t. Bet nėra iszrodita, kad tokios piktos kunui aplinkibės, kaip neseniai sąprotauta ir dar vienur-kitur ira stigavojama, jau gali pagimditi džiova. Taigi džiova pati isz savęs negimsta; dėl iszsitaisimo džiovos visadą reikia apsikrėtimo įpatiszkais tuberkulizskais nūdais.

Anatomija. Kadą žmogus apserga džiova, tai jo plauciu padaras persibadineja įpatiskais mezgeliais, vadinamais *tuberkulą*. Tie mezgeliai, kolek stovi pavienam, ir labai maži; prie tankesnio sugulimo keletas tokiu mezgeliu susikrauna į mezgiukus ir mezgus. Labai pastebėtinai tai daigtas, kad neilgtrukus tie mezgai sukrinta į surėtą teslą. Jiems sukritus, ju vietoje visadą suirsta plauciu audeklas ir taip palengva taisosi plauciūse *urvai* (cavernae).

Džiovingūse plauciūse randame taipogi *dagius sukrekejimus*, kurie pasirodo buriais, ir *susurėję* tankiausiai pavirsta į didokus urvus arba atgabena surukšlėjimą riszikliniu audeklėliu ir randūtą susitraukimą plauciū.

Visos tos atmainos pirmiausiai pasidaro smailgalitūse plauciu, ir čia randame geriausiai nusitaisiusias atmainas plauciūse.

Jau džiovai sustembus, plaucziai o labiausiai ju virszutinės ausutės, suauga su ūdą szonkauliu ir padaro sukritusią, sunkią masą: pavirszius tos masos dėl to, kad tuberkulos persėdusios per plauciu padarą, turi balsganus marmoritus taszkelius. Perpiovęs tą stangią masą matai tai daugibę balsganu mezgeliu ir mezgu, tai vėl mažesnius ar didesnius, apisurėjusius ar seilėtais puliais pripilditus, tankiai į kumsties didumą — urvus, tarp kuriu guli sustingęs ir dagus plauciū padaras, o jau nū plauciu audeklo, pagėbsnaus kvėpūti, mažkū nėko nėra likę. Bet ne kartą randame plauciūse suskalkėjusią surėtą ar nesurėtą tuberkulą, o tai jau ir ženklas gijimo džiovos.

Žimės ir eigis ligos. Turime du poviziu džiovos: asztri, karszcziūta liga, patrunkanti nedaug mėnesiu (*greitoji džiova*), ir nū pradžios mažne nekarszcziūta ir palengva įgaunanti maž-daug karszcziūta liga, kuri tęsiasi per metu metus (*slaptinė plauciū džiūtis*).

a) Kadą žmogų apninka *greitoji džiova*, tuberkulu įsikrovimai ir dagus plauciu sustingimai atsitinka labai greitai ir labai daug isz sikio. Ligoniai, tankiausiai greitai isztisę ir dideliai kirszus žmonės savo stembimo metūse (15—22 metai amžiaus), irą kilę isz

giminiu, kuriose sirgo džiova ar tėvai, senucziai, broliai ar sesers, arba jie ilgoką laiką sugiveno su žmonėmis, džiova sergancziais, turi siaurą ir plokštą krutinę, menkus raumenis ir silpną taukinį patiesą kune ir ju skrustai tankiausiai apskritai paraudonavę. Pati liga kartais prasideda krauju kosuliu, t. a. kosėjant iszszoksta isz kvapo keliu daugokai aiszkiai-raudono kraujo (kraujo tekėjimas), po ko ligonį tankiai pagaua didelis karsztis, kurs vakaro metą pasididina ir nėkadą nebeapleidžia ligonio. Kraujo tekėjimas gali atsinaujinti, o pragaisztis kraujo ir karsztis labai veikiai sulaisina ir susilpnina ligonį miriop. Kartais-gi greitoji džiova prasideda ir perbėga atkakliu ir tankiu krenkszcziujimu ar kosuliu ir karszcziū. Karsztis neilgtrukus labai pasididina, rito metą mažai tenumožta ir vakare rodo temperaturą 40° ir daugiau. Kvėpavimas prie to irą tankesnis ir pavirszutiniszkas, o noras valgiti užgesta. Tūjau ateina smarkus sulisimas, iszbliszkimas veido ir ūdos glicziu, sumožimas pajėgu ir į keletą mėnesiu ant galo — miris.

b) *Slaptinė plauciū džiūtis* nejucciomis iszszitaiso. Labai retai turime tiktai skilviszkas (gastriszkas) žimias: nenoras valgiti, apkrautas liežuvis, nūvargis, iszbliszkimas veido ir glicinės ūdos, sulisimas, tankiai pavakarėmis ima drugis krėsti, ir taip ligos vaizdas prisiartina prie skilviakarszcziū, o kosulio tarsite visiszkai nėra; visur-gi kitur džiova prasideda *kosuliu*, kurs palieka iki ligos galo. Jū tolin, jū piktesnis darosi kosulis.

Kad pradžioje džiovos paszoksta kosulis, tai tankiai jo nėra galima atskirti nū paprasto, nepikto slogu kosulio, už tatau toks kosulis nėko nepazimi. Jau įstabesnis irą *labai atkaklus* kosulis, kurio neapstabdo paprastos gidiklos, ir jeigu jis jau kartą paszalintas, atgrįžta dėl menkiausios priežasties. Žmonės, palinkusiejie ant kosėjimo, visus rudenius ir pavasarius serga kosuliu ilgą metą. Labai nurodo ant džiovos toks kosulis, kurs pasivaidina paveidžiūse mėszlungiu pripūlimūse su vėmimu ar be jo, kaip kad sausasis kosulis, taipogi toks kosulis, kurs dideliai atkaklus ir

kimas. Jaugi ligonis retai temasto apie savo smarku kosuli, ir ji sako esant paprastu dar ir tada, kada jau ira aizsku, jog jis serga dziova. Tai labai istabi, ir tankiai regeta ipatibē dziovingu ligoniu, kurie daro vis i priesingai, ne kad baugsztucziai nedziovingi, bet ipokondringi žmonēs.

Nūmonē apie tai, kad kosulingas ligonis serga isz tikro dziova, pasistiprina tūmet, kad galima pasitikēti ji apsikrētus tuberkulizskais nūdais, kad skausmas križiuje tarp pecziu nurodo ant igrobimo krutinēs ūdos, kad matome iszblizskimā veido ir glitinēs ūdos, kad regime sulisimā, kad ligonio metalai ira kraujingi arba kad kraujas plusta isz kvēpavimo itaisu. Tada jau labai ira laikas pasisaukti daktarā, kurs pats vienas tegali iszkamantinēti krutinē moksliszkai, o tūmi gali ir ligonj pagelbēti nū pragaiszties.

Kadaģi paprastas žmogus negali suprasti tai, ką mokslas žino apie kvizikizskus tirimo buklus (klausimas ir dunksnojimas, auskultacija ir perkusija), jū aplenkę pridursime szitā apie bēģi dziovos.

Paprastai taip ira, kad visūse dziovos atsitikimūse ateina laikas pagerējimo, ir taip pagrecziui prasitēsia keletas metu ir ligonis gauna viltj, jog jis pilningai ira pagijēs. Ir isz tiesu kada-ne-kada atsitinka ir visizskas pagijimas, pasididina sunkumas kuno, kosulis mažne pragaiszta ir ligonis jaučia savę stipriu ir sveiku. Bet tankiausiai ligonis vėl sublogsta i nekokj laikā, kosulis pasididina, kankina ji, pasidaugina metalai, taip kad spiautuvē iszvalitina kasdien keletā kartu, kvēpavimas apsunksta, apninka dusulis, prakaulumas kaskarts eina aizskin ir ant galo teip sustembsta, jog ūda pragaiszina visā taikinę paklodā ir kaip koks pilksvas, platus apdangalas aprauckia kaulus ir jau surukusius raumenius. Veidas įdumba, skristkauliai iszsisikisza, akis žvilgsi dideliose akiu dūbēse. Ligai einant sunkin, pakija ektiszkas drugis, t. a. mažesnis ar didesnis karszcziuojimas pavakarēmis, o i ritā randasi apstus, troszkiai kvapnus prakaitas. Augant silpnumui kaskarts artinasi amžiaus galas, kuri netai paskubina nebeapstabdoma traida ir isiguzėjimas

pinteliu burnoje, taip kad įėmimas valgio labai apsi-sunkina.

Gidimas — tai apsisaugojimas nū persidanginimo dziovnūdžiu (*prophylaxis*), pildimas itarcziu ir buklu, kurie iszdildina diegus dziovos, kada žmogus ira neseniai apsikrētęs, ir suminksztinimas ar pavarimas szalin istabiu dziovos atsitikimu (*simptomatiszkas gidimas*).

Pirmiausiai reikia sukliuditi pavaldimā dziovos. Taip reikētu, kad visi tie, kurie ira gimę isz dziovingu giminiu ir turi pēdsakā pavalditos dziovos, paliktu nesusitūkę; juk butu gerai, kad istatimai aptartu, kada ira galima susitūkti žmonēms, kilusiems isz dziovingu giminiu. Kiekvienas žmogus, kurs ima ar dukterj ar sunū isz dziovingos giminēs, gali prisibijoti, kad jo ateisinē giminēs laimē susiukanos apsirgus giminei dziova. Tolesniai motinos, kurios galētu sirgti dziovos ligā, neturi paczios žinditi vaikus, jau tai dėl to, kad savo pienu gali vaikus apžinditi dziova.

Svarbu ira sumažinti pažintj su dziovingais žmonēmis, kadaģi, kaip mateme, ir kvapas ir metalai gali sveikūsius apkresti. O labiausiai lai nū to pasisaugsta pasilpēliai, kurie ira panudę ant ligos. Kad gyvenamosios trobos dziovingu ligoniu, perdaug nepripilditu dziovgariais, reikia trobas gerai vėdinti, o spiautuvēse panaikinti nūdus klorkalkiu. Geriausiai bus, jeigu toks ligonis turēs sav atskirtā trobesj ir jeigu jo nelankis viesznēs ir svecziai.

Galėdami pasitikēti, jog apsikrētēme diegu dziovos, pastiprindami kuno padarā geriausiai prieszinsimēsi nūdu prigijimui; patirimas mokina, jog ne sikj taip ira diegas dziovos amžinai uzmarintas. O jei kudi-kiai apsikrētē, tai reikia laikiti gerā, sveikā žindivę arba dūti gerā pienā, kurs butu milžtas isz sveiku karviu; vaikams nebe žindūkliams ira geriausias daigtas tam tikra dijēta (pienas, mėsa, kiausziai, szvēžus o labiausiai miszko oras) ir pasisaugojimas nū bulbiu, apstaus miltinio valgio, gyvenimo siaurose ir troszkiose grincziose. Į mokslā einantiems vaikams nereikia liepti ilgai sēdēti ant vietos, o labiausiai namėje reikia mažai liepti mokintiesi, kaip kad paprastai

ne daroma. Pasitampimas ir pabėginėjimas po plinu dangumi labai stiprina kuną. Kas gali, lai ant vasaros veža vaikus į kaimą, o labiausiai į pamiszkes, kur oras ira sveikesnis. Taipogi ira geru daigtu ir pasiplukdimas jurėje. Krutinės raumens sutvirtėja nū pasitampimo, nū kasdieniniu mazgojimu krutinės szaltu vandenimi, nū plaukimo ir pasimaudimo upėje vasaros meta. Vaikams įstojant į brendimo metus (nū 15 metu), kada jau nusprendžiamas vaiku amatas, atmintime, kad džiovingiems nederi tokie amatai, kuriūs varidami turi gerti nesveiką ir kenkų tvaiką ar dulkes (k. a. galastojai, akmenskaliai, miltininkai, dailidės, kalviai ir t. t.); taigi tokius amatus aplankojus reikia imtiesi už daržininkistės, artojistės, miszko darbu ir t. t.

Pirm keliu metu mėginta *panaikinti džiovos nūdus įpatinę gidiklą*, taip vad. benzorugszcziu natru. Bet ta gidikla neįveikė tu nūdu suarditi, ir taip patūlaik nōra rasta tam tikro vaisto.

Įsigavusį neisztikimą kosulį reikia stropiai giditi. Tokie ligoniai turi dieną ir naktį giventi vienodame ore, miegoti sziltoje ir gerai iszvēdintoje grincioje, nezioti vilnonius marszkinius ant pliko kuno, neturi gerti szalto gėralo, ir gerai daris kelis kartus kasdien gerdami po stiklą katilinio vandens isz Emso ar szaltinio Viktorijos, sumaiszę tą vandenį ligiomis su verdancziu pienu. Jei tai negelba, tai tolesnią globą pasakis daktaras, kurs ar patars giventi bedžioviūse krasztūse, ar kitas parengs gidiklas. O jei staigu rastūsi *kraujo tekėjimas*, tai ligonis turi užsilaikiti labai romiai, nesznėkėti, negerti kavos nei kitu ugždziū gėralu, ir pirm ne kad ateinant daktarui turi dėstinėti ant krutinės szaltus kaip ledas apraiszczius. Ką toliaus reikia dariti ligoniams, patars pats daktaras.*)

J. Szl.

*) Paraszita pagal d-ro C. F. Kunzės „Populäre Heilkunde, Halle a. d. S. 1883.“

Kaip reikia globti žmogų nelaimei izstikus?

1) *Pasikorus, nusismaugus, žemėms užbirus, nuspaudus*. Reikia kuną kū greicziausiai neszti į szvėžų orą, padėti sėdoms, atsagstiti visus drabužius, kad jie nekur nespaustu, apszlakstiti veidą ir sprandą szaltu vandenimi, dėti prie galvos szkurlį paszlapintą į szaltą vandenį, iszvokti burną, kutinėti (katuriuoti) gerklę ėmus plunksnos ūdega, dėti garsticziu teszlą prie blauzdu, kiszti į panosę rugsztį zalmijoko (smarduji spirita), szepecziu szukūti padą, trinti slėpsnis vilnoniu skarmalu arba garsticziu spiritu ant plasztakos pasitepus, nulaszinti truputį degancziuos smalkos ant krutinės. — Reikiant galima kuno virszugalį pakilėti ir rankomis szvitrūti, kad tūmi atgauti kvapą į plauczius.

2) *Nutroszkus dują, angliu tvaiką (garais) ir t. t.* Tūjau reikia nelaimingąjį iszneszti į tirą orą, virszugalį kuno pakilėti, iszvaliti burną, szaltu vandenimi, apszlakstiti galvą ir veidą, aplaistiti visą kuną szaltu vandenimi, ir taip toliaus kaip augszcziuos sakita. Galima taipogi nuleisti truputelį kraujo, bet sziuksztu nutroszkusiam dūti kokią norint gidiklą ant pravimimo jo, užteks pakutenimo gerklės.

3) *Perkunijai trenkus*. Reikia nuvalkszczius kuną po plinu dangumi aplaistiti szaltu vandenimi, kutinėti gerklę, kiszti į panosę zalmijoko spirita, trinioti kuną nū apaczios augsztin garsticziū teszlą; ligonis lai bėdoje szvitrūja rankomis, praverczia ir klistiras szalto vandens su trupucziuku druskos arba klistiras taboko dumu.

4) *Prigėrus (nuskendus)*. Nėkad neapleisk skendonies, kurs rodosi jau ėsas nebėgivu! Kiek galima reikia jį padėti po plinu dangumi (tiktai ne žiemą, kada ira szaltis didelis) ant patalu ir užklodu, iszvaliti burną, atleisti ir atsagstiti drabužius, kiszti į panosę zalmijoko spirita arba jo neturint szniaukiamą taboką, patrinioti panosę szniaukiamu taboku ir asztriu uksusu (rugpivę), kutenti gerklę plunksnos ūdega, trinti liki įkaistant krutinę ir veidą, o paskui visą kuną nū apaczios virszop vilnonėmis skepetomis, pridėti pa-

kaitintą akmenį ar butelį (plėczką) prie szirdies ir prie koju, pagulditi tūmi tarpu negivą kuną kniupszcza ir spausti plasztaką į nugarą tarp pecziu, o paskui apverstijį augsztinoką, vėdūti jo rankomis iki 10 sik kožną minutę. Tą darbą kaip kada reikia atlikti per adinu adinas. Jei tai vis negaivina, tadą reikia pagauti klistirą tabokiniu dumu. Gerti nereikia dūti, iki nelaimingas neims kvėpūti ir riti.

5) *Suszalus*. Nelaimingą reikia ar po plinu dangumi ar szaltoje grincioje nutaisiti (iszvilkti) ir visą sniegu apdengti, taip kad tiktai lauke kiszotu burna ir nosis; jeigu nėra sniego, tai reikia apdengti kuną szlapiomis drapanomis; kada sąnariai susiliaunina, reikia kuną trinioti ar sniegu ar drabužiais. Liki įgaujant kvapą, smagiai vėdūk rankomis. Gėralo nei jokio nereikia dūti, liki kunas išzilęs neims gurkzioti. Adinu adinas reikia globti nelaimingą. — Liki kunas tebėra stivas, žiurėk, kad sąnariu nesulaužtum.

6) *Užsigavus ar krintant ar taip kūmi norint*. Reikia atsargiai ligonį pagulditi į lovą ir isztirti jo pažeidas; jeigu galva sužeista, reikia vieną pradžią dėlioti szaltą apraisztį, o veidą szlakstiti szaltu vandenimi. Norint nustabdinti kraujo tekejimą, reikia pridėti vortinkliu ar nesalėtrūtą ugnakempį ar vėl sutrintą koloponiją, ar gummi-arabiką, ar degintą prapi. Jei butu užgauta plasnojanti gisla, ją reikia uždaryti tam tikrą apraiszte.

7) *Nudegus*. Tūjau reikia dėti linu alėjų ir kalkiu vandenį arba apdengti vatą. Nudegus-gi vitrijolu, szarmu ar kitais kandžiais skiscžiais: reikia dėti szaltą vandenį, nusideginus kalkiais — dedama apraisztė lininio alėjaus. Ažūt lininio alėjaus galima pasigauti žuvies taukus ar kiaulės laszinius, supiaustitus į rizus.

8) *Kad įkanda pasiutęs szū*. Vieną valią reikia žaizdą plauti sziltu ar suriu vandenimi, ar mįžalais, ar alėjumi vitrijolo, ar szarmu, ar sziltu tirpalu prausilo (muilo). Labai gelba nusimaudimas garūse; bet vis-gi reikia tūjau pasiszaukti daktarą tokiūse atsitikimūse.

9) *Niksterėjus ar pasukus*. Reikia traukinti ir judinti pažeistą įtaisą liki atgaunant jo paprastą padėjimą, o

paskui dėlioti szaltą vandenį miesztą su uksusu (rugpivė) liki triju adinu. Jeigu gėlūnis ira didelė ir raudonumas nemenkas, reikia dėti keletą dėliu. Palaužus sąnarį reikia dėlioti szaltus apraiszczius iki ateinant daktarui.

10) *Apsidavus. Arszėniku (žiurkžolėmis)*: kas keturdalį adinos reikia imti 2—6 valgomu szauksztu skisto hidrato gelžrudės, o pirm to nusivemti įėmus sviestinę vandenį ar kutenant gerklę plunksnos ūdegutę. Paskiaus reikia stropiai gerti baltimą kiauszio su vandeniu, ar kalkėtą vandenį, ar avižinią glitį, ar medžio alėjų. *Posporu*: Nusivėmus taip pat, kaip augszcziaus pasakita, reikia gerti vieną dalį degintos magnėzijos ant 8 daliu klorinio vandens ir 7 daliu paprastojo vandens; neturint klorinio vandens, ir be jo galima apsieiti. Prie to geriama glitėtus gėralus. — *Sėros, druskos, salėtros (silvaru) rugsztimi*: reikia gerti daug daliu degintos magnėzijos ar kreidos su vandeniu, ar prausiliniu vandeniu, ar silpnu szarmu. Prie to glitėti gėralai. — *Kandžiūju kali, kandžiūju natru* (szarmu ir t. t.): reikia gerti sumaiszius vieną dalį uksuso su 2 dalim vandens, arba stiprų tirpalą vinakmeninės rugszties vandenije. — *Salėtrą ir alumu* (kosu): geriama avižinė glitis ar daug pieno. *Degtuku* (velnio akmeniuku): geriama daug suraus vandens. — *Kriszpolu*: reikia gerti baltimingą vandenį, tirpalą geltonos druskos kraujaszarmio ar cukarūto vandens, taipogi daug pieno. — *Augmenu nūdais* (opijumas, drignis, mauda, nūdingi gribai ir t. t.): pirmiausiai reikia nusivem tikutenant gerklę ar geriant sviestūtą vandenį, paskui gerti stiprią kavą arba viralą galiasu ar ažūlo szakniu, perkaicziuojant ukusinį vandenį, citroninį limonadą; deri klistirai stiprios kavos. Prie galvos dedami szalti priedėliai, laistoma szaltu vandenimi, o prie paszirdžiū ir blauzdu lipomas garsticziū mentalas. Gėralai ir klistirai turi būti szalti, galima dar pasigauti ir drungnus. — *Rugsztimi rugszcziuju dobilu*: gerk kalkinį vandenį ar tirpalą magnėzijos. — *Mėlinrugszte*: kvėpūk zalmijoko spirītą, apszlakstik krutinę ir nugarą szaltu vandenimi,

iszszivemdink. Geriausiai: įtrauk į savę garus klorinio vandens pakiszęs į panosę paszlapintą jame pintį.

Taigi dėl visokių atsitikimų visi giventojai turi namūse visadą laikiti paminėtas gidiklas, o labiausiai tas: vinukusį, garstitspiritį, zalmijokspiritį, lininį alėju, degintą magnėziją, gelžinį vitrijolą, kalkį, citronrugsztę, taniną, pintį, o juk ir klorinį vandenį (kurs laikomas tamsoje).

J. Szl.

Liubėriszka kalba.

Tuliejie Lietuvos ubagai szneka tarp savęs — kad ju kiti nesuprastu — įpatingą kalbą, kuri liubėriszką vadinasi. Ta kalba turi sziantdien jau labai mažai žodžių, o tie patis keli žodžiai, regis', ira tai palaikai isz labai senos gadinės. Padūdame czia kelis liubėriszkus žodžius, kuriūs mums pasisekė užrašiti 1876 m. Oszkabalui kaime, Bartininku valstijos, Vilkaviszchio pavieczio:

<i>mataras</i> - peilis	<i>matlokas</i> - tabokas	<i>guthus</i> - židas
<i>stepurka</i> - mėsa	<i>lokas</i> - žmogus	<i>krantur</i> - Prusas
<i>volata</i> - arklis	<i>pakaznikas</i> - ukininkas	<i>batużis</i> - kareivis
<i>szkiezas</i> - szū	<i>pakaskė</i> - gaspadinė	<i>mandzierik</i> - darik
<i>zumara</i> - dūna	<i>bieluszkos</i> - bulvės	<i>szimka</i> - butas, grinczia
	(jėrczukai)	
<i>batura</i> - barszcziai	<i>dżembura</i> - botagas	<i>pinajojau</i> - ėjau
<i>katirkos</i> - kojos	<i>stiga</i> - sziksna	<i>paklizių</i> - pasidėsiu
<i>vasiliszkos</i> - kningos	<i>manatka</i> - marszkiniai	<i>kontens</i> - pinojai - kur eini
<i>bubliks</i> - piningai	<i>pafilok</i> - pabucziių	<i>dziaknuk</i> - dūk
<i>skrustas</i> - rublis	<i>szorba</i> - krepszis	<i>kanis</i> - karcziama
<i>kopnis</i> - skatikas	<i>lipkus</i> - ubagas	<i>manusi</i> - man.

Manusi dziaknuk zumara = man dūk dūnos. Nupinajojo lokas į kanį = nuėjo žmogus į karcziamą. Manusui nedziaknijo sterpuko pakaskė = man nedavė mėsos gaspadinė.

Kokiai-gi kalbai galėtu prigulėti szitie žodžiai? Mums rodosi, jog szitie visi žodžiai ira lietuviszki, bet sziantdien jau nevartojami paprastoje kalboje; liko jie tik tarp seneliu — ubagu pavargėliu. Kaip senovėje musu kuningai žinicziu, vejonis, putonis, žvelgonis ir t. t. prilaiķė ir platino Lietuvoje tikibę, žinias ir nusidavimus isz senovės Lietuvos veikalų,

taip liginai dar ir sziantdien tarp pavargėliu ubagu, regis', didžiausia dalis dar liekti paminėjimo lietuviszkos senovės: jie, sako, tik mirdami pavedą savo žinias įpėdiniams savo, taipogi ubagams. Daugibę pasaku, ir seniausiu pasaku, galima dar sziantdien nū musu ubagu laimėti! Musu ubagai dėl ateisenczio lietuviszko mokslo gali neiszpasakitiną naudą atneszti! Dūk tik, Dieve, kad tulasis mokintas Lietuvis pasirupintu užrašziti vislab, ką nū ubagu apie praeitę musu galima laimėti!

Pavezdami tūs žodžius kalbos tirėjams, mes dabar tik kelis juju pažiurėsime.

Kopnis: senovėje Lietuviai skaitė piningus ant kapu, o į kapą tilpo po 60 skatiku. Kopnis tad, regis', paeina nū *kapa*: kapinis v. kopnis (skatikas).

Lokas v. *lūkis* — sziantdieniszkoj' kalboje paženkliną girinį givūlį, meszką vadinamą; vardas lokas liuberiszkos kalbos, regis' perkeltas nū meszkos ant žmogaus.

Pakaznikas, *pakaske* — paeina nū kaza v. kizė (lotin. casa) — grinczia, butas.

Dżembura, *mandzierik*, *dziaknuk* — isztariama pagal Dzaku arba Dzuku tarmę.

Pafilok — susigiminiavęs su graikiszku žodžiu φιλέω = miliu.

Kanis — žodis, kursai perėjo į Turku kalbą ir iki sziai dienai liekti: isztariama turkiszškai khan (chan). Bulgariniai Slovėnai taipogi, užplaukdami ant baltkalninio pusiausialio, rado ir dabar vartoja žodį *chan*; Serbu kalboje — *mechana*.

Vasiliszkos susigiminiavęs žodis su graikiszku, βασιλεύς, kurs paeina nū musu žodžio vāsiti v. vesti; vasis v. vasilius, kurs vasina arba veda (vadas—Führer). Kas nežino, jog kningos ira iszmintingiausias vadas arba vasilius?

Manusi v. *manusui* — szios dienos musu kalboje sutrumpintas tapė į *man* (dat. sing.).

Vardas „liuberiszka kalba“ nežinome, nū ko taip vadintas.

Visi augszcziaus minavoti žodžiai musu žodinūse nėra randami: reikētu ir jūs patalpinti.

Pragoje.

J. Bs.

J ū k a i.

Vieta karcziamoje. Zmogistės: Mėsczionis, keleivis (geria prie stalo butelį [butelką] pasistatę), karcziauninkas, monininkas, rėdininkas.

I. skirius. Mėsczionis, keleivis. (Prie atidangos.) *Mėscz.* Buk sveikas; dar galima gerti, tikrai, kad ir tamsta buteluką pastatysi. — *Kel.* Ne, asz užkasti pastorosiu. — *Mėscz.* Užkandos mažai dar tėra reikalingos, o ar bus to vertumo kaip butelukas? — *Kel.* Mano užkandos geros, cėli pietus. — *Mėscz.* Bet ir norėdamas negausi czia gero valgimo. — *Kel.* Asz moku ir pats pasitaisiti; kelionėje kur galėsi vis gauti, kad pats nemokėsi? (Suskambina varpelį, įeina karcziauninkas.) Praszome tamstos įneszti szeszis kiauszinius. (Iszeina ir įnesza.)

II. skirius. Tie patis, karcziauninkas. *Karcz.* Už szeszis kiauszinius 12 kapeiku, bet ar ne reikia tamstai iszvirti? — *Kel.* Asz pats iszsvirsiu, piningus kartu už viską užmokėsiu. Bet reikia pažiūrėti, kad ne butu paperėti (pradauzia, iszlekia pauksztis; karcziauninkas nusigasta). Kaip tai tamsta gali žmones gaudinėti su tokiais kiausziniais? Gal' visi užperėti, (ima kita). — *Karcz.* (nedūda). Ne, ne dūsiu; czia kiausziniai szvėžus, žinau. Kasžin' koks tamsta žmogus esi, gal' man blogai buti (pradedą traukitiesi, kiausziniai birsta nū torėlės ir dužta ant žemės; varlės, kirminai ir visokie vabalai eina isz sudužusiu kiauszinu; vienas sveikas dedasi ant stalo; tos biauribės gena karcziauninką lauku, ir szisai iszeina murmėdamas po nosiu).

III. skirius. Mėsczionis, keleivis. — *Mėscz.* Sakik man, ar tai tiesa kiausziniai tokie buvo, ar tai tamsta taip padarei? — *Kel.* Kaip bus, gal' tada tai pamatisime. Dabar reikia pietus taisiti. (Padeda kiauszinį ant stalo ir uždengia su torėlka, muszia su monu lazdiķe*) per bliudelį sakidamas): Kiek kartu sudūsiu, tiek bukite kiauszinu! (Atidengia, szeszis kiausziniai). Dabar reikia kepti kiausziene. (Sumuszia į torėlką, uždengia su bliudu, kuria ugnį popėriumi ant bliudo, ugnis perdega, atidengia). O, o, bus gera kiausziene, praszome ir tamstos valgi. (Valgo abudu.) — *Mėscz.* Bet tokio gero dar neesu nė valgęs. Tai tamsta bene su ve..... (Girdisi, ateina; tilomis duris atidaro ir įeina karcziauninkas su monininku.)

*) Tą lazdiķę galima gauti pas apgarsintojį monu daigtu, sulig. apgarsinimą l. 68.

IV. skirius. Tie patis, karcziauninkas, monininkas. — *Kel.* (į karcziauninką, nepastebėdamas monininko). Tamsta davei blogus kiauszinius, norėjai piningus atimti ir mumis be pietu palikti, o mes ir geru gavome. (Monininkas žiūr' per virszų į torėlką, valgis persimaino į biaurią putrą; keleivis atsi-sukdamas į užpakalį). Kas czia bėsas irą? (Pamato monininką ir isztraukęs kizzeninę szaudiklę szauna į monininką, szis kulką sugavęs bėga pro duris lauku su karcziauninku.)

V. skirius. Mėsczionis, keleivis. — *Mėscz.* Ką tamsta darai? Dar Dievo malonė, kad į monininką pamėriėjai, tai nėko nenuszovėi, o kad butum' į karcziauninką, tai ir prapūlė! — *Kel.* Dėl to ir szoviau; norėjau žinoti, ar didelę tur' galę. (Keliiasi.) Dabar szaudiklę reikia užtaisiti kitoniszakai, kad neužpultu kartais. (Į mėsczionį.) O tas tamstos žiedas begu ne sidabro? — *Mėscz.* Sidabro. — *Kel.* Tai tamsta man jį pardūk; kiek reikalauji? *Mėscz.* Penkis rublius; man irą jis dar dovanotas. — *Kel.* (dūda piningus.) Ar dovanotas ar pirktas, man vis tiek; imk piningus ir dūk man. — *Mėscz.* (ima piningus ir dūda žiedą.) Kam jis tamstai irą reikalingas? — *Kel.* Turėk kantribę, o tū pamatysi, kas bus. (Ima maisziuką, isztraukia pūdžiuką, įdedą žiedą, susuka popėriaus dudžiukę, deda ant stalo, suvalgo popėriaus szmociuką, isztraukia isz dantu žvakę, uždega ir tirpo žiedą ant jos, isztirpęs pila į popėriaus dudžiukę, iszima isz tos sidabro kulką, užtaiso szaudiklę.) Dabar tai nebebijau nėko, kad ir pats velniais butu; galime dabar isz czion eiti. — *Mėscz.* (nėko nebeklausdamas sako:) Palik sveikas. (Iszeina pro duris isz karcziamos; keleivis susitaiso maisziuką, eina lauku pro duris, sustinka su įeinancziais: karcziauninku, monininku, rėdininku.)

VI. skirius. Keleivis, karcziauninkas, monininkas, rėdininkas. — *Karcz.* (į keleivį). Praszom' tamstos neeiti, dar man už kiauszinius neužmokėjai. — *Monin.* Žiurėk, pon' urėdininke, tai tas manę norėjo nuszauti. — *Rėdin.* Imėjesz bilėt?*) — *Kel.* Pon', lietuviszakai temoku biloti. — *Rėdin.* Od kuda ti?**) — *Kel.* Ne, pone, neesmi su kūdu; a, tai ne, ne nū Skūdodos, esmi keleivis. — *Rėdin.* Czto zdės z durakom — sviažitje!***) — *Kel.* Ne, poneli, sako su ragu, neturiu ragu ir neesu vėžitė, nė vėžis, esu keleivis. (Monininkas, karcziauninkas eina rizzi su virve.) Ar tai jau manę norite rizzi? Nesidūsiu. (Į monininką.) Per tamstą taip stojausi užpultu, tada geriaus smertį už teisibę apturėti po žmoniū akimis, ne kaip į kalinį eiti ne teisingai. Eikime ant szovimosi, katras katrą nusiszausime. — *Monin.* (linksmas). Eikime, eikime; matisime, kieno bus teisibė. (Abudu iszsitraukia szaudikles ir vienas ir nū kito atsitolina, kiti iszbėga laukan.)

VII. skirius. *Monin.* Vien's, du, tris (szauja abudu kartu.

*) Ar turi biliotą? — **) Isz kur tu esi? — ***) Ką czia su mulkiu — suriszki!

keleivis sugauna monininko kulka, o monininkas virsta, kraujas bėga iz krutinės.)

VIII. skirius. Tie patis, rėdininkas, karcziauninkas, lėkorius. (Rėdininkas, karcziauninkas, įbėga, keleivį apstoja, įveda lėkorių, szis apžiur', iszima kulka iz krutinės ir tilomis szneka su rėdininku.) *Rėdin.* Atpravitjė v turmu.*) — *Kel.* Ne, nesidėsiu rauti, nė į turmą eisiu; kad norite, galiu asz jį pastatiti givu, bet visi iszeikite iz czia. (Tilomis susiszneka ir iszeina, keleivis paima butelką iz kieszės, tėpa roną ir stato už rantos paėmęs; monininkas atsikelia, visi sueina.)

Uždanga krinta, galas.

A. B.

Apgarsinimai.

Monai didiejie.

Pirma dalis.

- 1) Isz szaudiklės lekianczia kulka sugauti . . . 10 rb.
- 2) Zėgoruką (adinininką) kieszėnį sudauzius užtaisiti į szaudiklę ir į cėlių szauti . . . 10 rb.
- 3) Balandį sudegiti ir pelenus izz szaudiklės iszszovus vėl balandį givu padariti . . . 10 rb.
- 4) Kaktą pradurus arėlką tekėdinti . . . 10 rb.
- 5) Isz popėriaus szmocziuko 100-rublinę padariti . 10 rb.
- 6) Szaudiklę užtaisius taboku papėrosus iszszauditi 10 rb.

Visus szius monus kruvoje pirkdamas gauni už 35 rublius. „Auszra“ imantiejie gauna kozną sziu monu (sztuku) už 5 rublius, o visus kupetoje už 20 rubliu.

Antra dalis.

- 1) Kaspinus iz burnos traukti.
- 2) Akies mirksnįje atramentą į vandenį ir vandenį į alų permaitinti.
- 3) Kiausų perdauzus pauksztį iszlėkdinti.
- 4) Popėriaus szmocziuką į rublių permaitinti.
- 5) Rublių į varlę permaitinti.
- 6) Kepurėje kiausienę iszkepti.
- 7) Pakulu kūdą į givą kudikį permaitinti.

Toku sztuku ira per 50. Visa antroji dalis kasztėja 50 rubliu. „Auszros“ ėmėjai gauna szia dalį už 25 rublius.

*) Gabenk į turmą.

Monai mažiejie.

Pirmoji dalis.

- 1) Monu pauksztis 60 kap.
- 2) Monu maiszukas 40 kap.
- 3) Monu skrinutė 25 kap.
- 4) Medinis peilis pagaunąs lekianczias kartas 50 kap.
- 5) Monu kepaluszas 60 kap.

Viso labo 2,35 rb.

Antroji dalis.

- 6) Monu atramentas 60 kap.
- 7) Raudonas križius 15 kap.
- 8) Monu lenciugas 25 kap.
- 9) Akies mirksnįje atramentą į vandenį permaitinti, kur aukso žuvelė plukdosi 60 kap.
- 10) Monu potograpija 25 kap.
- 11) Popėriaus szmocziuką į rublių permaitinti . . . 25 kap.
- 12) Monu knįgutė 25 kap.

Viso labo 2,35 rb.

Sziu monu ira penkios dalis; imantisis visą dalį moka tik 2 rubliu, o visas penkias dalis 8 rublius.

Imantisis didžiųjų monu abi dali moka sikiu 65 rublius, o mažiusius veltui gauna. „Auszros“ laikitojai perka viską už pusę prekios.

Įtaisas iszsimokinimui greitam laike rasziti, neteriojās popėriaus ir nereikalaujās mokitojo, su prisiumtumu 2 rubliu.

Įtaisas iszsimokinimui knįgas virszumi aptaisiti (į lūbus įdėti). Kožnas gal' namėje iszmokti be rodimo gražiausiai knįgas aptaisiti. 25 rublai.

Maszina vilnu karszia, buvusi jau darbe, bet ne daug; gerai karszia, per adiną 8—10 svaru sukarszia. Buvo mokėta 185 rublai, dabar pardūdama su prisiumtumu už 150 rubliu.

Tu daigtu norintisis tur' atsiszaukti po sziokiu antraszu:

Augustinas Baranauskis

Sziupiliu kaime, Gruzdziu valscz., Sziauliu paviet., Kauno gub.

„Auszros“ rėdistėje (Martinus Jankus, Bitėnai per Lumpėnus — Lompėnen, Ost-Preussen) galima gauti:

- 1) **Auszra**, laikrasztis iszleidziamas Lietuvos milėtoju, iszeinaš kas mėnesi kartą pavizdije kniğutės 32—48 pusiu. Prekia rusiszkoje Lietuvoje ir pacioje Rusijoje už metus arba 12 numeriu ira 4 rubliai su nusiuntimu. Prusu Lietuvoje, Vokietijoje ir kitose žemėse kasztuja už metus 4,50 m. su nusiuntimu po jūstele. (Parubežije gyvenantieje galėtu Prusu Lietuvoje „Auszra“ iszsiszaszidinti atsisiųsdingami į parubeži, ir tokiu budu ją gautu už pigesniają prekią — 2 rb. 25 kap.) Jei vienam laikrasztis per brangus, gal' keli į kruvą susidėję iszsiszaszidinti. Atskirus numeris kasztuja 35 kap. arba 40 pf. su nusiuntimu. *Apgarsinimai* „Auszros rėdistėje priimami kasztuja už kožną pusiau dalitą eilutę 10 kap. = 20 pf., laikitojams pusę tiek.

Jau sukako mažne du metu nū laiko, kada pulkelis mokintu Lietuviu susidėjo iszleisti laikrasztį, kursai atkeltu lietuviszką kalba isz sužuvimo tūmi, kad lietuviszkoje kalboje skėlbs mokslus ir prie Lietuviu kulturą plajtis. — „Auszra“ kreipiasi prie kiekvieno nūszirdaus Lietuvio ir Žemaičio dar neužmirsusio savo tėvinės praitinės ir savo tėvu kalbos. „Auszroje“ kožnas ir mokitais ir nemokitais, ir bagoczius ir vargužis atras skaitidamas szirdies ramumą; jo mislis susijieszkos kelią, kuriūmi eidamas galės savo paszalpą atneszti prie attaisimo giminės ir kalbos. — „Szlovė kožną privadino — Gerą tėviszkei dariti, — Ir ką amžiai pagadino, — laikas ira sutaisiti. — Daugel metu svėt's rokavo, — Musu žemė kaip pražuvo, — Kaip užmirszo kalbą savo, — Ir užmirszo kūmi buvo. — Tarp Zemaicziu vis atgijo — Garbė tėvu ir liežuvis; — Meilė tarp ju iszsilijo, — Prasi-dziugo ir Lietuvis.“

- 2) **Tris pamokslai apie gaspadoristę** dėl gaspadoriu sodėcziu, parasziti Nėrio. 1883. 43 pusės. Prekia 15 kap.
- 3) **Jūzapo Miglovaros rasztai**. Įvairios eilės. Pirmas plūksztas. 1884. 32 pusi dideliame pavizdije. Prekia 25 kap. Perkant 20 eks. prisideda 2 veltui.

- 4) **Giesmės svėtiszkos ir szventos Antano Drazdaskio**. Atspaudino Miglovara. 1884. 16 pusiu ant raszomo popėriaus. Prekia 15 kap.
- 5) **Sztukaunos dainos** surinktos M. Jankaus. I. laida. 1883. 16 pusiu 16°. Prekia 3 kap.
- 6) **Lietuviszkas Auszros kalendorius 1884**. Iszleistas Lietuvos milėtoju. 112 pusiu. Prekia numuszta 15 kap.
- 7) **Seniausios lietuviszkos dainu knigelės M. Jankaus**. 1882. 36 pusės. Prekia 15 kap.
- 8) **Dagilio lietuviszkas sznipinis**, isz svetimu skanikoniu broliams Lietuviams ant naudos pataisitas. Pirma laida. 1884. 16 pusiu. Prekia 5 kap.
- 9) **Viturio tėvinainiu giesmė**. 1884. 24 pusės. Prekia 15 kap.
- 10) **Jono Basanavicziaus Oszkabaliu dainos**. 1884. 48 pusės. Prekia 25 kap.
- 11) **Vitoliorauda**, giesmė isz Lietuvos padavimu, užraszita J. I. Kraszevskio, lietuviszškai iszgul-dita J. A. V. Lietuvio. 1882. 320 pusiu didziame pavizdije. Prekia 1½ rubliaus.

~~~~~
 Parkupeziams po 50 eks. ant sikio vienos kniğos imant, dūdame 33⅓ % rabato (leidziamė už du treczdaliu prekiuos). Pridūtosios kniğiu prekiuos iszsimano be nusiuntimo į užrubeži. Perkantiems reikalaujant galima iki į parubeži veltui prisijūsti; to dėl tik reikalinga czia vietą pridūti.

Antano Juszkeviczės lietuviszki rasztai:

- 1) *Lietuviszkos dainos* (1—461). Pirma kniğa. Pirma ir antra laida. Kazanius 1880 . . . . . 3 r. 20 kap.
- 2) *Lietuviszkos dainos* (462—1023). Antra kniğa. Treczia ir ketvirta laida. Kazanius 1881. . . . . 3 r. 20 kap.
- 3) *Lietuviszkos dainos* (1024—1569). Treczia kniğa. Kazanius 1881. . . . . 2 r. 50 kap.
- 4) *Svodbinė rėda* Veliūnicziu Lietuviu. Kazanius 1880 . . . . . 1 r. 10 kap.
- 5) *Svodbinės dainos* (1100 dainu). Kasztu mokslu akadėmijos Petrapilėje 1883 . . . . . 2 r. — kap.

6) *Jon's Juszka*, apie kalbas lietuviszko lie-
zuvio. Petrapilė 1861 . . . . . — r. 35 kap.
ira gaunami pirkti:

Kazaniuje 1) prie izleistojo Jono Juszkeviczės, mokiotojo
3. gimnazijos;

— 2) kniginicziuje A. A. Dubrovino.

Petrapilėje kniginicziuje N. G. Martinovo ant Nevsko prospekto
n. 46.

Varszavoje 1) kniginicziuje E. Vendės ir komp.;

— 2) — Gebetner'io ir Volff'o.

Leipcikije 1) kniginicziuje F. A. Brockhaus'o;

— 2) — K. F. Köhler'io.

Rigoje } tu mėstu kniginicziuose.
Vilniuje }

Kningu spaustuve ir litograpija

Otto v. Mauderodes Tilžėje

prisivelija pagatavonei *spaudos daigtu* taip *lietuviszkoje* kaip
ir vokiszkoje kalboje geriausiam atlikime ant **pigiausiu prekiu**.

„Niamuno Sargas“,

laikrasztis, praneszas broliams Lietuvinkams žines
isz Lietuvos ir isz svetur ir uztarijas ju giminės ir
kalbos reikalus ir dalikus, rėdomas *Jurgio Mikszo*,
Ragainėje, iszeina kas nedėlę kartą, pavizdije
„Tilžės Keleivio“, ir kasztūja ant bertainio meto
35 pf. = 18 kapeiku be nusiuntimo. Iszsiraszimus
priima visos prusiszkosios pasztos, visi gromatnesziai
jr pati spaustuvė (J. Syberto) Ragainėje (Ragnit,
Ost-Preusseu).

„Niamuno Sargo“ rediste.

